

Gonsalo
Torente Baljester

HRONIKA O ZAPANJENOM KRALJU

NAJBOLJI
španski romani
druge polovine
20. veka

Gonsalo Torente Baljester

HRONIKA O ZAPANJENOM KRALJU

Laguna

HRONIKA O ZAPANJENOM KRALJU

Gonsalo Torente Baljester

*Skerco u re(x) majoru allegro,
ali ne preterano*

Naslov originala

Gonzalo Torrente Ballester

CRÔNICA DEL REY PASMADO

Preveo Dalibor Soldatić

PRVO POGLAVLJE

1. Zora te nedelje, tog i tog oktobra, bila je ispunjena čudima, čudesima i iznenađenjima, mada je, kao i uvek, bilo neslaganja među svedocima i svedočanstvima. Sigurno bi tačnije bilo reći da je ceo svet govorio o njima, iako ih niko nije video; ali kako tačnost nije moguća, bolje je ostaviti stvari onakvima kako ih pripovedaju i kako su ih ispričali: da nije bilo urušavanja u Ribljoj ulici, koje je svet mogao da razgleda tokom čitavog dana, a ljudi su išli da ga vide i omirišu kao da je bakalar. Kako se priča, nezgoda se, na primer, desila ovako: neka starica videla je u zoru kako ispod jednog kamena izlazi guja: guja je pojurila nizbrdo, kao što je mogla pojuriti uzbrdo; ali ono što je video remenar iz Ulice svetog Roka više nije bila guja, već zmija propisne veličine, koja je takođe pojurila, nizbrdo ili uzbrdo, u neodređenom pravcu. Monahinja koja je izlazila iz Svetog Hinesa pošto je u zoru odslušala misu, videla je pravu ogromnu zmiju koja je, ova svakako, išla manje-više u pravcu kule, a na kraju, neko iz Flamanske garde, ko je išao na dežurstvo ili je izlazio sa njega (nije baš ostalo razjašnjeno), mogao je da posmatra, prestravljen ili van sebe, džinovsku bou koja je opasala toranj neposredno nad zemljom i izgledala kao da steže zgradu s namerom da je sruši, ili bar zdrobi, što deluje verodostojnije, bar sa semantičkog stanovišta. Flamanski stražar počeo je da viče na svom jeziku, ali kako ga niko nije razumeo bilo je vremena da se džinovska zmija okani svoje rabote, bar prividno, i sa zadivljujućom lakoćom otpuže ka Mavarskoj poljani, gde su je tokom čitavog jutra uzalud tražile ekipe stručnjaka koje su se smenjivale svakog sata. Ono o blagu u starom novcu pripisivalo se sreći jednog dečaka, ali mesto otkrića je variralo: po jednim, bilo je to van Ambassadorskog prolaza, kada se izađe nadesno; prema drugima – na izlazu iz Toledske kapije, nalevo. Nije bilo ni blaga, ni dečaka.

Svi su čuli kako sama od sebe zvone zvona Svete Agede; ali ko su to svi? Ono o žalostivim glasovima koji dopiru iz ruševina neke kuće došlo je iz četvrti Las Vistiljas: strašni i bolni glasovi osuđenih na večiti oganj, ili nešto slično, iako su mogli odgovarati i pokajnicima iz čistilišta, bili su, pogledajte samo kakve su to stvari, smrdljivi glasovi. Ono što se moglo proveriti, ko je to hteo da uradi, bila je stvar iz Riblje ulice: postojala je, zaista, jama od urušavanja koja je u

isprekidanoj liniji išla preko ulice sa juga na sever; u početku, kako izgleda, iz pukotine (iz jame, prema prvim, nepoznatim svedocima) izlazili su sumporni gasovi, zbog čega su svi mislili, i to s pravom, da je na dnu pukotine počinjao pakao, pre svega ako se ima u vidu da su sa gasovima izlazili urlici bola i stravične psovke; ali kada je svet počeo da se okuplja i da doseljava priču, jama više nije bila jama i nije smrdela više od same ulice. Zna se da su se gasovi iscrpli.

* * *

2. Paroh Svetog Martina, onaj s plaštom, don Sekundino Mirambel Pačevo, kao mladić boravio je u Americi i sa putovanja po moru doneo durbin, poklon nekog pilota iz Đenove s kojim se sprijateljio za vreme krstarenja. Svake večeri, ako je noć bila dovoljno bistra ili se zvezde izdvajale s dovoljno sjaja, don Sekundino je tom spravom istraživao nebo. Tokom dugo vremena don Sekundino nije bio ništa više od stručnjaka za zvezde, o kojima je, dok je u popodnevnim časovima ispijao čokoladu, govorio svojim prijateljima i nekim bliskim osobama; ali svetu se pitanja nebeskog svoda nisu činila važnijim od onog što su savetovali propovednici, koji su ga obično davali za primer ljubavi koju je Bog gajio prema lepoti, i za primer poslušnosti, jer su se zvezde kretale prema naređenjima primljenim pre mnogo vekova, a koliko – ne zna se, niti to treba ispitivati. Jedne noći, međutim, jedne subotnje noći, otkrio je, pored zvezda, veštice i našao je za shodno da o svom otkriću izvesti Inkviziciju. Posle tajne sednice, veliki inkvizitor lično je zadužio don Sekundina da podnosi nedeljni izveštaj o svojstvu i broju veštica koje dolaze, a po mogućnosti i o veščima koji su prolazili gradom kroz subotnju noć, makar to radio samo iz statističkih razloga. Tog nedelnog jutra, tog i tog oktobra, toplog i sunčanog dana, don Sekundino Mirambel redigovao je svoj nedeljni izveštaj s uobičajenom krajnjom savesnošću i lepim proznim stilom nekoga ko se napajao na najboljim latinskim klasicima, a kastiljanski naučio u okolini Esihe: ako je i izgovarao kastiljansko interdentalno s, taj izgovor nije se prenosio na hartiju. Izašao je iz kuće dok je još bilo sveže, predao izveštaj jednom slugi Svete inkvizicije i vratio se kući pošto je održao misu, popio čokoladu i ispio čašu sveže vode, kako mu je tražilo telo; legao je obučen, jer bi nedeljom obično samo malo odspavao, ako bi i to uspeo. Sluga Svete inkvizicije preneo je dopis njegovoj

ekselenciji, koji je bio na nogama još od zore, s već odsluženom misom i ozbiljnim problemima u srcu i glavi. Nalazio se u svojoj kancelariji pored velike sale Veća. Otvorio je zapečaćeni spis don Sekundina, bacio pogled, ali mora biti da mu je nešto najednom privuklo pažnju, jer počeo je pomno da čita, namrštenog čela, ubacujući uzvike:

– Bog nam pomogao! Dotle smo došli! Đavo je na slobodi!

Kada je pročitao, zatvorio je spis i naredio da se odmah ode do manastira Svetog Franje, da se neodložno dovede fra Euhenio od Rivadeselje.

* * *

3. Grof De la Penja Andrada poslednjim potezima je sređivao svoju frizuru pred ogledalcetom koje mu je donela Lukrecija. Posmatrala ga je iz pozadine, gledajući i njega i njegov lik u ogledalu. Kada je grof spustio češalj, poljubila ga je u kosu i rekla: „Veoma si lep.“ I donela mu nebeskoplavo odelo da završi s oblačenjem.

– Je li ti se gospodarica probudila?

– Obično je lenja, pogotovo nedeljom.

– Pa, moraćemo da budimo kralja. Već je vreme.

– Ja se ne usuđujem, gospodaru. Učinite to vi.

Prišli su vratima Marfisine sobe i Lukrecija ih obzirno tiho otvori. Zrak sunca prolazio je kroz sobu osvetljavajući velike bele i crvene podne ploče, i dopirao do same ivice ležaja. U tami su ležala dva usnula lika: kraljev s kraja, Marfisin tamo u dnu. Grof priđe na vrhovima prstiju i dodirnu monarhovo golo rame.

– Gospodaru, vreme je.

Njegovo veličanstvo lenjo otvori oči.

– Šta se događa?

– Treba ustajati. Kasno je.

Na nekom tornju poče da otkucava osam sati: zvonjava je treperila po vrelom vazduhu, širila se, mešala sama sa sobom, dok nije zazvučala kao jedan jedini udar zvona.

– Da nije prerano, grofe?

– Moramo proći kroz grad.

– Pešice?

– Nadam se da me moja kočija čeka.

Kralj ustade: obnažen, pokazivao je svoju mršavost koja mu je otkrivala nežne kosti. Odgrnuo je prekrivač i ostao go.

– Dodaj mi odeću.

Grof ga ćutke poslušao. Kralj počeo da se oblači.

– Voleo bih da se malo osvežim.

– To neće predstavljati problem, gospodaru.

Marfisino telo ostalo je poluotkriveno: videli su se njena duga kosa, leđa, uzan struk, početak guze. Kralj je pogleda iznenađeno, zaprepašćeno.

– Jesi li video išta lepše?

– Ima mnogo lepih stvari na svetu.

– Lepših od ženskog tela?

– Ako je Marfisino, teško.

– Do noćas nikada nisam video голу ženu.

– I onda?

– Raj mora da je nešto slično.

Grof iskrivi usne.

– Ne verujem da bi gospoda inkvizitori odobrili tu ideju.

– Šta gospoda inkvizitori mogu znati o golim ženama?

– Po njima... sve.

Kralj je već bio napola obučen. Grof zamoli Lukreciju da donese lavor sveže vode. Kralj počeo da čeprka po džepu.

– Šta traži Vaše veličanstvo?

– Pola dukata da ostavim Marfisi.

– Pola dukata i ništa više?

– To je odredio protokol, kako sam shvatio.

Grof se nasmeja.

– Gospodaru, protokol je zastareo, a Marfisa je najskuplja kurva u gradu. Bar deset dukata.

Kralj ga iznenađeno pogleda.

– Nemam ih. Nikada nisam imao deset dukata. I ovih pola morao sam da tražim od svog sobara. Posle idu i pričaju u svojim memoarima.

Grof zavuče ruku u džep i izvuče kesu od velura.

– Evo deset dukata. Bio sam ih namenio Lukreciji.

Lukrecija koja je ulazila s lavorom čula je grofove reči.

– Meni ništa ne morate dati, vaše gospodstvo. Smatram da sam plaćena.

Kralj pogleda grofa, a grof se ponovo nasmeja.

– Meni – reče kralj – Marfisa to nije rekla.

– Gospodaru, to je zato što moja gospodarica stvar radi iz zanata, a ja... iz ljubavi, a gospodin grof me je ostavio zadovoljnom.

– Možeš je poljubiti u mom prisustvu, grofe.

Kralj poprskala lice i osuši se ubrusom koji mu je ponudila Lukrecija. Natukao je šešir, ali grof ostade gologlav.

– Pokrijte se, grofe – reče kralj.

Grof ga posluša.

– Hvala vam, gospodaru.

– Ponovićemo to u dvorcu, pred namesnikom, neka se nervira. Idemo sada.

Lukrecija ih isprati do vrata. Poljubila je grofa, na uho ga je nazvala lepotanom. Kočija je čekala: ne naročito luksuzna, ali čvrsta i elegantna. Lukrecija je mahala. Kočija je jurila ulicom punom rupa kao po površini ogledala. Kralj je gledao napred, kao obuzet beskrajem. Delovao je nekako zapanjeno.

– Šta gledate s toliko pažnje, gospodaru?

– Marfisino telo. Ne mogu da vidim ništa drugo.

* * *

4. Sobar koji je kralju pozajmio pola dukata uđe u kancelariju kroz vrata za osobe od poverenja i ostade miran, ponizan, ali kradom je motrio namesnika.

– Dešava li se nešto, Kosme?

– Povežite konce, vaša ekselencijo. Njegovo veličanstvo nije spavalo u dvorcu: krevet mu je postavljen a njega nigde nema. Juče, kada sam se oprostio, zatražio mi je pola dukata.

– I šta zaključuješ, Kosme?

– Da je kralj lumpovao. Ekselencijo, pola dukata je cena koju kraljevi plaćaju svojim kurvama, kako sam oduvek slušao.

– Ima stvari, Kosme, koje nikada ne treba čuti.

– Molim vas da mi oprostite, ekselencijo, ali zahvaljujući tome što nisam gluv vaša ekselencija me prima u tajnosti.

– U pravu si, Kosme. A je li kralj izašao sam?

– Zapravo... zapravo ne znam. Ali kada sam odlazio, bio je s grofom De la Penjom Andradom.

Namesnik ostade u tišini, posmatrajući pojas zida koji se graničio s gipsanim ukrasima na plafonu. Ludilo sfingi i višeglavih zmajeva veoma dobre izrade.

– Grof De la Penja Andrada. A ko je taj?

– Ne bih mogao da vam kažem, gospodaru, osim da je mlad gospodin, veoma dobrog izgleda, prema kome se kralj odnosi s poverenjem.

– Povuci se, Kosme. Hvala.

Kosme se nakloni i izađe na ista vrata na koja je ušao. Namesnik tada pozvoni na zvonce veoma finog ali upadljivog zvuka. Ušao je sluga i nemo ostao pored vrata. Namesnik ispisa nešto na papiru.

– Nosi ovo glavnom arhivaru i neka odmah donese to što mu tražim.

Sluga izađe i namesnik promrmlja:

– Tako dakle, ide u kurvanje a da ja ne znam?!

Namesnikovo lice nije delovalo naročito zadovoljno, niti mu je pogled bio miran. Glavnom arhivaru je trebalo nešto vremena da stigne.

– Tu je ono što tražite, ekšelencijo.

– Je l' ti trebalo mnogo truda da ga nađeš?

– Nikakvog, ekšelencijo. Bilo je na mom stolu.

– A zašto? Zar je taj grof u poslednje vreme podnosio neki zahtev?

– Ne, koliko se sećam, ekšelencijo. I to je ime koje nikada nisam čuo. Grof De la Penja Andrada. Sve je veoma čudno. Međutim...

– Međutim, šta?

– Tu su njegovi papiri. Sve je u redu: radi se o grofoviji koju je lično dodelio car, ali i u Kastilji je proglašena naslednom od strane veličanstva don Filipa II, koji nosiocima titule takođe dodeljuje dozvolu za gusarenje protiv Engleza i Holanđana, pod uslovom da drže flotu od šest brodova i petinu plena predaju Kruni. Drži čiste račune, gospodaru, plaćali su španskim kraljevima dobru hrpu novca i drugih dobara. Postoji takođe... – arhivar napravi pauzu i pogleda namesnika – postoji takođe jedan spor s kućom Andrada, zbog pitanja međe gazdinstva. Sporna je dolina Valdovinjo. Spor se vodi u Kraljevskom sudu Valjadolida.

– A taj Valdovinjo, gde se nalazi?

– Mora da je negde u Galisiji, gospodaru. Zemlja veštica, gde ništa nije jasno. Dobar svet iz tih krajeva ili dolazi u Madrid, kao oni iz Lemosu, ili ostaje u Salamanki, kao oni iz Montereja. Ovde se navode sela i gradovi o kojima niko nema pojma: Sedeira, Sveta Marta od Ortigejre... Nešto kao Karanjo ili Karinjo, nije jasno. To su luke odobrene za flotu...

Namesnik odmeri podeblji dosije.

– Papiri, papiri. Čuvajte ih, vaša milosti, ali ne gubite ih iz vida. Mogli bi mi ustrebatu.

Glavni arhivar pokupi gomilu papira, došavši do vrata ponovo se nakloni i ode; njegov odlazak podudario se s dolaskom oca Hermana od Viljaeskuse, kapucina: ušao je na vrata za poverljive osobe. Izveo je dubok pozdrav; namesnik ustade i poljubi mu ruku.

– Da li već znate, oče?

– Ceo dvorac zna. A kralj se upravo vratio. Nije rekao ni reči, ušao je u svoje prostorije, seo pred jedan prozor i čini se da posmatra nebo.

– Simptomi kajanja?

– Kako se može protumačiti nečiji pogled okrenut horizontu?

– Na hiljadu načina, od toga pola dobrih, pola loših.

– Taj čovek je kralj.

– Svakako.

– Koji je upravo proveo noć u zagrljaju greha.

– Tako izgleda, oče, i to je ono loše.

– Ima li vaša ekselencija neku drugu vest?

– Da je podvodač bio neki grof De la Penja Andrada, koga ne poznajem.

– Ja sam, naprotiv, čuo njegovo ime... Da, pustite me da razmislim. On je iz Galisije, zar ne?

– Tako izgleda.

– Prisustvo Apostola¹ u tim krajevima ne pogoduje, kako se čini, stvari gospodnjoj. Pouzdano znam da više od devedeset odsto stanovnika Galisije, uključujući sveštena lica, biva osuđeno.

– Ne čini li vam se da je mnogo osuđenih na pakao, oče?

– Može biti greška, ali nezatna. Neka bude osamdeset devet.

– Pa i tako...

– Žene, one koje nisu veštice, kurve su. Izveštaji Inkvizicije to potvrđuju.

– Morao bi postojati način da se kralj, ne lišavajući se tih teritorija, oslobodi takvog sveta.

– Pa ne smatram da je teško...

Namesnik zamisli daleku Kraljevinu Galisiju kako, u džinovskom autodafeu,² gori na sve četiri strane. Lek oca Viljaeskuse uvek je bio isti.

Na trenutak su ostali u tišini gledajući jedan drugoga.

– Ono što je loše, oče, jeste da se najavljuje dolazak flote iz Amerike, a s druge strane, izgleda da predstoji velika bitka u Holandiji.

Sveštenik se prekrsti.

– Ako nam Englezi ukradu blago a Holanđani pobedu, moraćemo se povinovati volji božjoj.

– To svakako, oče. Ali volja božja nije nepromenljiva.

Sveštenik ustade.

– Pomoliću se, da vidim da li će me Gospod nadahnuti lekom. Od sada pa do svečane mise ima još nekoliko sati. Šta se sve može izvući od Boga za nekoliko časova!

– Pa setite se i mene, oče; nakjuče se mojoj ženi pojavio cvet...

– To je teško žensko breme, iz kojeg se izvlači zaključak o inferiornom položaju žena u odnosu na muškarce.

Namesnik ustade, priđe svešteniku i stavi mu ruke na ramena.

– Ali meni je potreban naslednik, oče, potreban mi je više od sopstvenog života koji se ne može iscrpsti u meni samom. A vaša smernost poznaje moje molbe i žrtve. Gospod izgleda da nas ne sluša, ni moju suprugu ni mene.

– Biće da vaše molbe ne stižu do neba.

– Zar moramo da vičemo, oče? Javno da vičemo, oblačimo se za pokoru, da prestanemo da jedemo i pijemo?

– Ne mogu vam odgovoriti, gospodine. Moliću se, Svevišnji će me već nadahnuti.

Ponovo se naklonio, ovog puta nešto manje, i izašao na vrata za osobe od poverenja.

* * *

5. Lukrecija je došla na treći Marfisin uzvik. Istina, nije vrištala onako kao drugih jutara, kada bi je čulo čitavo susedstvo.

– Lukrecija, đavolja Lukrecija, gde si li se zavukla?

Lukrecija skrušeno uđe.

– Pripremala sam gospođi kupku.

– Ah, to mi se čini dobro. Mom telu stvarno treba kupka, ali ne preterano topla. Kakav je dan?

– Vruć, gospodarice, zahvaljujući senci loze možete boraviti u dvorištu. Izgleda da se leto odužilo.

Marfisa je bila gola i raskrečena na krevetu, sa zgužvanom odećom pod nogama, kao da se ritala.

– A ona dvojica?

– Krenuli su veoma rano, gospodarice.

– Jesu li bili zadovoljni? – I pre nego što joj je Lukrecija odgovorila, dodade: – Jesu li ti platili?

– Na stolu je kesa s deset zlatnih dukata, a meni je kralj dao pola dukata. Mislim da nije imao više.

Dala je novac Marfisi i ona zazveča njime.

– Bar je zlato. Deset dukata, kažeš? Idu po dva i po za svaku uvredu našeg Gospoda, a kesa za ćorak. Od velura je.

– Gospodarica je rekla *ćorak*?

– Da, kćeri, peti put više nije mogao. Trudio se da me gleda i gleda, a kada se umorio rekao je da mu se spava i ostavio me je s medom na usnama. Upravo kada sam počinjala da ga želim. A ti?

– Ja sam, gospodarice, provela noć u čistom uživanju, grof nije silazio sa mene, s tim svojim mačjim očima koje su me neprestano gledale. Više su negoli mačje, tigrovske. Tigrove oči mora da su takve. Osvetljivale su čitavu sobu.

– Preteruješ.

– Kunem vam se, tako mi uspomene na moju majku, koja je takođe bila kurva ali se na vreme pokajala. I na dobru sahranu koju je imala, Bogu hvala i hrišćanskim dušama!

– Ostavi na miru uspomenu na majku i baci mi ubrus da se ogrnem. Dok se budem kupala spremi mi nešto za jelo. Mrtva sam gladna.

Iskočila je iz kreveta i ogrnula se velikim ubrusom koji je Lukrecija izvukla iz kovčega. Ostale su joj otkrivene tamnolute butine, i čvrste, duge noge. Lukrecija ju je posmatrala.

– Zašto su stvari takve kakve su, a ne kakve bi trebalo da budu? To telo je zaslužio drugu sudbinu.

– Hoćeš da kažeš muža?

– Oslobodio me Bog takve stvari! Hoću da kažem bolje ljubavnike.

– Zar ti se malo čini kralj, mada je samo za jednu noć?

– Kralj vas nije baš zadovoljio prema onome što sam upravo čula. Ja, naprotiv...

Dok je izlazila iz sobe, Marfisa joj odgovori:

– Kralj je novajlija. Nema pojma, niti je ikada video голу ženu. Šta li bi sve naučio u mom krevetu, za samo sedam noći!

– Pa zašto je onda kralj...?

* * *

6. Kralj prestade da osmatra horizont sa kojeg je nestala poslednja gola žena i na trenutak ostade pognute glave, mada zapanjenog lica. Onda je ustao i rekao Kosmeu koji je čekao pored vrata:

– Donesi mi ključeve zabranjene sobe.

– A ako me odbiju, šta da radim?

– Kaži da je to kraljevska naredba.

Sobar se duboko nakloni i izađe. Kralj je neko vreme oklevao. Prišao je otvorenom prozoru s pogledom na paradni trg. U daljini je vežbala četa vojnika. Nešto bliže razgovarala su neka gospoda, a pred očaranom grupom posmatrača jahač obilato nakićen perjem izvodio je veštine sa svojim konjem: sve pod suncem koje je počinjalo da prži. Neko je primetio kralja i pozdravio ga šeširom. Ostali takođe pozdraviše, a vojnici iz čete podigoše oružje, ali kralj ih nije video, video je samo ogromnu prazninu: neodređenih obrisa, kao da je sačinjena od oblaka. Ali nebo je bilo čisto. Kralj zatvori oči; i dalje ju je video, i tek tada se uverio da je drži u sebi, da nije mogao da vidi ništa drugo. Netremice je posmatrao nepomičnog lica sve dok nije došao sluga i zazvečao ključevima. Kralj se okrete i ispruži ruku; sluga ga, na kolenima mu ih predajući, upozori:

– Morao sam da ih ukradem, gospodaru.

– Dobro si uradio.

Kralj je izašao noseći ključeve čije je zveckanje ispunjavalo pomrčinu. Prošao je kroz salone i hodnike, najdebljim ključem otvorio najveća vrata i zatvorio ih iznutra: ušao je u lavirint krivudavih hodnika prekinutih stepeništem koje je vodilo nagore i nadole. Morao

je da otvori još dvojna vrata koja je takođe zaključao za sobom. Zabranjena prostorija nalazila se u tornju, onom severoistočnom. Bila je u tami. Opipavajući, pronašao je prozor i otvorio ga. U sobi nije bilo nameštaja, ali su na zidovima visile slike. Kada su mu se oči navikle na slabo svetlo, mogao je da vidi da su na svima gole žene, same ili u društvu. Nalazio se pred mitološkim scenama koje je skupljao njegov deda i koje su se mogle gledati samo uz posebnu dozvolu Kurije iz Toleda, uz svojeručan potpis nadbiskupa: bila je to privilegija koju mu je osporavao veliki inkvizitor i koja se, kao jedan od onih sporova koji se nikada ne rešavaju, već godinama povlačila po Rimu. Srećom, drugi kralj, njegov otac, nikada nije kročio na to mesto, jer u suprotnom spor bi bio rešen lomačom.

– Najsuptilniji teolozi, veličanstvo, sumnjaju u to da je vaš deda, veliki kralj, mogao biti spasen, samo zato što je narodni novac potrošio na ove svinjarije.

Svinjarije su, između ostalih, potpisali Ticijan i neki čudan Holanđanin zvani El Bosko, „Hierombosc“, prema pismima dede veoma voljenim kćerkama. Kralj pređe pogledom tu grupu tela na otvorenom i zaustavi se pred jednim; neka stara podvodačica skupljala je u svoju kecelju zlato koje je Zevs uputio na butinu Danaje, koja, međutim, sudeći po izrazu lica, mora biti da je nešto od toga primila tačno na ono mesto. Danaja je imala dugačke butine i zlatno telo, nalik na Marfisino. Kralj je dugo stajao pred njim kao zapanjen.

* * *

7. Fra Euhenio de Rivadeselja je stigao ispuštajući dušu, ili je bar tako rekao, jer svetom vođi njegovog reda nije padalo na pamet da za tople dane izmisli neku lakšu mantiju, tako da je veliki inkvizitor morao da mu priskoči u pomoć zbog gušenja i hitno poruči neko delotvorno osveženje, od onih koja su za takve slučajeve čuvana na dnu bunara. Posle njega i jedne rakijice koja ga je propratila, otac Rivadeselja je mogao da priča, mada je i dalje smrdeo na znoj, što je prelatu smetalo. Ali ponudio je to kao žrtvu za oprostjenje svojih greha i dodao je fratru izveštaj koji mu je tog jutra podneo paroh Svetog Petra.

– Šta vaše očinstvo misli o ovim vestima?

U visokim krugovima Kurije i Svete inkvizicije za oca Rivadeselju se znalo da svakog poslepodneva, kada padne mrak, prima Zlog i s njim vodi sočne razgovore, koji su posle primenjivani na veću slavu Boga i monarhije. Otac Rivadeselja, pošto je natakao naočari (neko mu ih je doneo iz Holandije, zasigurno su bile delo nekakvih jeretika, ali veoma dobre za vid), udubio se u čitanje i nije dizao pogled sve dok nije prešao i poslednji red: parohova sitna slova bila su srećom jasna i čitljiva.

– Naterao sam vas da dođete tako rano, velečasni oče, da bih čuo vaš sud o tome što se kaže u ovim dokumentima. Vaša velečasnost je jedina osoba na dvoru u čije mišljenje mogu imati poverenja, imajući u vidu vaše poznato prijateljstvo s Neprijateljem ljudskog roda i našeg Gospoda Boga.

– Ja ne bih rekao *prijateljstvo*, ekselencijo, već *puka veza*. – S naočarima u ruci, igrajući se njima, otac Rivadeselja dodade: – Za sada je, ekselencijo, to prva vest koju imam o ovim događajima. S druge strane, moram reći da je juče u sumrak satana izostao sa sastanka sa mnom. Obično ga čekam pod hrastom koji imamo u dvorištu, tako široke krošnje da sve prikriva i sve pokriva, tako da se, dok sedimo pod njegovim okriljem, ne naziru ni kistovi ni njihove senke. Zbog toga se ni satana ne oseća u nesaglasju s jednim i drugima. Ali juče se nije pojavio, mada sam ga čekao dokasna, zabavljajući se dimom one trave koju donose iz Indija³ i koju nazivaju duvanom. Preporučujem vam je u neprilikama. – I tokom nekoliko minuta opevao je vrline duvana i kako je korisno upotrebljavati ga. Onda je nastavio: – Ne može se reći da nije čudna, ekselencijo, i dostojna pažnje činjenica da je ovog jutra, s prvim svetlima svitanja, strahovit zmaj s najmanje sedam glava, a možda i više, zagrio temelje osmatračke kule s namerom da je uništi, po izjavama svedoka koji su ga videli i kako već znaju svi u gradu. Govori se i o drugim čudima, mada ne tako važnim. Moj doušnik satana, koji mi priča mnoge, premda ne sve stvari koje smišlja, obično poprima, što je očigledno, obličje višeglave aždaje kada želi da bude posebno uočen, pošto zverku te veličine, koliko je meni poznato, Gospod nije stvorio.

– Ono što mene zanima, oče Rivadeselja, jeste ta druga metamorfoza, za koju nalazim da je manje logična, ili bar da je

neprikladna ovom slučaju. Po izveštaju koji ste upravo pročitali, od svih likova veštica i veštaca koji sinoć iznikoše na gradskom nebu, jedan je bio lepši od ostalih, bio je muškog pola i, klizeći kroz vazduh, ostavljao je za sobom srebrni trag. Po tome kako ja razumevam stvari, više je nalikovao anđelu, i to ne baš nekom manje značajnom.

– Ne smemo zaboraviti da je najveći od njih bio Lucifer i da je jedno od njegovih svojstava lepota.

– Vama se pojavljuje tako, kao lepota?

– Da bi došao na sastanke s ovim poniznim slugom božjim, satana obično bira skromnija obličja. Najplemenitije od njih je obličje idalga⁴ poznih godina s brkovima nagore; na drugoj strani lestvice nalaze se pas ili ptičica koji se smeste u moje krilo i pričaju sa mnom preko znakova. U rasponu od plemića do ptice nalazi se sve što bi vaša ekselencija mogla da zamisli.

– A kako vaše očinstvo zna da se radi o đavolu?

– Imamo svoje lozinke, a objasnio mi je da ovo ili ono obličje poprima iz opreza i da me ne bi kompromitovao. Ne zaboravite, vaša ekselencijo, da moje veze sa Zlim, mada su sve do Rima poznate mojim hijerarhijski nadređenima i nadležnim vlastima, nisu poznate sveštenicima u mom manastiru, mada poneko bistriji možda i sumnja. Na isti način satana krije svoje veze sa mnom od svojih sledbenika. Iz nekog razloga juče ne samo što nije došao, već mi je prikrio svoju nameru da na nebu iznad grada okupi taj ološ koji mu služi.

– Veoma lep svet, takođe, po onome što kaže izveštaj, i sklon svakoj vrsti bludničenja.

– Da li je vaša ekselencija od takvih osoba očekivala nešto drugo?

– Očekivao sam da bar legnu da bi obavili tu stvar. Ali, kako je vaše očinstvo pročitalo, obavljali su je u samom vazduhu, ne gubeći ravnotežu i plešući uz poskakivanje. Oče Rivadeselja, đavo se tako dobro ophodi prema svojim prijateljima da me ne čudi što ih ima. Čini li neku uslugu vašem očinstvu?

Otac Rivadeselja ostade na trenutak zamišljen.

– Da, ekselencijo, ali *gratis et amore*⁵ ili se bar tako čini. Mislim da mu je potrebno da nekome naširoko izloži svoje preokupacije, a odabrao je mene.

– Zbog vaše diskrecije, možda?

– Moglo bi biti zbog toga...

U tom trenutku ušao je sluga, ćutke prišao velikom inkvizitoru i rekao mu nešto na uho. Njegova ekselencija mu je odgovorila:

– U redu je, neka uđe. – Zatim se obrati franjevcu. – Vaše očinstvo neće imati ništa protiv da, makar samo na nekoliko minuta, bude zajedno s jednim kapucinom?

– U prisustvu takvog velikodostojnika, suparništva se odlažu.

– To je otac Viljaeskusa.

– Ah, visoki dvorski kapelan! Kakva čudna ličnost!

– Nema ničega čudnog, oče Rivadeselja, već bi se pre reklo da je krupan. S druge strane, slažem se što se tiče ličnosti.

Sluga je držao otvorena velika vrata s bronzanim okovima ukrašenim paganskim, mada čednim figurama. Otac Viljaeskusa uđe uz dvorske naklone.

– Neka Gospod prati vašu ekselenciju i podari joj duge godine života! – Stavio je ruku na nos. – Zar je i dovde stigao taj pakleni smrad? Mislim, kao što je očigledno, na taj sumporni miris koji je prodro u grad i sve nas uzbunio.

– Pa... moj nos dosad nije primećivao takav smrad.

– Samo navika to objašnjava, poštovani oče, moj brate kod gospodara svetog Franje Asiškog. Ali svi znaju da se ovog jutra otvorila pukotina u Ribljoj ulici iz koje su izlazili pakleni mirisi.

– A kakvi su to mirisi, velečasni?

– Ako ćemo verovati onom što kaže tradicija, ni manje ni više nego miris sumpora.

– Kažu da je to zdrav miris i znam za mnoga mesta gde se koristi da bi se vazduh očistio od zloćudnih duhova. Démoni ga ne podnose, zbog toga ga izbacuju iz pakla čim im se ukaže prilika. To u Ribljoj ulici mogla bi biti posledica jednog od tih provetravanja.

– I vi me posećujete tako rano, oče Viljaeskusa, da biste mi govorili o sumporu?

– Ne bih se usudio, ekselencijo, da vam smetam za takvu sitnicu, pogotovo kada su uzroci svima poznati. Ali ove noći desilo se nešto što opravdava moje jutrenje i ovu nepristojnost što s ozbiljnim pitanjima dolazim u nedelju. Mogu li govoriti bez ograda?

– Ono što se izgovori u ovoj prostoriji, ono što se u njoj čuje, ispovedna je tajna.

– Umiren sam time. Pa... stvar se da izložiti u nekoliko reči: Njegovo veličanstvo je ove noći išlo u kurvanje.

Veliki inkvizitor poskoči; otac Rivadeselja se ograničio na osmeh.

– Šta kažete?

– To što u palati svi znaju, ekselencijo, što počinje da se širi i gradom.

Veliki inkvizitor je klimao sa ozbiljnošću vladara.

– Treba obratiti pažnju na društvo tog momka.

– Na koji način, ekselencijo, kada u palati ima tajnih izlaza i korumpiranih slugu? A tamo je pre svega, i do toga dolazim, kraljev ispovednik od osamdesetak godina, široke ruke, koji sve oprašta uz najlakšu pokoru i koji je, kao što svi znaju, tolerantan spram greha puti, možda zato, neka mi Bog oprostí ako grešim, što ih je i sam počinio.

– U ovom slučaju radi se o kralju, zar ne, oče Viljaeskusa?

Kapucin se oseti neprijatno zbog pogleda velikog inkvizitora pa pognu glavu.

– Očigledno, ekselencijo. Govorio sam o kralju. Ali neću dozvoliti da se zbog toga pitanje ispovednika prepusti zaboravu. Neka se vaša ekselencija samo seti da mu je ime otac Peres de Valdivijelso: nesumnjivo preobraćenik.

Veliki inkvizitor još jednom kratko porazmisli.

– Jevreji se ne odlikuju trpeljivošću. Setite se mog prethodnika Torkemade.

– Jevreji, ekselencijo, teže uništenju kraljevstava Španije, a ništa bolje do početi od glave.

– Glave Jevrejina, oče Viljaeskusa? Ja je ne znam. – Napravio je pauzu i pogledao fratre. – Svojevremeno sam čuo da govore o Velikom Sanedrinu, ali mislim da su to legende.

– Zar je to i Veliki Turčin?

Veliki inkvizitor poče da se igra fazanovim perom zasećenim za njegovu srebrnu obrađenu pernicu, nesumnjivo delo Mavara.

– Svakako ne; ali opasnost ne dolazi otuda.

– Zaista, ekselencijo: opasnost nam dolazi od Engleske, od Francuske, od Holandije, od Nemačke, uz to i od Turske. Ali ko njih

pokreće ako ne Jevreji, sve njih protiv nas?

Otac Rivadeselja, koji je već duže vreme ćutao, ubaci adut:

– Protiv mene i protiv vas, oče Viljaeskusa? Jer pretpostavljam da gospodina inkvizitora ostavljate van ove zavere.

– Kada sam rekao protiv nas, hteo sam da kažem protiv Španija⁶ – naglašavajući odgovori kapucin, a ostala dvojica uzviknuše:

– Ah!

Jutro se zagrejalo pa je čak i u tom salonu, zaštićenom debelim zidovima, bilo sparno.

Ocu Viljaeskusi kapi znoja klizile su do bradice, gde su se zadržavale trepereći. Ocu Rivadeselji, pošto je bio obrijan, nisu silazile sa obraza: tamo su se skupljale i odatle ispuštale svoj miris. Što se tiče velikog inkvizitora, njemu se ništa nije vidno znojilo, što mu je omogućavalo da se drži uvaženo spokojno; možda i trezveno mirnog razuma. U svakom slučaju, otac Viljaeskusa usudio se da izvuče maramicu zelenkaste boje i njome je brisao čelo.

– Da zaključimo, uvažena gospodo: s jedne strane grad smrdi na sumpor, što potvrđuje prisustvo đavola, o čemu me je blagovremeno izvestio specijalizovani špijun od poverenja. A s druge strane ispada da je naš mladi kralj, s jedva dvadeset godina, išao da se kurva...

– Svedeno na te termine, ekšelencijo, stvar ne prelazi ravan puke anegdote. Ali koji je njen značaj? Možemo li zaboraviti da treba da stigne flota iz Indija, a da se u Holandiji sprema velika bitka? Viđene na taj način, stvari se menjaju...

Veliki inkvizitor se zamisli, s izrazom nekoga ko se prilično dosađuje.

– Zaista se menjaju, oče Viljaeskusa. I šta vaše očinstvo predlaže da bi se preseklo zlo?

Otac Viljaeskusa prvi put je na jasan način shvatio ono što je osećao najskrovitijim delom svoje utrobe: da od njegovih reči zavisi budućnost sveta. I nije požurio da odgovori, niti je to uradio u magnovenju, već spokojno.

– Na prvom mestu, ekšelencijo, predlažem za ovo poslepodne sastanak Vrhovnog veća, uz učešće najpriznatijih teologa iz grada. A na drugom mestu, kao meru predostrožnosti, da se iz palate povuče kraljev ispovednik, poznati Jevrej, i da se u tamnicu Svetog suda baci ta Marfisa...

– Koja nije Jevrejka, već stara hrišćanka koja savesno ispunjava naloge Crkve. Siguran sam da ovog časa ispunjava svoju dužnost i prisustvuje nedeljnoj misi u svojoj parohiji.

– Predlažem da se zatvori zbog sumnje u opsednutost đavolom. Kraljevo držanje, otkad je jutros stigao u palatu, veoma je sumnjivo; ide zatvoren u sebe, kao da je zapanjen. A ko bi, sem nje, mogao biti za to odgovoran? Baciti je u ćeliju na hleb i vodu čini mi se mudrom preventivnom merom. Što se kraljevog ispovednika tiče...

– ...koga vi izdvajate svojom naklonošću... – dobaci otac Rivadeselja.

– Ne volim ga više nego što se može voleti bližnji koji je opasan, velečasni.

– Očigledno; ali ja ne mogu zaboraviti da je otac Valdivijelso franjevac.

– Odelo ne čini čoveka.

– U ovom slučaju, ko zna?

Izgledalo je da će dva fratra ponoviti stari i poznati sukob između različitih i neprijateljskih ogranka Svetog Franje. Veliki inkvizitor ih prekide odlučnim pokretom ruke.

– Biće urađeno sve što tražite, oče Viljaeskusa, biće urađeno što je pre moguće. Za sada, pozvani ste ovog popodneva na sastanak Vrhovnog veća, ali ne prerano, zbog vrućine. Neka bude u pet.

Otac Viljaeskusa pognu glavu.

– Vreme mi se čini neuobičajenim, ali prihvatam.

– Onda idite.

Kada se oprostio od dvojice fratara, koji je već trebalo da budu van zgrade Svetog suda, veliki inkvizitor lagano zazvoni. Ušao je poslužitelj.

– Kažite mom sluzi Dijegu da dođe.

Sluga Dijego je imao preko pedeset godina, izgled sveca i ispod njega ciničan osmeh.

– Znaš već gde živi Marfisa. Idi da je vidiš i reci joj samo jedno: *Sakrij se*. Poleti da joj preneseš poruku.

– Da, ekselencijo.

Sluga Dijego je izašao nepromenjenog osmeha, a veliki inkvizitor, uz pomoć žege i lepih uspomena na dvadeset godina provedenih u

Rimu, kada je bio mlad i obuzet teološkom strašću, lagano se prepustio zadovoljstvu lakog dremeža.

* * *

8. Kralja su našli na vratima tajnih prostorija koje su mnogi zvali i zabranjenim. Veliki gvozdeni ključ i dalje je bio u bravi, a kralj, oslonjen o dovratnik, izgledao je kao u ekstazi, što znači da je imao blesav izraz lica. Nije odgovorio na prve pozive svog sobara i tek kada su ga snažno prodrmali na licu mu se odigralo nešto nalik buđenju iz sna. Sat u palati odzvonio je jedanaest i sobar mu je prvo šapnuo, a zatim viknuo:

– Veličanstvo, vreme je za odlazak na misu, sav dvor čeka. Vaše veličanstvo mora da se presvuče.

Kralj, i dalje s paučinom preko očiju, pustio je da ga vode.

– Da, moram promeniti odelo. Da, moram s dvorom ići na misu. Hoće li kraljica biti tamo?

Sobar ga odvede do kraljevskih prostorija hodnicima pustim u to doba dana, možda zato što su obilato korišćeni noću: odatle su polazili tajni prolazi, uski prolazi kojima je klizao noćni greh. Ubrzo se kralj našao pred svojim velikim ogledalom, a sobar s dva odela u rukama.

– Crno ili nebeskiplavo, veličanstvo?

Gotovo ne razmišljajući, kralj odgovori crno, a kada je već bio odeven, zatraži zlatnu ogrlicu ne bi li malo razbio tu mračnu jednoličnost. Već su kucali na vrata i pitali da li je kralj spreman.

– Polazi za trenutak! – odgovori sobar i požuri da otvori vrata.

Mala sala, a dalje salon u kojem je čekao dvor: najuočljiviji je namesnik, ali uočljiva je i kraljica, lepa i vragolasta, pomalo i podsmešljiva, u kontrastu s njegovim licem i tolikom ozbiljnošću koja ga je okružavala. Kralj se uputi prema njoj, pozdravi je i ponudi joj ruku; ali lice mu je i dalje delovalo zaglupljeno i ljudi počеше da šapuću. Pre nego što su stigli do kapele, začuli su se zvuci orgulja i usklađeni glasovi hora. Ispred povorke, četiri đakona obučena u belo i crveno izvodili su vragolije s kadionicama, a to malo istočnjačkog dima budilo je kod dvorjana tajanstvenu čulnost. Kapela koju je podigao kraljev deda bila je jednostavna i impozantna. Dvor bi jedva stao u nju. Smeštali su se kako su mogli po hijerarhiji. Grofovi i vikonti ostajali su na nogama: među njih se smestio i grof De la

Penja Andrada, veoma doteran, gizdav, obučen u engleskom stilu. Činilo se da ga svi poznaju i s osmehom su ga pozdravljali. Poneko bi šapnuo svom susedu:

– Kažu da je noćas išao s kraljem kod kurvi.

– Pa Gospod će mu već platiti u svojoj slavi!

Misu je služio otac Viljaeskusa, a nuncije iz Rima zauzimao je svečano mesto u prezbiterijumu. Možda je sam nuncije bio najviše iznenađen zagonetnim i u izvesnom smislu mračnim tonom kapucinovog izlaganja koje niko nije razumeo, a manje od svih kralj, stalno izgubljenog pogleda u bog bi ga znao kakvoj tmini, blentavog izraza koji ga nije napuštao. Jedina novost bilo je to što je povremeno upućivao pogled prema kraljici, mada ne zapravo kraljici, već mestu gde je trebalo da se nalazi njen dekolte, na španski način pažljivo pokriven kvalitetnim somotom i diskretnim sitnim nakitom. Kraljicu je njena prva dama povremeno gurkala laktom: „Veličanstvo, kralj vas gleda“, ali kada bi kraljica okrenula glavu, kraljev pogled skretao je prema obrisima njegovih sećanja.

– Hoće da zna ima li kraljica sise – uzviknu jedna zlobna luda i oseti na stražnjici kaznu oštrog uštipa.

– Ko će se usuditi da istražuje misterije božje volje? – grmeo je otac Viljaeskusa. – One koji su to pokušali Gospod je kaznio ludilom ili smrću. Rekao je: „Ja sam koji jesam“, a da mu ne bismo remetili čistotu svesti ostavio nam je svojih deset zapovesti: „Ne ubij, ne bludniči, ne čini preljube...“ Obraćao se, kako izgleda, svakome od nas, ali u svakome od nas predstavljeno je čovečanstvo. I tu nam je, na čuđenje svih, za pridržavanje čednosti ostavio misteriju odgovornosti. Obraćao se svakome, ali odgovornost se deli među svima. Ako greši otac, plaća porodica; ako greši kralj, njegov narod; ako greši papa, celokupno hrišćanstvo...

Kada je pomenuo bludničenje, niko se nije smatrao pogođenim; kada je govorio o preljubi, mnoge dame osetile su se nevinijima nego što su se pravile da su, ali kada je tvrdio da porodica plaća očeve grehe, namesnik pomisli na svoju ženu koja je, srećnog osmeha i poluzatvorenih očiju, bila tu pokraj njega. Da li je, kao i uvek, mislila na uživanja u krevetu? Već neko vreme namesnik je sopstvenim intelektualnim putem, istina donekle pomešanim sa strahom, došao do ubeđenja da je neplodnost njegovog braka

uslovljena sklonošću njegove supruge bračnim igrama; kako bi ga samo prigrčila u krevetu i izazivala, kako je samo podvrtala spavaćicu više nego što je bilo potrebno. Ali, s druge strane, ispovednik mu je rekao da ništa od toga nije greh. Ah! Kakva je to misa! Nuncije je gledao propovednika i gotovo glasno se pitao: „Šta priča ovaj bezumnik?“ U rečima oca Viljaeskuse prisutni su nalazili razloge da odbace mučenje savesti. A grof De la Penja Andrada izašao je iz kapele pre propovedi, bešumno se provukao kao jegulja i kasnije, kada je završeno pričešće, vratio se na mesto kao da se ništa nije desilo. U salonu, posle mise, kada se grof De la Penja Andrada poklonio kralju, ovaj mu je naredio da stavi šešir, na veliko zaprepašćenje čitavog dvora i, iznad svih, namesnika. Ali to veliko iznenađenje nije bilo predmet komentara po grupicama u atrijumu Svetog Filipa, već ono što je Njegovo veličanstvo, tiho, oprezno i krišom šapnulo glavnoj kraljičinoj sobarici, po protokolu njoj najbližoj osobi.

- Kaži Njenom veličanstvu da hoću da je vidim голу.
- Vaše veličanstvo je poludelo.

Izraz daminog lica išao je dalje od zaprepašćenja, ali ostalo joj je snage da se poveri svojoj najbližoj prijateljici, a ova svojoj susedi, i tako je vest odmah obišla salon i stigla do oca Viljaeskuse, stigla je sa svojim nabojem straha i dalekovidosti; shvatio je da, od tolikog sveta, samo on ima gospodnji razum raspodeljen između srca i glave, i da samo on zna kako treba postupiti. Kapucin se nije presvukao: sa ukrasima i liturgijskim ruhom ostao je za oltarom, a kada je sišao učinio je da ispred njega idu krst i veliki svećnjaci; i tako je išao hodnicima i galerijama, tako da se kralj našao pred njima kada je prišao kraljičinim odajama s namerom da uđe. I kada je pružio ruku ka bravi, nagnuti krst pred vratima preprečio mu je put, a u užagrenim očima oca Viljaeskuse mogao je da pročita neospornu zabranu. Ruka mu je ispustila kvaku, prekrstio se i okrenuo. Namesnik je bio tamo i kralj mu se poverio:

- Hoću da vidim kraljicu голу.

I otišao je istog zapanjenog lica, mada mu je u zenicama već sijala nada.

* * *

9. Lukrecija je izašla na vrata zabrinuta zbog siline zvonjave; ali kada je ugledala slugu Dijega, prasnula je u smeh.

– To si ti, prevejanko!

– Dolazim da ti vidim gospodaricu, u tajnosti i hitno.

Marfisa je bila u kupatilu, u polusnu sred milovanja mlake vode. Lukrecijin dolazak ju je probudio, a poruka o hitnoj poseti sluge Dijega najednom uznemirila, jer poruke velikog inkvizitora obično nisu stizale tako rano.

– Biće da je u pitanju vrućina, a danas je i nedelja. Baci mi ubrus da prekrije kadu, pa nek uđe.

Kada ju je sluga velikog inkvizitora ugledao, požalio je što i kurve, neshvatljivo, imaju osećanje stida.

– Šta te dovodi? – upita ga Marfisa, a on odgovori:

– Samo jedno: *Sakrij se.*

Razmenili su poglede. Razumeli su se. Marfisa jedva da je prošaputala:

– Dobro. Idi.

I sluga Dijego je poslušao, ne usudivši se da sazna šta se krije ispod ubrusa – ono što je, pošto se Marfisa uzbunila, već počelo da se pomalja. Marfisa pozva Lukreciju.

– Brzo. Pomozi mi da se obučem. Muško odelo. I spremi mi najnužnije stvari u jednu laganu torbu.

Pre nego što je Lukrecija stigla s donjim vešom, Marfisa je gola, mada obrisana, krenula da otvara ormane po spavaćoj sobi.

– To ne, mnogo privlači pažnju. Ovo, boje kestena, jer je diskretnije. Od donjeg veša, ne brini, najjednostavnije što ima, najmanje luksuzno.

Sama se obukla, pretvarajući se u plavokosog momka s uvojkom koji joj je padao preko očiju i prikriivao je. Marfisa proba dva šešira: zadržala je onaj koji ju je bolje pokrivaao.

– Odlazim, a ti zatvori kuću, dobro se pokrij da te ne prepoznaju i idi među svet na trgu i saznaj šta se priča; pusti u javnost ono što se sinoć desilo u ovoj kući. Ne ono tvoje s grofom, to nikoga ne zanima. I noćas spavaj kod neke prijateljice, gde god hoćeš, samo beži od ovih iz Inkvizicije, jer ako me ne nađu mogli bi se zadovoljiti tobom i podvrgnuti te mukama ne bi li saznah gde se krijem. Kako da im kažeš kad ne znaš? Pošto ni na mukama ne bi mogla da priznaš,

bolje ti je da te ne uhvate. Ne propusti da odeš na misu u manastir San Plasio, a ja ću se već potruditi da ti pošaljem novosti. Hej, na misu u devet! Nemoj da ti padne na pamet da se zadržiš u krevetu s nekim lepotanom koji ti se dopadne, ili nekim bogatim došljakom koji hoće da ti plati. Odoh ja. A i ti kreni što pre. Zbogom.

Marfisa uze torbu, natuče šešir da joj obod sakriva lice i izađe. Pomalo zaobilaznim putem uputila se u manastir San Plasio. Mimoišla se sa svetom odevenim u nedeljno ruho koji je pričao o čudima toga dana i, iz nečijeg glasnog komentara, uspela da sazna da je Njegovo veličanstvo kralj izrazio želju da vidi голу kraljicu.

– Gde ćemo završiti? Ako kralj ne daje primer, od koga ćemo ga dobiti?

Stigavši na kapiju benediktinskog manastira, zatražila je da vidi časnu majku starešinu, koja je u svetovnom životu bila gospođica iz La Serde.

– Šta da kažem? Ko želi da je vidi? – upita vratarka.

– Kažite da je traži Marfisa. I primite usput ovu milostinju za kasu za nezaštićene.

Zazveckalo je zlato. Vratarka ispruži pohlepnu ruku. Koraci su joj odzvanjali po pločama kapije i izgubili se u klausturu i hodnicima. Marfisa je sedela i čekala. Bilo je vruće i skinula je šešir da se njime hladi. Kosa joj je bila divna i videti je tako, kao momka, navelo bi na greh mnoge koji inače obuzdavaju želje koje se ne smeju priznati. Ponovo se začuše koraci, ovog puta udvojeni i u suprotnom pravcu: jedni su odzvanjali s autoritetom, drugi stidljivo. Vratarka otvori vratanica i zamoli Marfisu da uđe. Zatvorila je za njom i dvaput okrenula ključ. Časna majka ju je čekala, sa osmehom.

– Već znam da si se najavila sa sjajnom milostinjom.

– Dobit od jedne noći koju nudim našoj Gospi od nezaštićenih.

– Šta te dovodi ovamo?

– Tražim sklonište od redara Inkvizicije.

– Imaju nešto protiv tebe?

– Imaće.

– Svom rođaku, velikom inkvizitoru, mogu poslati poruku da te ostave na miru.

– Njegovoj ljubaznosti i dugujem upozorenje.

– Onda...?

– Jedna monahinja više u manastiru neće privući ničiju pažnju.

Časna majka je uze pod ruku.

– Dođi sa mnom. Šteta što moraš obući mantiju jer si veoma lepa. Ali mogu ti obećati da neću zahtevati da skратиš kosu, mada kapelan ne treba da te vidi, on je čudno stvorenje.

Ne puštajući je, prošla je s njom velika vrata s kvadratnim motivima i povelala je svežim uzanim manastirskim prolazima. Kroz prozor su se pomaljale zelene biljke iz bašte i čuo se cvrkut ptica sklonjenih i prihvaćenih u toj svežini. Majka vratarka ostala je zamišljena iz kojih li razloga časna majka pušta u manastir tako zgodnog momka, ali odagnala je pitanje iz glave, kao i mnoge druge stvari koje nije razumela. I njoj je bilo vruće, a u onoj samoći bilo joj je dozvoljeno da podvrne mantiju i malo rashladi butine na promaji koja je dopirala kroz neku rupu.

* * *

10. Zbog vrućine ljudi su ostavili ogrtače kod kuće. Hladili su se prvim što bi im se našlo pri ruci, a mnogi su se pojavili pomalo razdrljeni, muškarčine maljavih grudi, neki u tamnom, neki u sivom. Grupice su se okupljale ovde-onda po tribinama, u samom središtu atrijuma ili po ćoškovima, pa su čak gazili i kamenje svetog praga. Tu i tamo prolazili su sveštenici s kapama šiljatih vrhova. A sunce se baš okomilo. Najveća grupa okružila je Lukreciju, dobro pokrivenu, koja je povremeno podizala kraj marama i molila najbližeg da joj dune na oznojeno grlo. Već je bila ispričala dogodovštinu svoje gazdarice s kraljem, i uz obilje detalja počinjala je da opisuje svoju s grofom, ali ta krajnost nije bila tako važna prisutnima.

– I tako, četiri smrtna greha?

– I jedan ćorak.

– Pa četiri puta iste noći je krajnost koju teolozi postavljaju za preterivanje u bludu.

– Treba znati da li ih je bilo četiri! Nisi bio prisutan.

– Ali znam iz pouzdanog izvora.

– A mi znamo da je Marfisa predana monarhiji. Kako da pusti monarha da se bruka? *Quator eadem nocte*^Z je broj koji svakome služi na čast.

– Za mene je jedino verodostojno ono o ćorku – reče jedan sveštenik, nosonja poodmaklih godina. – Ostalo su Marfisine

maštarije koje čine čast njenom profesionalnom ponosu, više nego li njenoj vernosti institucijama. Zar bi moglo biti manje, za ženu kao što je ona, od četiri smrtna greha? Padaju mi na pamet stihovi...

- Kažite ih već jednom, don Luise, ako ih imate u glavi!
- Ovog časa samo četiri, kojima bi mogao započinjati desetostih:

*Sa Marfisom na poprište
razoružan ti izađe,
i štit njezin, već rasečen,
mač tvoj probit ne mogaše.*

– Veoma su dobri, don Luise! Obećavaju besmrtni desetostih.
– To što kaže pop je nitkovluk. Kralj je zgrešio četiri puta, a peti je zaspao. Jadničak! Kako god okrenuo, i pored toga što je kralj, još je dečak.

– Ti čuti, podvodačice. Zašto bismo verovali tebi a ne don Luisu? On je čovek s iskustvom.

– Volela bih da znam šta bi napravio u krevetu s Marfisom...

Prozvani don Luis podiže obrve i tužno se nasmeši.

– Devojka je u pravu. Šta bih ja napravio u krevetu s Marfisom, osim da je gledam i tražim metafore? Možda jedan sonet; ali da vidim koji bi se lepotan usudio da, makar u stihu, oslika голу ženu.

I učini rukama znak kojim je aludirao na Svetu inkviziciju.

U tom trenutku, ili možda nešto kasnije, neko od pridošlica napravio je u drugoj grupici gužvu, veliku galamu koja je Lukreciju ostavila bez klijentele i, u tom trenutku, bez nastavka don Luisovog desetostiha. Pridošlica se kleo svojim mrtvima da je kralj, pre manje od jednog sata, na izlasku sa mise glasno i bez ikakvog opreza izrazio želju da kraljicu vidi голу. „Želim’, rekao je, ili ’hoću’. Jer to nije isto.“

Razlegao se sveopšti smeh, razvratan gromoglasan smeh, izazvan načinom na koji je svako zamislio kralja dok posmatra kraljicu bez odeće: je l’ danju ili noću, je l’ na suncu ili pod svetlom sveća. Iz usta pod krivim brcima ponovo isplivaše sećanja na četiri kraljeva greha s Marfisom i komentarisani ćorak, bestidni vicevi i nepristojna nagađanja, sve dok jedan visoki gospodin asketskog izgleda i dogmatskog pogleda, nije učutkao smeh naredbodavnim „Gospodo, priberite se“, izrečenim tako dramatičnim tonom koji je najednom

delovao kao da je zašlo sunce. Skup je ućutao i svi su pogledah strogog čoveka u crnom u čijoj ruci, pruženoj ka središtu gužve a onda stavljenoj na grudi, kao da je ležala kraljičina čast. Ali nije o njoj bilo govora kada je tišina ustupila prostor rečima; već je kazano:

– Kakvi su samo nerazumnici vaše milosti kada se tako veselite onom što nam može doneti tolike nesreće, a doneće ih sigurno ako se ne nađe leka? – Niko mu ne odgovori, osim pogledima i iznenađenim licima, a on nastavi: – Ne samo što se dvorski protokol protivi takvim besmislicama, nego ih takođe zabranjuju božji i crkveni zakoni. Muškarac može prići ženi s ciljem rađanja, ili ako njegova raspoloženja zahtevaju takvo smirenje, ali nikada s olakom namerom kakva bi bila gledanje gole supruge.

Kada je videla da je ostala sama, Lukrecija se priključi grupi:

– Pa kada se jutros probudio, kralj se dobrano nagledao nage Marfise dok je ona spavala!

Gospodin s rukom na grudima okrete se prema njoj.

– Nije isto, gospođice neznalice, gledati jednu prostitutku, koja za to služi, i supругu primljenu u svetoj tajni, makar ona bila Francuskinja, jer mada su Francuskinje lake po prirodi, kada pređu Pirineje prime naše vrline i usvoje naše običaje i protokole. Telo supruge je neprikosnoveno; može se dirati, ali ne gledati.

– Pa ima prstiju koji imaju oči! – bestidno odgovori Lukrecija; a gospodin s rukom na grudima pogleda je s tako gromovitim prezirom da je devojka, rukom pritiskajući veo, u trku izašla iz grupe i izgubila se u Glavnoj ulici, prema Puerta del Sol.

– Mora da je neka kamenjarka – reče neko; a drugi neznanac, iako veoma dobrog izgleda, potvrdi:

– Kamenjarka čiji mi glas nije nepoznat! Zakleo bih se da je Marfisina sluškinja.

Svi se okretoše prema njemu, uključujući i gospodina s rukom na grudima, i svi pomisliše da onaj ko je tako poznavao sluškinju nije mogao a da ne poznaje i gospodaricu. I zavideli su mu. Dobrodržeci gospodin se pozdravio i otišao. Grupa poče da se razilazi, jedan ovamo, drugi onamo, treći opet na svoju stranu. Sveštenik po imenu don Luis otišao je u društvu nekolicine odanih sledbenika.

– A taj desetostih, don Luise, je l' gotov?

– Otela mi je nadahnuće ona budala s rukom na grudima, ali tvrdim vam da ću ga dovršiti još u toku noći. Taman posla!

DRUGO POGLAVLJE

1. Ćelija koju je u kući Inkvizicije zauzimao veliki inkvizitor nije po svojim razmerama odgovarala moći svog stanara, mada jeste njegovoj ličnosti: bila je velika, dobro oblikovana, okrećenih zidova i tamnih greda, s nameštajem pocrnelim od starosti i spavaćom sobicom u kojoj je veliki inkvizitor skrivao svoj ležaj, koji, mada se tako zvao, nije bio baš neudoban. Iza velikog stola prekrivenog velurom visila je slika Marije Magdalene u pokori u nekoj pećini: neverovatna duga kosa dozvoljavala je da se vide delići zlatastog tela; na drugim zidovima bila su potpuno simetrično raspoređena dva niza sličica sa životom i iskušenjima svetog Antonija, a kako bi se uravnotežila celina, jedna slika s desne strane, delo flamanske ruke, s ružnim nagim ženama, i druga, sleva, delo italijanske ruke, s lepim nagim ženama. Mastionica s dvanaest pera zauzimala je jedan ugao stola; bronzanu peć obradile su zanatlije iz Kordobe, verovatno Mavri, ali to sumnjivo poreklo nije uznemiravalo savest velikog inkvizitora, prekaljenu trpeljivostima rimskog dvora. U dnu s leve strane, u uglu sa svetlom i prozorom, inkvizitor je imao prekriveni stočić koji je koristio za jelo i grejanje nogu zimi,⁸ razočaran korisnošću čisto dekorativne i u izvesnoj meri impresivne velike peći koja se nalazila u središtu sobe i svojom impozantnošću odgurivala posetioca u drugi plan. Jednostavni mada dostojanstveni stolnjaci, posuđe od dobrog starog srebra; jelo, sudeći po onom što se dalo videti, obilato i jednostavno; ali veliki inkvizitor se posluživao umereno, a ono što ne bi pojeo vratio bi sluga Dijego, boljih zuba i izražene proždrljivosti, u kuhinju na veselje pomoćnih kuvara i drugih slugu. Danas se, sve u svemu, poslužio tanjirom supe i pastrmkama na navarski način, a za desert kolačem od lisnatog testa i jaja koji su za njega i ostale veledostojnike spremale majke iz Stare Svete Klare (majke iz Nove Svete Klare bile su specijalizovane za mariniranu ribu koju nisu poklanjale već prodavale, pošto su kao nova zajednica bile siromašnije. U svakom slučaju, veliki inkvizitor je znao ukus njihovog bakalara, čistog zadovoljstva za nepce, pripisivanog neposrednom sudelovanju anđela, mada ne i od strane velikog inkvizitora koji je, u tom pogledu, znao čega se treba držati).

U ćeliji se zatekla i jedna ptica koja je verovatno izgubila svoje jato selica, ili ju je prevarila toplina vazduha. Napravila je nekoliko

krugova, tu i tamo se očešala, i izletela u vrt kroz isti prozor kroz koji je uletela. Veliki inkvizitor nije mogao da objasni zašto je sa zavišću pratio njen let.

Sedeći na klupici, sluga Dijego je odložio u stranu već ispražnjenu posudu za supu i svojim nožem s koštanom drškom čistio je pastrmku od kostiju. Na podu pored sebe imao je i veliku kalajnu čašu punu crnog vina. Igrajući se krstom na grudima, veliki inkvizitor je posle proletanja ptice delovao iscrpljeno, tako da je sluga Dijego grubo žvakao bez straha od oštrog ukora. Ali prelat se trgao i pozvao ga na red.

– Dijego, prekinuo si mi sijestu mljackanjem i tim tornadom koji stvaraš žvaćući. Bio bih ti zahvalan da jedeš malo uzdržanije.

– Svejedno je, ekšelencijo, sada kada sam vas već probudio. Ma koliko se pazilo, gospodaru, kada se jede uvek se proizvode nekakvi zvuci.

Uz brz, letimičan šum, ptica u letu okrnula je staklo na prozoru.

– A kada smo već kod glasina, Dijego, šta se danas priča na dvoru?

Sluga je sažvakao komad pastrmke koji je prethodno s dva masna prsta prineo ustima. Ruke mu behu velike i pokrile bi tanjir kada bi čeprkale po njemu.

– Jedan fratar kapucin, od onih iz Medinaselija, zvao je na uzbunu, kao da je u pitanju požar, i okupljenom svetu izvalio zapaljivu propoved protiv greha velikaša za koje narod plaća, ili bar mora da ih ublaži javnom pokorom za štetu koju nije počinio. To je takođe imalo neke veze s bogom i đavolom-lepotanom. Uveravam vas, ekšelencijo, da bi narod zapalio Kulu da mu je fratar to naredio, ali ograničio se na organizovanje procesija u nevreme, jedne u jednoj četvrti, druge u drugoj, i tako, pevajući pesme pokore išli su za njim dok je vukao krst. Ljudi su na ivici da planu i ima ih koji, neki manje a neki više, samo čekaju da izađu na ulicu noseći lance. Ovo mnogo uzbuđuje žene i kada se iscrpljeni muševi vrata kućama nalaze ih napaljene i moraju da obave još jednu pokoru.

– A šta se priča na mestima za ogovaranje?

– Tamo se, ekšelencijo, raspravljalo o trima temama, da ih navedem redom; svi su najpre pričali o Marfisi, vaša ekšelencija zna

o čemu govorim; ako je tako, da li je držeća, jesu li joj grudi uspravne ili počinju da vise.

Ptica koja je uz povremeno kliktanje lepršala po bašti nije mogla da sugerise sliku sisa, ni obešenih ni uspravnih: njegova ekselencija je požalila.

– Zatim, da li je kralj s njom proveo noć, zbog čega se poštovanje prisutnih prema Njegovom veličanstvu donekle uvećalo, mada nije nedostajalo ni zlobnika koji su kraljevsku moć svodili ni na šta; najzad, gospodaru, i dalje se pričalo o kralju, ali ovog puta zato što je, kako su rekli, glasno zatražio da kraljicu vidi голу. I tu su se, gospodaru, mišljenja podelila, jer neki su ga, i to manjina, smatrali lošim primerom, a mnogi, većina, za primer koji treba slediti i manuti se briga i razmišljanja. Tako da je jedan lepo odeven gospodin, mada više nalik skorojeviću nego idalgu, izgovorio manje-više ove reči: „Ako kralj uspe da vidi kraljicu голу, svi ćemo imati izgovor da obnažimo naše ženske, bilo da su supruge ili ljubavnice, i obnažice se sve iz ovog kraljevstva, i žene u Indijama, a ako to uđe u modu završice gole i žene na celom svetu, za šta je već vreme, jer od dugih spavaćica i rasprava oko njihovog odizanja umorni smo kako mi tako i one. Jedina opasnost, i to čisto izmišljena, bila bi u tome da se one odluče da izađu gole na ulicu, ili s tako providnom odećom ispod koje bi se sve videlo, pošto već znamo kakvu želju žene imaju da javno pokažu svoje tajne.“ Mogu reći vašoj ekselenciji da u grupi gde se ovo govorilo nije bilo sveštenika, a ako je neki i bio, nije nosio odoru i nije se usprotivio mišljenju skorojevića.

– Stara načela, Dijego, gube na snazi, vremena se menjaju i ljudi drugačije misle. Nemam ništa protiv nagosti u privatnosti, pogotovo u tami, ali iznositi je na ulicu isto je što i oduzeti so jelu. Ne znam šta će reći o nama.

– Kako se tamo priča, i to već neko vreme, vrvi od popustljivih rogonja i pitanje je šta će se desiti ako se to proširi.

– To ti kažem, Dijego. Šta će biti od nas? Od tebe i od mene, na primer.

– Što se mene tiče, ekselencijo, ostaje mi malo od života, s tim da pošto ima vina...

Progutao je ono što mu je ostalo u čaši. Veliki inkvizitor zatvori oči i seti se starih vremena u Rimu. Ptica je prošla okrznuvši prozorska

stakla i sakrila se u visokom čempresu koji se dizao u središtu četvorougaoznog dvorišta.

* * *

2. Prvo je izveden *Te Deum* u četiri mešovita glasa, uz povremeno učešće orgulja koje su ponekad išle ispod, kao oslonac melodijskim piruetama, a onda ih pratile u njihovim složenim usponima: *laudamus, laudamus, laudamus*, sve dok se ne bi sudarile i odrazile pod visokim svodovima; tada bi ih, konačno, isključile iz zvučne bujice i čulo se samo uspinjanje i popunjavanje prostora dahtanjem njihovih izdašnih cevi; bila je to muzika visoke vrednosti, preneti iz Rima, komponovana za ogromno prostranstvo Vatikana, pomalo preglomazna za tu kapelu srednje veličine: njeni zidovi ponekad kao da su treperili a stubovi se tresli. Pa onda gušenje zbog tamjana i vrućine, tako da je neko ostao bez vazduha i morali su da ga izvedu i pomognu mu rakijom i svežim vazduhom: bio je to mršavi milosrdnik, specijalista za pitanje *De auxiliis*⁹ koji nije imao nikakve veze s dnevnim redom, ali koga se nije moglo ostaviti van ovakvog opšteg savetovanja. Kada je okončan *Te Deum*, u klaustu je obrazovana procesija; dve kolone raznolikih odora s velikim inkvizitorom na začelju: vrlo ukočenog držanja, iako pomalo rastresen, ravnodušan spram dvojice paževa koji su mu pridržavali dugačak skut. Pevali su *Veni, Creator*, jednoglasnim pojanjem koje im je bilo bliže od onih rimskih polifonija, iako su ga pevali bezvoljnim i prilično hrapavim glasovima. Nije ispadalo dobro, ali bilo je svejedno. Nisu ušli svi iz procesije, već samo oni za koje je bilo mesta u Vrhovnom veću, bilo punopravni članovi, bilo pozvani teolozi, to jest savetnici, a među njima i jedan portugalski jezuita, otac Almeijda, još prilično mlad, ali lica preplanulog od brazilskog sunca. Otac Almeijda je bio na proputovanju kroz Madrid: zadužili su ga da bude tajni kapelan nekim ljudima u Engleskoj, jer drugi kapelan je pogubljen, što je bilo isto kao i priznati da je ocu Almeijdi preostalo malo od života; ali nije izgledalo ni da je opterećen ili tužan, niti oduševljen svojim budućim mučeništvom: ponašao se prirodno, daleko prirodnije od svojih drugova, uprkos reputaciji mudrog teologa koju je njegov rektor obznanio u pismu kojim ga je predstavio velikom inkvizitoru, čime se i pravdalo njegovo prisustvo. Otac Almeijda je pomalo odudarao od ostalih sveštenika jer je uz mantiju nosio okovratnik na francuski

način; osim toga, kada se na vrućini raskopčao videle su mu se crne čarape i gaće. Ali, kao strancu, nisu mi zamerili.

Kada su se smestili u salu za sastanke, sledeći hijerarhijski piramidalni raspored, izgovorili su još nekoliko molitvi na latinskom, ovog puta bez muzike, i sve je bilo kao na pozornici u pozorištu: na najvišem mestu sedeo je veliki inkvizitor, dok mu je dugi skut mantije padao sve do nižih rangova i njegov trostruki trouglasti završetak prostirao se po podnim pločicama. Onda su dolazile redovne sudije, otac Peres, otac Gomes, otac Fernandes i Enrikes de Inestrosa, ukupno njih šestorica, s belim odorama, crnim odorama i kombinovanim odorama, među njima debeli, mršavi, debelog lica i izduženog lica, uzdržani ili govorljivi. Sve što se u svetu znalo o Bogu i svemu u vezi s njim – bilo je uskladišteno u pameti te šestorke koja je izglasavala odluke, a u slučaju podele glasova odlučivao je veliki inkvizitor, koji je, osim toga, imao privilegiju da može da stavi veto na zajedničku odluku i zameni je sopstvenim mišljenjem, što se dešavalo retko, pogotovo zato što je svaki član dobro vodio računa o tome šta će reći. Niže su sedeli razni stručnjaci: tom prilikom po jedan za svaki monaški red, uključujući i mostene i premostratene, i neke nove redove, kao što je *Societas Iesu*¹⁰ kojem je pripadao otac Almeijda. Tajnovito su ulazili i izlazili doušnici, uhode i ostala svetina, kojoj je malo pre zakletve zabranjen ulaz. Počev od tog trenutka, velika sala Veća ostala je zatvorena za spoljni svet: u prostranoj, tamnoj prostoriji osvetljenoj svećnjacima predsedavao je jedan Hrist između dva svetla: bilo je premalo Hrista i premnogo sveća za toliki prostor u kojem se isticao predsedavajući. Tako prefinjen, tako ispunjen dosadom, visoko gore u svojoj fotelji, gotovo s oreolom, gotovo božanstven pod šeširom sa četiri šiljata roga! Obično bi dremnuo nakon što bi prisutni položili zakletvu i bile rezimirane teme ili činjenice o kojima će se raspravljati; ovog puta dodao je vest da osumnjičena Marfisa, koju je Sveti sud pozvao i naredio njeno hapšenje, nije pronađena. „Sigurno ju je neko upozorio pa je pobešla.“ Mnogi su zažalili zbog toga, pogotovo otac Viljaeskusa, kapelan palate, koji se preznojavao u redu za stručnjake savetnike. Ali tog popodneva predsedavajući nije mogao da dremucka jer su fratri stoječki cičali, možda zato što im je povišen ton punio razum idejama. Za sada je otac Viljaeskusa ispoljio svoje

neslaganje s načinom kako su izložene činjenice, redigovane tako da se dobijao utisak da su se okupili zbog nekih monarhovitih banalnih greha. Nije po sredi laž, nije on to tvrdio, već su činjenice izložene bez prekora, komentara ili osude. „Nikakvi sitni gresi! Prava preljuba i pravo skrnavljenje svete tajne braka!“ I tu je otac Almeijda, jezuita na proputovanju, predodređen za mučenika, ustao i zatražio reč.

– Želim da izrazim svoju sumnju da je izvršena preljuba.

– Poriče li vaše očinstvo činjenicu da je kralj prošlu noć proveo u zagrljaju jedne prostitutke? – začuđeno i istovremeno iritirano upita ga otac Viljaeskusa, takvim tonom kao da je otac Almeijda došao sa druge planete i izražava se na nepoznatom jeziku. – Ili vaša milost ne vidi istinu koja nam je upravo pročitana? Kaže se jasno da je kralj proveo noć u zagrljaju te Marfise.

– Oslobodi me, Bože, da se drznem na tako nešto!

– Onda? Šta ima na umu otac Almeijda?

– Ja jednostavno sumnjam da su njihova veličanstva venčana, bar pred Gospodom.

Svi skrenuše pogled prema portugalskom jezuiti i nešto kao rafal kolektivnog nerazumevanja protrese te bistre glave. Čak se i veliki inkvizitor, sa svoje ravnodušne visine, udostojio da ga znatiželjno pogleda i upravo on ga je upitao:

– Šta to govorite, oče Almeijda?

Jezuita je i dalje stajao, a taj skup osuđujućih pogleda kao da ga nije doticao. Posle pitanja velikog inkvizitora usledili su razni glasovi:

– Objasnite, objasnite.

A otac Viljaeskusa dodade:

– To što ste upravo izgovorili potpada pod dvostruku kaznu, Crkve i Države, jer kraljevskom paru pripisujete ništa manje do naložništvo.

– Da, mada oni to ne znaju; međutim, Crkva to ne može ignorisati.

– Insistiram, oče Almeijda, da budete izričitiji – umirujućim glasom zamoli onaj iz uzvišene fotelje.

Kada je otac Almeijda zatražio dozvolu da skine mantiju, jer bilo je veoma vruće, većina članova Vrhovnog veća pogledala ga je već bez srdžbe, pre pažljivo i zaprepašćeno nego s neprijateljstvom, i mada su gotovo svi mislili da bi tog neznanca trebalo ispitati u pogledu pravovernosti, velika većina prihvatila je, bez ozbiljnih

mentalnih teškoća, da za to neće biti potrebno mučenje, već da je dovoljno jedno vešto ispitivanje. Među prisutnima bilo ih je dovoljno s ugledom veštih islednika. Otac Almeijda pažljivo složi mantiju i zajedno sa šešikom odloži je na svoje sedište.

– Velečasna gospodo, neću navoditi svete oce ni svete tekstove. Uzeću samo slobodu da vas podsetim na jednodušnost svih moralista i svih teologa koji, kao osnovni uslov za brak, zahtevaju slobodu supružnika. Pa dobro, jesu li naše voljene kraljevske osobe bile slobodne prilikom venčanja?

Pogledao je unaokolo. Slušali su ga, ali nisu se činili spremnim da mu odgovore, izuzev oca Viljaeskuse.

– Ko sumnja u to? Bili su pitani, kako zahteva ceremonija, i oboje su rekli *da*.

– A da li su mogli reći *ne*? Molim vaše očinstvo da razmisli o odgovoru.

Otac Viljaeskusa je na tren izgledao kao da sumnja. Zatim je odgovorio:

– Ne razumem pitanje. Otac Almeijda je previše suptilan. Kao da nije jezuita.

– Suptilan, kažete, velečasni? Pa ja sasvim jasno gledam na ovo; pomenutim uslovom ispunjena su dva načela; u pitanju su dva adolescenta koji su naučeni poslušnosti u odnosu na roditelje i koji su, uz to, kraljevske osobe. Kako su mogli reći *ne*? Međutim, njihovo *da* bilo je uslovljeno njihovim dvostrukim karakterom prinčeva i adolescenata. To nisu bile slobodno izrečene izjave.

Iz mase eksperata izdvoji se jedan slabašan glas.

– Zar otac Almeijda ne primećuje da dovodi u pitanje najstariji među našim običajima, onaj da roditelji dogovaraju brak dece, kao i prikupljanje godišnjeg danka za Crkvu.

Otac Almeijda se okrete ka govorniku, starom fratru iz nekog sporednog reda.

– Ništa ja ne dovodim u pitanje. Čak i ne donosim sud. Ograničavam se na to da vašim očinstvima predstavim neke neosporne činjenice iz kojih, za ovaj slučaj i samo za ovaj slučaj, uzimam slobodu da izvučem konsekvence. Sve ostalo je u nadležnosti ovog Svetog suda, ne mojoj.

– Čak i uz pretpostavku da je otac Almeijda u pravu, dalje ostvarivanje braka ga legalizuje i posvećuje.

Otac Almeijda nije morao da menja stav niti da pomera glavu: njegov sagovornik se nalazio pred njim, bes mu je bio sasvim vidljiv, uzdržan ali očigledan.

– Molim velečasnog oca Viljaeskusu da na trenutak zamisli da jednom adolescentu kažu: ove noći moraš ući u kraljičinu sobu i raditi to i to. A kraljici kažu: noćas će kralj ući u tvoju sobu, pusti ga da radi, jer to je tvoja obaveza.

– Zaista, oče: bila je to njena obaveza. Ko se usuđuje da u to posumnja? Obaveza je supruge da svog supružnika primi u krevet i, kako vaše očinstvo kaže, da ga pusti da radi.

– Prihvatam da je to isto tako bila kraljeva obaveza; ali ko ide pod obavezom, ne ide slobodno.

– Kada bi se vaše učenje primenjivalo, najveći deo brakova bio bi nezakonit.

– Velečasni, nisam neko ko treba da donese zaključak. Ograničavam se da vama velečasnima pokažem da su naredna kraljeva pristupanja kraljičinom telu bila plod obaveze, ne slobode.

– Zaboravlja li vaša milost obaveznost bračne dužnosti?

– S kraljevog ili kraljičinog stanovišta? – odmah odgovori jezuita.

– Ja je shvatam kao uzajamnu – uključi se sa visine jedan dominikanac iz Vrhovnog veća – mada, prirodno, u najvećem broju slučajeva to je zadatak supruge koja nije uvek raspoložena, a ipak mora da prihvati kako bi izbegla veća zla.

– To nije naš slučaj – odgovori otac Viljaeskusa. – Kralj nije išao kod kurvi zato što ga je kraljica odbila. Sve sam proučio: kralj već nekoliko nedelja ne odlazi u kraljičinu spavaću sobu. Nije, dakle, bilo odbijanja koje bi, bez opravdavanja, objasnilo to neverstvo.

U tom trenutku veliki inkvizitor je zevnuo i prekinuo raspravu; tako da mu se skoro iščašila vilica, i to tako zvučno da je ugasio odgovor oca Almeijde.

– Velečasni – rekao je – zar vam se ne čini da se dovoljno govorilo o prvoj tački u raspravi? Činjenica je da je kralj išao u kurvanje, ali otac Almeijda, sa svojim ogromnim zdravim razumom, posejao je sumnju da su kraljevske osobe, naši gospodari, doista venčane. Rekao sam sumnju, ne uverenje. Imenovaće se komisija koja će to

proučiti i doneti sud. Ostaje jedan greh, u vazduhu je drugi, ali taj koji ostaje nalazi se u nadležnosti ispovednika, a ne ovog visokog suda. Vidim da vaše milosti teško podnose ovu vrućinu. Ja takođe. Predlažem odmor da bismo se osvežili hladnim pićem koje sam naredio da pripreme. Sednica se, dakle, prekida na pola sata.

Prisutni koju su sedeli ustadoše, uz komešanje mantija različitog kroja i boja. Suparnici u toj dijalektičkoj bici sačekajte da izađe veliki inkvizitor, pošto je prikupio dugačke skute svoje odore. Na izlazu su se strogo držali hijerarhije, tako da su, ne gledajući se, otac Viljaeskusa i Almeijda izašli naporedo. U klastru ih je čekalo osveženje.

* * *

3. Podelili su se po teološkim afinitetima i prema naklonosti spram određenih pića: jedni su bili za ječmenu vodu, drugi za tetiviku, treći za popularnu orčatu,¹¹ sa izuzetkom velikog inkvizitora koji je više voleo malo hladnog klaretea¹² iz njegove etrurske čaše, dragocenosti donete iz Italije i nabavljene posle tajanstvenih i rizičnih transakcija u kojima su učestvovali jedan kardinal iz Svete kurije i jedna prostitutka visokog porekla, veoma naklonjena interesima Svete stolice, od koje je primila titulu princeze, koja se vukla po čuvenim ili bar bogatim krevetima: njegova ekselencija milovala je predivan kristal dok se naslađivala vinom, a prsti i jezik treperili od slavni sećanja. Gledao je s visine na svoje kolege i izuzev oca Enrikesa, kome je brat bio španski velmoža i koji je u sveštenike otišao zbog nekakvog ljubavnog neuspeha, i oca Almeijde, očigledno uglednog, ostale je smatrao prostacima nakljukanim latinskim tekstovima, pri čemu neki bejahu smrdljivi, drugi grubog ponašanja, došljaci sa sela, begunci od oranja. Neki među njima uskoro će postati biskupi. Bože moj, daj da to budu u dalekim zemljama, gde toliki Indiosi ostadoše da budu preobraćeni u hrišćanstvo, makar bičem! Sve samo da ih ne prima u audijenciju, mesec za mesecom, te fratre, da mu postavljaju pitanja o seoskim jeresima, spiskovima sumnjivaca koji se još drže jevrejskih ili mavarskih obreda; ljudi koji ništa ne znaju o čudnim seksualnim navikama. „Ko ne bi bio Jevrejin u ovoj zemlji?“ I setio se svoje prababe, preobraćenice iz Saragose, koja je u doba kralja Fernanda zlatnicima poduprla jednu veoma staru gotsku kuću sklonu padu. Skinuo je rukavicu s leve ruke,

ljubičastu rukavicu nadbiskupa *in partibus*¹³ da bi bolje osetio svežinu pića i prefinjenost obrade kristala.

Dva dominikanca i dva franjevca upustila su se u raspravu o kraljevim gresima u svetlu izveštaja pristiglih jednima i drugima iz naroda. Prema pomenutim izveštajima, mogućnosti behu trojake: četiri snošaja i jedan neuspeh u petom, četiri snošaja bez neuspeha i neuspeh kao jedina grešna stvarnost. Ono o čemu se raspravljalo nije zbog toga bilo manje komplikovano: da li četiri snošaja treba smatrati jednim jedinstvenim grehom, ili ih uzeti kao četiri greha; da li neuspeh, izdvojen ili zajedno s ostalima, takođe treba smatrati smrtnim grehom na stepenu pokušaja, ili izvesne okolnosti – prilično neodređene i teško uočljive, kao da li je namera izazvana od strane saučesnice ili je uslovljena kraljevskim nagonom – mogu biti shvaćene kao puki prestup od manjeg značaja; konačno, da li saučesnicu, nesumnjivo svesnu s kim deli postelju i kome nudi svoju saradnju za greh, treba ili ne treba smatrati krivom za zločin protiv Države, ne samo kao uobičajenu grešnicu protiv Boga, pa, prema tome, prepustiti redovnom pravosuđu da joj sudi prema građanskim zakonima. Toliku galamu su napravili na latinskom i romanskom da se veći deo prisutnih okupio slušajući ih uz znake odobravanja ili odbacivanja, izuzev oca Rivadeselje koji im se iskreno smejao. Otac Almeijda nije se nalazio među galamdžijama: stao je uz jedan stub i posmatrao kako svetlo pozlaćuje grane stabala i dalje zamire u cveću. Prišao mu je veliki inkvizitor, nasmejan:

– Nije nemoguće, oče Almeijda, da ćete jednog od ovih dana u zatvorenoj kočiji i pod pratnjom morati da dođete da odgovorite na pitanja koja bi ovaj Sveti sud hteo da vam postavi o pravovernosti i vašoj posebnoj doktrini; ali u međuvremenu želim da vam saopštim da ste mi simpatični, da bih voleo da ručamo nasamo pre nego što budem morao da vas hapsim, i da žalim što vam zadatak u Engleskoj dovodi život u opasnost. Ne poznajem običaje i metode engleske pravde, ali siguran sam da moja ruka ne može stići do tih zemalja da vam olakša muke. Ovde bi bilo drugačije.

Otac Almeijda mu se ljubazno nakloni, više na francuski nego na španski način.

– Ekselencijo, zahvaljujem vam na ovom dokazu ljubaznosti koju ste mi upravo ukazali i izražavam vam svoju spremnost kako da vas

slušam, tako i da s vama podelim ručak, mada vas upozoravam da, posle toliko godina odsustvovanja iz civilizovanog sveta, moje ponašanje možda i nije tako prefinjeno kako bi vaše prisustvo zahtevalo.

– Nije to važno, oče. Koliko god godina da ste bili odvojeni od sveta, ono što se posisa nikada ne nestaje. Ali sa svoje strane upozoravam vas da je moj sto skroman. Sveta inkvizicija je bogata, ali njen vođa je osrednje siromašan. Nudim vam supu „Julijana“, dobro začinjenu, to je istina, i marinirani svinjski kare koji moj kuvar, čovek sa Severa, priprema s primernom mudročću – i rekavši to pogleda krajičkom oka oca Almeijdu, koji mirno odgovori:

– Ne gadim se na taj svinjski kare, ekšelencijo. Ima sedam godina kako ga nisam okusio.

– Onda, čini li vam se da je u redu sutra u podne?

– A neće li vaša ekšelencija prethodno morati da naredi moje hapšenje?

– Potruđiću se da to izbegnem.

Jedan poslužitelj se probijao kroz grupu fratara u pravcu velikog inkvizitora. Uz neophodnu dozvolu prišao mu je i rekao mu nešto na uho. Veliki inkvizitor mu odgovori: „Donesi ga odmah“, i veoma ljubazno objasni ocu Almeijdi:

– Poruka od namesnika. Bog li će znati šta se desilo njegovoj ekšelenciji.

Poslužitelj je već stizao s glasnikom, veoma poštovanim gospodinom srednjih godina, počašćenim ponekim odlikovanjem, kome je poslužitelj krčio prolaz sve dok ga nije ostavio pred prelatom. Glasnik kleknu, poljubi ruku koja mu bi pružena, ili, bolje reći, prsten s ametistom, i ostavi u njoj zapečaćeni tabak. Veliki inkvizitor ga otvori, pročita i zatraži od poslužitelja hartiju za pisanje. Dok je čekao, naredi glasniku da ustane i u poverenju reče jezuiti:

– Svet ide uznemiren tražeći od Boga milost za grehe velikaša, a na čelu svake grupe ide po jedan uzbuđen fratar. Ali izgleda da ih je zaplašilo prisustvo ogromne zmije koju mnogi kažu da su videli. Jedni misle da će srušiti zidine grada, drugi kraljevsku kulu, a najveći deo – njihovu sopstvenu kuću, jer svi se smatraju grešnicima.

– To je ono što odlikuje narodno mnjenje, ekšelencijo, da se uvek nađe neko da ga stvara i njime rukovodi, ali onda svako misli za svoj

račun.

Poslužitelj priđe s nosivim stočićem i ponudi ga velikom inkvizitoru. Ovaj ispisa na hartiji: „Batine i levo i desno. Nije važno ako poneko od tih fratara, prebijene noge, bude morao provesti tri meseca u krevetu meditirajući“, i dodade spis ocu Almeijdi.

– Ne bih voleo da se nađem u koži propovednika.

– Ni ja.

Veliki inkvizitor presavi tabak, zapečati ga i predade glasniku pružajući istovremeno ruku u znak pozdrava. Glasnik se izgubi među fratrima u raspravi i nestade.

– Krivica za svu ovu gužvu je na ocu Viljaeskusi. Vatrena vera ponekad je neumesna za održavanje javnog reda.

– Vaša ekselencija misli na veru oca Viljaeskuse?

– Dovoljno ga je i pogledati.

– Neka me Bog kazni ako grešim, ali taj fratar ne veruje u Boga.

– Šta kažete, oče Almeijda?

– On je od onih što govore, viču, agituju i prete, sve u ime najčistijeg učenja, ali nikada se ne usude da pogledaju unutar sebe. Da li ste ga ikada čuli da govori o Jevanđelju? Misli li vaša ekselencija da on ima i najmanji pojam o milosrđu? Otac Viljaeskusa veruje u sve u šta veruje sveta majka Crkva, ali iznad svega veruje u Crkvu kojoj pripada i koju zadužuje da veruje za njega i unutar koje se nada da će popraviti svoj status i, iznad svega, naređivati. Sumnja da će ikada postati papa, ali ne odbacuje da jednom zauzme ovo mesto koje zauzima vaša ekselencija, makar samo da hi naredio jedan autodafe i posle toga umro. Gotovo je sigurno da ga smrt tada ne bi zaplašila i da bi je primio sa zadovoljstvom nekoga ko je na svetu postigao sve što je želeo.

Veliki inkvizitor mu ne odgovori odmah.

– Oče Almeijda, za nekoga ko je toliko vremena živeo među divljacima, ispoljavate dobro poznavanje civilizovanih ljudi.

– Upravo zato što sam stekao to poznavanje više sam voleo da živim među Indiosima. Neće da veruju u našeg Boga, ali su istinski verovali u svoja božanstva.

Zazvonilo je srebrno zvonce najavljujući kraj odmora. Ušli su u salu istim redosledom kojim su iz nje izašli, i zauzeli svoja mesta. Veliki inkvizitor dade reč ocu Viljaeskusi.

– Velečasni oci, tri pitanja su nas okupila na ovoj svečanoj sednici: pošto je prvo već odbačeno, a njegovo rešenje prihvatam iz poslušnosti, mada ubeđen da će, u toj komisiji koja je zadužena da ga reši, biti prilike da se čuje moj glas, prelazim na postavljanje drugog: Njegovo veličanstvo kralj ispoljio je, dajući time dokaze besramnosti koju je moguće trpeti samo zato što je kraljevska, svoju želju da kraljicu vidi nagu. Božji zakoni se protive, zakoni kraljevine takođe, ili bar naši ukorenjeni običaji i protokoli koji imaju snagu zakona. Kakvo je mišljenje vaših očinstava?

Odgovorila mu je tišina koju je na kraju razbio otac Almeijda; u svojoj savesti neko bi priznao da je to bilo neizbežno.

– Mislim da, pošto se radi o ličnom pitanju, ono prevazilazi naše kompetencije, osim ako otac Viljaeskusa ne dokaže suprotno.

– Da bih to dokazao – odgovori kapucin sa izvesnom dozom zanosa umerene ubeđenosti s kojom je govorio – dovoljno je da pomenem treće pitanje, duboko povezano s drugim, kao i s prvim: Gospod koji sve može, koji nagrađuje dobre a kažnjava zle, proširuje na kraljevine Španije svoje ogorčenje zbog kraljevih greha. Narod to zna i ide uplašen da će trpeti kaznu zbog zla koje nije počinio. U ovom trenutku iščekuje se velika bitka u Holandiji, odlučujuća za našu vojsku, a Flota Indija bliži se našoj obali. Logično je da nas Bog kazni čineći da izgubimo bitku i puštajući da flotu napadnu i opljačkaju engleski gusari.

– Ne vidim tu nikakvu logiku.

Hladnoća do srži potrese kosti prisutnih, sa izuzetkom velikog inkvizitora koji je s prikrivenim zadovoljstvom pratio debatu.

– Dakle, oče, vi ne verujete da Bog kažnjava narode zbog greha kraljeva?

– Pre verujem da Bog kažnjava narode zbog njihove gluposti i gluposti njihovih vladara, a pomaže im kada nisu glupi. Molim vaše očinstvo da razmotri stanje velikih zemalja naših suseda. Engleska je već velika sila, gospodarica mora; to je i Francuska, mada samo na kopnu; a nije više Veliki Turčin, uzor nevladanja. Za pokojnu englesku kraljicu koja je svoju zemlju povelala u prosperitet nemamo veoma povoljne izveštaje o njenim običajima, još manje o njenoj veri. Niti je kardinal koji vlada u Francuskoj primer ličnih vrlina, ali deluje

inteligentno i energično. Tako da vašu teoriju treba primeniti samo na Španiju.

– Nemam ništa protiv, oče, da prihvatim vaš odgovor, pod uslovom da Boga zamenite đavolom.

– Da li bi to predstavljalo zaštitu jaču od božje, ili povlačenje Boga u korist đavola?

– Nisam upućen u božje tajne, ne mogu da kažem kako će ostvariti svoju kaznu. Jedino što znam jeste da je đavolje prisustvo jasno, kao i u svakoj prilici kada su božje namere upropašćene od strane ljudi.

– Lošom vladavinom, na primer?

– Ili dobrom vladavinom, svejedno?

– A da li velečasni raspolaže nekim znakom koji otkriva prisustvo ili učešće đavola u slučaju kojim se bavimo?

Otac Viljaeskusa, koji je dosad govorio sa svog sedišta, svečano ustade.

– Ovaj sastanak na kojem se nalazimo više je od jednog znaka. Đavo ga je izazvao, đavo ga održava, đavo izaziva mnoge reči koje su ovde izgovorene i koje će biti izgovorene.

Otac Rivadeselja jedva da se pomakao, ali upao je jasno ironičnim tonom:

– Iz razloga koji nam je svima poznat, sinoć je Lucifer preleteo naše nebo u liku prelepog momka, čiji je let ostavio u vazduhu srebrni trag. Ima svedoka.

– Ako je tako – progovori otac Viljaeskusa ne gubeći uzvišeno držanje – predlažem da se đavo odmah istera iz ove sale.

– Da li vaše očinstvo misli na sredinu u kojoj se nalazimo, ili na one koji čine skup?

To neočekivano i u svakom pogledu neumesno pitanje velikog inkvizitora iznenadilo je gotovo sve prisutne i, više nego ikoga, oca Viljaeskusu.

– Nisam mislio ni na koga konkretno, ekselencijo.

– U tom slučaju treba misliti da prisustvo đavola ne predstavlja nikakvu novinu. Gospod je svugde, ali đavo uvek ide za njim.

– Ali Gospod ponekad ne obrati pažnju.

– Što se manje-više svodi na ono što već reko: da se Gospod povlači; mada mi je teško da poverujem u to.

Ponovo se začuo istaknuti glas velikog inkvizitora:

– Dozvoliću sebi da vaša očinstva podsetim da se udaljavamo od posla koji nas je doveo ovamo. Stali smo kod toga da li kralj ima ili nema pravo da vidi nagu kraljicu, i da li to jeste ili nije greh. Molim vaša očinstva da se odrede u pogledu toga.

– Tvrdim da ima pravo i da to nije greh – sigurnim glasom odgovori otac Almeijda – i ne tvrdim samo to, nego i da bi bilo dobro da do toga dođe kako bi u braku kralja i kraljice, ne samo kao takvih, već kao hrišćana, mogla da se ostvari milost gospodnja.

Otac Viljaeskusa skoči kao da ga je osa ubola.

– Vaša milost kaže milost gospodnja? Nalazite da se milost gospodnja ispoljava u koitusu? Ili u posmatranju tih strašnih visuljaka kod ženki, koji se zovu dojke? Ili više volite da se posmatranje ostvari s leđa, očigledno protiv prirode? Mislim, kao što je jasno, na posmatranje stražnjice.

Otac Enrikes, OSD,¹⁴ ponekad bi zaspao a ponekad izoštrio sluh, i često bi se nasmejao. Ovog puta je ljubazno podigao ruku.

– Dozvoljavam sebi da zamolim mudrog i vrlog oca Viljaeskusu da, kada se ova rasprava već vodi na romanskom jeziku, stvari naziva njihovim imenom. Hoću da kažem, „sise“ umesto „dojke“: „dupe“ umesto „stražnjica“. Ako se dobro sećam, čuveni pesnik otac Leon¹⁵ u svojoj verziji *Pesme nad pesmama* prevodi čisto: „Naša je sestra mala i nema sise. Šta će biti od naše sestre kada se počne govoriti o njoj?“

Izrecitovao je to sa očiglednim uživanjem i čini se da su ga svi slušali sa zadovoljstvom, osim oca Viljaeskuse koji je zagrmio:

– I vaše očinstvo se još usuđuje da to navede, iako ste, kao što i jeste, dominikanac? Treba se još setiti da su se u rukama dominikanaca našli život i smrt te ogavne svinje, i da su upravo dominikanci Gospodu uskratili miris njegovog oprljenog mesa.

– Pa mi, augustinci, veoma se ponosimo njime – odgovori mu sigurnim glasom predstavnik najstarijeg od prisutnih redova.

– Što me ne čudi – zaključio otac Viljaeskusa – jer svi ste vi sumnjivi.

Začu se mrmljanje na raznim nivoima Vrhovnog veća zbog drskosti tog napaljenog i koleričnog kapucina. Veliki inkvizitor preseče svađu koja se nazirala:

– Ostavimo mrtve na miru. Insistiram da se rasprava ne udaljava od teme.

– Pa ja tvrdim da kralj ne može bez greha videti nugu kraljicu; i takođe tvrdim da kraljevske grehe plaća nevin narod.

– Po izrazima lica i šaputanju primećujem da ima neslaganja s vašim tako uvažanim mišljenjem, oče Viljaeskusa, tako da će biti imenovane još dve komisije da razmotre složenost slučaja. Jedna, koja će odrediti da li kralj može ili ne može da gleda kraljicu bez odeće koja bi sakrila ili bar prikrila njenu golotinju; i druga, koja će u svetlu Svetog pisma i Otaca razmotriti da li narod plaća ili ne plaća kraljevske grehe. Podrazumevajući pri tome da se ne radi o njegovim greškama kao vladara, već o njegovim gresima, zar ne? Jer da od loše vladavine proističe šteta za monarhije, nema potrebe da se raspravlja.

– Kad bi se znalo šta se podrazumeva pod lošom vladavinom... – reče otac Viljaeskusa.

– Spaljivati Jevreje, veštice i Mavre; spaljivati jeretike; ugrožavati slobodu naroda; bacati ljude u ropstvo; eksploatisati njihov rad porezima koje ne mogu da plaćaju; misliti da su ljudi različiti kada ih je Bog stvorio jednakima... Žele li vaša očinstva da nastavim s nabranjanjem?

Zaprepašćeno su saslušali oca Almeijdu: svi, uključujući velikog inkvizitora. I, kao šapat, od usta do usta je išlo: „Ovog jezuitu treba dovesti u red.“ I upravo se spremao da se digne prvi glas protesta, kada uđe poznati poslužitelj i reče nešto na uho predsedavajućem.

– Trenutak, gospodo. Imamo neočekivano pojavljivanje. – I reče poslužitelju: – Neka taj gospodin uđe.

Izašao je pretvoren u čist naklon, klanjajući se ovamo, klanjajući se onde, nadesno i nalevo; a nedugo po njegovom izlasku ponovo se otvoriše vrata i u do vratku se pojavi grof De la Penja Andrada. Zastao je na pragu, skinuo šešir i prisutnima uputio najpravilniji naklon glavom.

– Napred, grofe.

Grof nije ušao dok prethodno nije ponovio pozdrav, ovog puta trostruki, kao da je prisutan kraljevski par: dodirujući crveni tepih perom sa šešira; a kada je odmakao i prekrstio se pred osvetljenim Hristom, ponovio ga je još poniznijim gestom. Ispravio se i suočio s velikim inkvizitorom:

– U žagoru rasprava vaša ekselencija sigurno nije primetila da su fitilji postali preveliki i da svetla sveca podrhtavaju. Kada njihovo treptanje padne na lice gospodnje, ono kao da se još više smrači. Ako mi vaša ekselencija dozvoli, rado bih ih skratio.

Tek što je prelat pomalo iznenađenim glasom odgovorio: „Učinite to ako vam odgovara“, grof isuka mač i jednim potezom munjevito skratio fitilj na sveći s desne strane. Prisutni nisu imali vremena ni da pokažu svoje zaprepašćenje, samo se začuo šapat: „Usudio se da isuče mač pred raspećem!“, ali grof je tada jednakim potezom mača već bio skratio sveću i sa leve strane: ostala je simetrična s onom desnom, obe jednake visine, sa svetlom jednakog sjaja, bez preteranog treperenja. Onda je odložio mač u podnožje raspeća.

– Stojim vam na raspolaganju, gospodo.

I ostao je stojeći pred skupom, na mestu za svedoke koji dolaze da iznesu svoje svedočanstvo.

Veliki inkvizitor ga upita:

– Zašto ste došli, vaša ekselencijo?

– U čitavom gradu priča se o tome o čemu se ovde raspravlja i mislio sam da bi bilo pristojno da vam ponudim svoje svedočanstvo; uradiću to sa zadovoljstvom, mada bih pre toga voleo da pozdravim ovde prisutnog starog prijatelja.

I ne čekajući dozvolu, prišao je redu savetnika i pružio ruku ocu Almeijdi.

– Dugo se nismo videli, oče.

– Da, zaista, ima prilično vremena.

Dok su se rukovali, otac Rivadeselja ih je posmatrao i učinilo mu se da u nečemu liče, mada su razlike bile mnogo veće. Tragao je po sećanju i jedino čega se setio bio je petao, ne veliki, ali ipak mnogo veći od uobičajenih, uključujući kastrirane; petao s nečim čudnim, možda na kresti. Na sve to veliki inkvizitor postavi pitanje odakle se njih dvojica poznaju. – Otac Almeijda je ponekad pomagao brodove moje flote svežom vodom i hranom na brazilskim obalama, dok je tamo vršio svoju misiju.

– A šta je vaša ekselencija radila u tako dalekim krajevima?

– Služio sam kralju svojim brodovima, gospodine. Opasna služba u kojoj ponekad nema drugog izlaza do junaštva. Ali uveravam vas da su moji izveštaji govorili isključivo o junaštvu mojih mornara, koji nisu

obavezni da budu junaci, ali to obično jesu, kao da se radi o najprirodnijoj stvari na svetu. Umesto da se zbog toga vesele, oni se od toga odmaraju.

– Onda, vi ste pirat? – upitao je ne mogavši da se suzdrži otac Viljaeskusa.

– Ne baš tako, oče. Ja sam gusar¹⁶ i plovim s kraljevskom dozvolom.

– Ako je tako, zašto ne štitite flotu koja plovi ka Kadisu, ugrožena od Engleza?

– Nisam obavešten, niti pozvan da to uradim. Moja flota se ovih dana odmara u svojoj bazi, gore u jednoj luci na severu za koju vaša očinstva sigurno nisu čula. Mada jeste otac Almeijda.

Otac Almeijda je Portugalac i o pomorskim stvarima zna više od vaših milosti.

– Ja sam se rodio u Rivadeselji, moj otac je bio pomorac; plovio sam jednom kada sam bio dete. Jasno, ne na brodu velike nosivosti, već u čamcu na vesla.

– I niste mogli to da zaboravite, zar ne? More je kao neuhvatljiva devojka koja nas izbegava, koja zauvek ostaje u srcu. Mogao bih vam ispričati priču o jednoj takvoj ženi, jednoj crnki iz Honolulua, koja nije htela da podeli komandu na mom brodu.

Otac Viljaeskusa, vidno uznemiren, iskorači prema grofu.

– Nadam se da vaše gospodstvo shvata neprikladnost poređenja i takve priče na ovom mestu, gde su svi neženje i verovatno neporočni. I osnovano se nadam da vaše prisustvo pred ovim Svetim sudom nema za cilj pripovedanje o vašim dogodovštinama na moru i iz mornarskog života. Kako može videti vaše gospodstvo, ovde su ozbiljni ljudi.

Kada je pomenuo neporočnost, nekolike glave okrenule su se ka ocu kapucinu; jedne namrštene, druge vidljivo ironične. Grof se samo nasmeja, iako odmereno.

– A misli li vaša milost da na moru nismo ozbiljni? Zna li vaša milost šta je jedan tornado i kako se brod može odbraniti od njegovog nezaustavljivog besa?

Veliki inkvizitor odluči da nametne izvestan red.

– Priznajem da bih iz usta gospodina grofa voleo da čujem kako lađe beže od opasnosti bure i mora, jer i ja sam čovek iz

unutrašnjosti zemlje, a u Italiju nisam putovao na galiji već na leđima mazge. Ali slažem se s ocem Viljaeskusom da ovo nije prikladno mesto. I slažem se, isto tako, da gospodin grof nije došao ovamo da bi nam pričao o svojim pustolovinama.

– Naravno, ekšelencijo, došao sam da biste me ispitali, ali do sada mi niko nije postavio određena pitanja kojima sam se nadao. Spreman sam da odgovaram na njih.

– Imam li dozvolu da započnem, ekšelencijo? – upita otac Viljaeskusa velikog inkvizitora. Ovaj mu odobri.

Ocu Viljaeskusi je po obrazima tekao znoj, usijavao mu sija čelo i gotovo ćelavo teme. Obrisao se poznatom šarenom maramicom koja je ocu Enrikesu, OSD, od prvog trenutka delovala grubo i činila se tako običnom, dostojnom tako nametljivog starog hrišćanina kakav je otac Viljaeskusa. Grof je s iščekivanjem gledao kapucina i lice mu je delovalo suvo. Kapucinova maramica je smrdela; grof izvuče iz rukava svoju, belu i lepo složenu, i ponudi mu je. Pošto se obrisao i vratio mu je, otac Viljaeskusa ga upita:

– Vaše gospodstvo, a zašto se vi ne znojite?

Grof prasnu u smeh.

– To zavisi od raspoloženja, oče. Vidi se da smo različito raspoloženi. Mada ne treba da zaboravite da morski vazduh suši kožu i čini je grubom. Možda zbog toga.

– Bilo kako bilo, svejedno mi je. Ono što sam hteo da vas pitam jeste drugo, osetljivije pitanje. Da li je istina, kako kažu glasine u narodu, da je, prošle noći, vaše gospodstvo pratilo kralja u izvesnoj skitnji?

– Jeste, oče. Pratio sam ga u kuću Marfise, čuvene kurtizane o kojoj su prisutni možda čuli da se priča. Kažu da je najlepša žena na dvoru i da među svoje mušterije ubraja veliku gospodu visokog ugleda. Kada se ne bih nalazio tu gde se nalazim, usudio bih se da kažem da joj se takođe pripisuju izvesne veze sa osobama u ljubičastoj mantiji, ali vi već znate kako je svet zao. Ona je skupa žena: deset zlatnih dukata za noć i nema naviku da daje popust, mada se može pretpostaviti da, povremeno, ima i neki hir. To je česta pojava kod žena njene profesije, mada nije preporučljiva. Ako vaše gospodstvo želi da zna zašto, mogu vam objasniti.

Kapucin načini gest gađenja.

– Dovoljna mi je moja nauka, gospodine.
– Međutim, dobro je znati o svemu.
– Da li je to s kraljem bio jedan od hirova?
– Uveravam vas da nije, oče. Deset dukata sam ja morao da platim. Kralj nije poneo dovoljno novca. Pola zlatnog dukata u kesi koja je obično prazna! Trebalo bi zapravo razmisliti o izmeni nekih detalja u protokolu: pola dukata za tu vrstu usluga možda je bilo dobro u doba velikog vojvode od Burgundije; ali od tih dana cene su se znatno promenile.

– Za šta kralj ne bi trebalo da plati ni jedan jedini maravedij¹⁷ – reče neki strastan i udaljen glas, dok se veliki inkvizitor smešio.

– Otac Viljaeskusa zamoli da ne skreću s teme.

– Velečasni, nalazimo se pred priznatim slučajem svodništva, čije suđenje ne pripada nama već svetovnoj ruci. Predajmo joj gospodina grofa, koji će morati da plati danak s nekoliko godina robije.

– Dobrovoljno bih to uradio da sam počinio prekršaj, jer bolje se prođe vezan za tvrdu klupu nego u mračnoj ćeliji običnog zatvora. Ali odbijam da prihvatim da se radi o svodništvu.

– Ja mislim da je stvar jasna – reče otac Viljaeskusa – i, uz to, njegovo gospodstvo je priznalo.

– Ne, oče. Nisam priznao, ja sam ispričao, ali nisam ispričao sve. Jer desilo se sledeće: nalazio sam se u jednom od dvorskih salona...

– A šta je vaša ekselencija radila u jednom od dvorskih salona kada ste, kako izgleda, komandant flote?

– Došao sam da predam poreznicima petinu svog plena, koja pripada kralju. U ovom slučaju jednu vreću dukata, ili, da budemo precizniji, funti sterlinga, jer tako se zove engleski novac. I naišao je kralj, prišao mi, upitao me ko sam i šta tu radim tako osamljen, a ja sam mu odgovorio. „A ako nisi odavde, sigurno ne znaš gde živi izvesna Marfisa s kojom bih voleo da provedem noć.“ „Ja ne znam, gospodar, ali mogu da proverim.“ Kralj tada pogleda velikaše, plemiće, sve dvorjane u salonu koji su u grupicama razgovarali i smejali se, ako se nisu žalili ili dosađivali. „Svi oni znaju.“ „Onda ću saznati veoma brzo.“ Ostavio sam kralja, snašao se i vratio s tačnim podacima. Ima li u tome nekog zločina? „Zahvaljujem ti na izveštaju.“ „Ali hoće li Vaše veličanstvo samo ići na tako ozloglašeno mesto? Koliko znam, noći na dvoru posebno su opasne.“ „Kada bi me pratio

neko od njih, ceo svet bi sutra znao.“ „Mene niko ne poznaje, gospodar, i imam kočiju i mač iskušan u težim bitkama od noćnog napada. Nudim se da vas pratim.“ „Onda me čekaj večeras s kočijom na jugoistočnom ćošku Kule. Ići ću odeven u crno i siguran sam da ćeš me prepoznati u senci.“ „Ne sumnjajte, veličanstvo. Prepoznao bih vas i u samom paklu.“ I to je bilo sve, gospodo – to što smatram službom u zaštiti kraljeve ličnosti.

– A dok je kralj bludničio, šta je radilo vaše gospodstvo?

– Spavao, oče, ni najmanje ne sumnjajte. Spavao u neudobnoj fotelji, raskopčane kragne, olabavljenog opasača i s čizmama do nogu. I tako sve dok me kralj nije probudio, već odeven, i rekao mi da idemo. Uzgred, imao je zapanjen izraz lica. Pitao sam ga da li mu se nešto desilo. Odgovorio mi je da je prvi put video nugu ženu i da nije ni pomišljao da može da bude takva, tako drugačija i tako lepa, što je ipak čudno za čoveka od dvadeset godina koji je uz to i oženjen.

– Ne zaboravite, vaše gospodstvo, da je oženjen jednom kraljicom.

– Da, razumem to, mada je ne poznajem. Imam izvesna saznanja o njenom ocu, tako da kraljica ne bi trebalo da se čudi što joj muž traži utehu u drugim krevetima.

– Da li ga vaše gospodstvo opravdava?

– Ne, velečasni oče. Samo objašnjavam.

– Ima objašnjenja koja podrazumevaju razmišljanje u prilog nečemu.

– Moje nema takvih namera.

Reč zatraži otac Enrikes kome je rasprava počinjala da biva dosadna. I kada mu je dadoše, nagrdi grofa De la Penju Andradu:

– I vaše gospodstvo veruje da to što je kralju palo na pamet da kraljicu vidi nugu ima nekakve veze s ovime što ste nam upravo ispričali?

– Mislím, velečasni, da se radi o posledici kojoj je to uzrok. Logičnoj posledici. I uz to nužnoj. Mladi koji idu svetom ne treba da budu naivni, već iskusni. I šta manje može zahtevati suprug nego da zna kako izgleda telo njegove supruge?

Iz bojazni da bi otac Enrikes, poznat po trpeljivosti, mogao da mu oduzme prvorazrednu ulogu, ubacio se otac Viljaeskusa:

– Da li je vaše gospodstvo videlo mnoge nage žene? Da li ih je gledalo sa zadovoljstvom?

– Velečasni, više od polovine žena na svetu ide bez odeće. Ne samo po južnim morima, gde se ne zna da li su žene ili sirene, već i na drugim mestima. Pitajte oca Almeijdu.

Otac Almeijda ozbiljno prihvati poziv.

– Grof je u pravu. Žene plemena koja sam pokrstio takođe su išle gole, a pretpostavljam da i dalje tako idu.

Otac Viljaeskusa besno se okrete prema njemu.

– I vaše očinstvo ih nije primoralo da se obuku? Zar to nije bio prvi zadatak vaše misije?

– Ja sam ih, oče, naučio da je božji Sin umro za sve ljude, za njih takođe, i da ih čeka u raj.

– Raj za gole ljude?

– Mi ne znamo kako u raj idu oni koji su ga zaslužili, ali sumnjam da su sa sobom poneli svoju odeću.

Pao je mrak i pod bledim svetlom sveca sva ta lica delovala su kao utvare. Ali više niko nije verovao u utvare. A manje od svih jezuita grof.

TREĆE POGLAVLJE

1. Otac Viljaeskusa je u namesnikov kabinet ušao, kako bi se to reklo, fizički iscrpljen – zbog duhovnog rada tog popodneva i vrućine, jer sunce nije zalazilo već je visilo kao olovna uspomena: vukao je noge ulicom i svako malo je zastajao da bi velikom zelenom maramicom obrisao znoj. Tek što je prošao kroz vrata za osobe od poverenja, pao je u fotelju i zatražio vode i nešto čime bi mogao da se rashladi: dadoše mu dosije o plemstvu, od onih što su se gomilali na namesnikovom stolu, ali vodu mu je tek trebalo doneti; u međuvremenu, namesnik je prazninu zbog njegovog kašnjenja ispunio čašicom rakije, od one koju je pio u trenucima depresije, kada je bio očajan što ne dobija sina, kada su mu loše vesti iz kraljevstava pravile zbrku u glavi i satirale mu srce. Dolazak vode kao da je pokrenuo jezik oca Viljaeskuse sa nepca s kojim je bio slepljen i od kojeg ni rakija nije bila u stanju da ga oslobodi, možda iz razloga stroge moralnosti. Ispustio je dugačak uzdah.

– Loše ovo ide, ekselencijo – rekao je namesniku.

Namesnik mu uzvratil pitanjem:

– A šta je to ovo? – jer u tom trenutku u njegovoj glavi mnoge brige mogle su se označiti istom pokaznom zamenicom.

– Mislim, ekselencijo, na kraljeve grehe; ali, ako bolje razmislim, postoji i nešto ozbiljnije: Sveti sud Inkvizicije nalazi se u rukama slabića, ne zbog slabosti već zbog poltronstva. Svi mnogo znaju, ali niko ne veruje ni u šta, čak ni u ono što zna. Može li vaša ekselencija da zamisli kakav je bio ishod čitavog jednog popodneva raspravljanja? Imenovanje četiri komisije sa zadatkom da provere da li su, u skladu s učenjem, naša kraljevska veličanstva stvarno venčana; da li je ili nije bilo preljuba u ljubakanjima kralja, našeg gospodara; da li je ili nije greh da kralj vidi nagu kraljicu i, začudite se, vaša ekselencijo, da li gresi monarha utiču ili ne utiču na sreću ili nesreću ovih kraljevstava. U vremenima koja nastupaju više nema stabilnih učenja. Da čovek poludi.

Namesnik koji je stajao pored svog stola ćutke načini nekoliko koraka do otvorenog prozora, udahnu vazduh koji je dolazio sa Mavarske poljane i čak se na nekoliko trenutaka zadržao u posmatranju horizonta, na kojem je žarki odsjaj ukazivao na mesto gde je sunce upravo zašlo. Zatim se vratio do stola.

– A predlaže li vaše očinstvo neki lek?

– Na duge staze, ekselencijo, treba smeniti velikog inkvizitora, u slučaju da se pojavi neko spreman na takvu žrtvu i kaos koji ga očekuje; ali vaša ekselencija i ja moramo ovog časa odlučiti o kratkoročnom rešenju.

– O kakvom rešenju je reč?

– Da sprečimo da kralj vidi nagu kraljicu. Sinoćni gresi dovoljni su da dovedu u opasnost monarhiju, a s njom i istinsko hrišćanstvo; ako se tome pridoda čudovišno posmatranje koje zabranjuju ljudski i božanski zakoni, ne usuđujem se ni da pomislim šta će biti s nama.

– Misli li vaše očinstvo na vas i na mene?

– Mislim, kako vaša ekselencija može razumeti, na budućnost jedine zemlje na svetu koja brani učenje Boga i njegove svete Crkve.

– Krupne su to reči.

– Primerene ovom slučaju.

Namesnik ponovo pređe rastojanje od strašnog i pretrpanog stola do prozora, i činilo se da njegov pogled klizi po golim nebesima sve dok se nije izgubio na ružičastoj liniji zapada: istina je da je iz glave pokušavao da ukloni sećanje na suprugu, голу na krevetu, dok od njega traži da se i on razgoliti.

– I vaše očinstvo kaže da je veliki inkvizitor slab?

– Čitava Sveta inkvizicija, ekselencijo, prestala je da bude čvrsta ruka gospodnja, pretvorila se u salon u kojem se priča na kastiljanskom i niko se ne ostrašćuje zbog onoga o čemu se raspravlja, i nude vam osveženje kada misle da ste umorni, umesto da daju oduška svetom besu!

– Vidite, u popodnevim kao što je današnje to mi se ne čini loše. Meni lično prijalo bi sada malo rakije s ledenom vodom. Bilo je mnogo posla po podne, uprkos tome što je nedelja. Zna li da vesti o floti kasne? I da ne znamo ništa o ratu u Flandriji? Pa nas opsedaju bankari iz Đenove, a ako flota zakasni ili nam je opljačkaju, nećemo imati para da prehranimo kralja.

Kapucin se vidljivo prekrsti, i to velikom krstom koji mu je visio o brojanici.

– Blažen bio Bog! Neka mi oprostí ako u mojim rečima ima gordosti, ali ne bi bilo loše po kralja i po čitav dvor: jedna nedelja posta, pa čak i pokore, s bodljivim kaiševima i disciplinom.

– Verovatno ste u pravu, oče; ali šta bi o nama mislili na stranim dvorovima? Mada, ne bi to bilo ni zbog čega drugog do zbog ugleda monarhije...

Kroz otvoren prozor ulete ptičica. Bila je bez snage i sletela je u krilo oca Viljaeskuse: pokretala je umorna krila i žudno udisala kroz otvoren kljun.

– Dolazi mrtva žedna – objasni fratar, a namesnik mu odgovori:

– Zaboravili smo vodu i lozovaču. Potiče iz mojih vinograda u Loečesu i prilično je dobra.

Fratar je milovao leđa ptičice i pomagao joj da pokreće krila. Namesnik pozva i poslužitelj donese ledenu vodu: veliki srebreni bokal i dve kristalne čaše. Ptičica pohlepno popi, pokuša da proleti kroz sobu i izlete kroz prozor. Otac Viljaeskusa, sa čašom u ruci i vodom mutnom od mlaza lozovače, gledao ju je kako odlazi i produbljivao svoja shvatanja o slobodi ptica i njihovoj bezbrižnosti, o čemu je govorio Hrist. Namesnikova čaša nalazila se na uglu stola, dopola ispijena, s vodom nešto mutnijom od fratrove.

– Mogli bismo nastaviti razgovor o našem slučaju, sada kada smo osvežili grla.

– O čemu, eksemplariju? Samo da ne bude o grlima, nego o slučajevima.

– Ja vidim samo jedan slučaj, ili se bar njegova prividna višestrukost može svesti samo na njega. Da li mi vaše očinstvo savetuje da pozovem nuncija pa da od njega zahtevam smenu velikog inkvizitora?

Fratar se uhvati za glavu, premda ne ispuštajući čašu.

– Vaša eksemplariju, ne činite takvu glupost! Nuncije je Italijan i njegova palata uživa loš glas u gradu. A veliki inkvizitor je svoje mladalačke godine proveo u Italiji i tamo se zarazio rimskom lenjošću. Ja bih uputio posebnu depešu našem ambasadoru sa zadatkom da lično, i tajno, pokrene postupak. Potrebno je poslati verodostojan izveštaj o svim zbivanjima, ali ne bih to prepustio peru nekog nadpripravnik, još manje nekog pisara, ma koliko dobar rukopis imao, jer, gospodar, rezultat će biti tumačenje mojih reči koje je čula vaša eksemplariju, prenetih nekom sekretaru, a od njega nekom pisaru. Šta bi ostalo od moje priče?

– Da li mi vaše očinstvo predlaže da neposredno redigujem dokument?

– Bar u narativnom delu, gospodaru. Ja sam svedok s dobrim pamćenjem.

– Mogu vam dodati, dragi oče Viljaeskusa, da će uz izlaganje činjenica ići i predlog da vi budete imenovani na tu dužnost.

Otac Viljaeskusa pade na kolena. I nije se mogao suzdržati od preteranog izliva osećanja, negde između zaprepašćenja i veselja.

– Ekselencijo! Moje zasluge nisu tolike! Ne znam ni da li će mi skromnost dozvoliti da prihvatim.

– Ako dođe od Svete stolice, potpisano i zapečaćeno od strane pape, nećete imati drugog izlaza. Ali to će potrajati nekoliko meseci... Dva kurirska putovanja, i koliko još vremena za tajne poteze? Delim s vašim očinstvom žurbu da se izađe iz zbrke. Šta mi predlažete?

Otac Viljaeskusa koji već beše ustao, iako s manje skromnosti, sa izrazom lica hvaljenog velikog inkvizitora, prilično dubokim glasom progovori:

– Ekselencijo, u vašim rukama su dvorska sredstva. Ja ću sa svoje strane upravljati duhovnim, ako imam odobrenje za to.

– Smatrajte, dakle, da ste ga dobili.

Otac Viljaeskusa je od tog trenutka pustio na volju mašti koju je njegova glava razrađivala, hitajući ka neposrednom ostvarenju. Ali nije mogao a da ne zamisli sebe kao veliku hobotnicu čiji pipci dohvataju namesnika i kralja, monarhiju i svet. Pomislio je da slika dolazi od đavola, ali nije je odbacio i osećao se kao hobotnica s ovlašćenjima velikog inkvizitora, preobučena u ljubičastu mantiju.

* * *

2. Madmoazel Kolet, izgleda kao da joj manje od četrdeset i, u izvesnim dvorskim krugovima, s reputacijom osobe veoma vesele u krevetu, koja zaista voli da se igra, spremala se da izađe kada ju je kraljica videla u ogledalu i pozvala. Kraljica je bila u svom kabinetu, punom stvari iz Francuske, frivolnih i veselih, koje nijedna od njenih španskih dama nije mogla da smisli, smatrajući ih neelegantnim: ogledalo sa srebrenim ramom, komoda oslikana golim amorima i, iznad svega, onaj orman na čijim vratima su Adam i Eva šetali bez smokvinog lista... sa svim stvarčicama na otvorenom. Čak ni kralj se

nije nikada usudio da pokaže tu sramotu, jer kralj je, najčešće, išao odeven u crno! Tako strogo.

– Dođi – reče kraljica svojoj dami od poverenja koja ju je pratila od Pariza, a pre toga u Parizu čuvala tokom nekoliko godina. – Dođi bliže, Kolet, i pazi kako govoriš.

– Niko od njih koji bi nam se mogli naći blizu ne razume francuski...

– Pa ipak... U kraljevskim palatama uvek ima više doušnika nego pacova.

– Kako Vaše veličanstvo zapovedi.

– Možeš i sestri pored mene, na ovu stolicu. Što bliže.

Kolet se oseti veoma zadovoljno.

– Da, veličanstvo. Hvala.

– Pričaj mi sada o tome o čemu priča sav svet.

– Ne mogu dodati ništa što kraljica već ne zna. To da kralj ide tužan već sam vam saopštila.

Kraljica uzdahnu i u budoaru koji je pripadao njenoj majci odloži srebrni češalj kojim se češljala.

– Jadan moj muž, kakve li mu se stvari dešavaju! Šta bi ti uradila na mom mestu?

– Razgolitila se u krevetu, bez razmišljanja.

– Jesi li to ikada uradila?

– Otkad znam za sebe, veličanstvo, nisam prestajala da se svlačim kad god bi mi se ukazala prilika. Moja me je majka naučila da se stvari moraju dobro obaviti. Zato i Vašem veličanstvu savršeno služim.

– Ne žalim se ja na tebe, Kolet, mnogo puta sam ti rekla. Ali da se razgolitim u krevetu... da li znaš, je l' to radila francuska kraljica?

– Pokojni kralj, vaš otac, da ga Bog čuva u svojoj slavi, nije ono drugačije ni radio.

– Da li to znaš iz priča ili zato što si videla? Bila si veoma mlada kada je umro moj otac, kralj...

– Ne tako mlada, gospodarice, da kralj, vaš otac, koga je Bog primio u svoje okrilje kao hugenota i kao katolika, svaki put kada bi me zatekao nasamo, a to je bilo često, ne bi na meni ostavio ništa više od cipela, jer čarape nikad nisam nosila. Ni u hladnoći ovog dvora.

– Da nisi bestidna, Kolet?

– Kakva želi Vaše veličanstvo da budem kad živim stalno na dvoru?
Po ovim hodnicima ne cveta čestitost.

Kraljica je na tren pogleda, a onda okrete lice prema ogledalu osvetljenom s dva svećnjaka ispunjena svećama.

– Smatraš li me lepom, Kolet?

– Smatram da nikada niste bili lepši.

– Veruješ li da bih se dopala kralju ovakva kakva sam, bez šminke na licu?

– Vaše veličanstvo bi zauvek trebalo da zaboravi šminku. Već toliko puta sam vam rekla.

Kraljica je u ogledalu pogledala oči umnožene svetlom sveća.

– I tako, misliš da kralja treba da čekam gola u krevetu?

Kolet ispusti tanušan krik.

– To nikada, veličanstvo! Neka se potrudi da vas razgoliti.

– Bez mnogo uvijanja?

– Samo koliko bude potrebno, i ne insistirajte previše.

Kraljica razmisli na trenutak, ne prestajući da se gleda u oči.

– Kolet, čim budem sela da večeram s tim harpijama koje me prate, idi da potražiš kralja i kaži mu da ga čekam u jedanaest. Čini li ti se da je jedanaest dobro vreme? Hodnici su u to doba noći obično pusti.

Kolet ustade i nakloni se.

– Veličanstvo, svako doba je dobro za ljubavni sastanak.

Načinila je korak unazad, ponovila naklon i izašla iz kabineta. Među brojnim likovima koje joj je vraćalo ogledalo, kraljica odabra onaj koji joj je najviše odgovarao.

* * *

3. Vojvotkinja, udovica velikog majstora, starija kraljičina dama, imala je isto zvanje i kod prethodne kraljice, a po dolasku nove iz Francuske nastavila je da obavlja tu dužnost zbog svog izuzetnog poznavanja dvorskih stvari. Iako u njenim rukama nije, doduše, bilo da pomogne svom rođaku kada da se uzdizao na dužnost kraljevskog namesnika, nije joj to nimalo smetalo, jer imali su dobre odnose, zajedno su se igrali kao deca i verovatno prve ženske butine koje je on, već usmeren na svemoć, video dok još nije ni znao po čemu se razlikuju od muških, bile su njene. Vojvotkinja, udovica velikog majstora, apsolutistički je zapovedala ženskim svetom u

palati i između nje i njenog rođaka postojao je prećutan sporazum da to čini podjednako prećutnim delegiranjem, razmenom tajni i podelom uzajamne koristi. Vojvotkinja, udovica velikog majstora, bila je samo godinu dana starija od namesnika i ne treba sumnjati da bi se, kada je ostala udovica, udala za njega da on nije osetio žurbu da se oženi donja Barbarom, i to ne iz čestitih razloga porodične ili lične koristi, već samo zato što mu se donja Barbara dopadala i hteo je s njom u krevet. Uprkos tome, vojvotkinja udovica nije bila kivna na ženu svog rođaka i od srca je žalila što im nebo ne daje potomstvo. „Za samo dve godine koliko sam bila udata za svog muža, donela sam na svet dva dronjka od devojčica koje nema ko da vaspitava; udata za svog rođaka donela bih verovatno desetoro dece, a ako bi neko i umrlo, uvek bi ih ostalo dovoljno da zadovolji težnju za očinstvom mog jasnog rođaka. Zauzvrat, upravljala bih svojom kućom i palatom Loečesa, i na još dva-tri mesta, ali ne u Kuli.“ Kada je primila namesnikovu molbu da ga poseti u njegovom kabinetu kada joj to poslovi dozvole, požurila je da mu udovolji: bila je lepa tog vrelog nedeljnog popodneva, s laganom odećom i dekolteom nešto darežljivijim nego što joj je dozvoljavao ispovednik; ali ispovednik je njenom dekolteu postavljao granice već računajući s tim da će biti prekoračene.

Namesnik se zaneo i trebalo mu je vremena da primeti da mu je rođaka ušla i da čeka sa osmehom, a možda i smejući se njemu koji je toliko uzimao k srcu stvari vlade i njihovih veličanstava kralja i kraljice.

– Znaš li zašto sam tražio da dođeš?

– Pretpostavljam.

– Verovatno si u toku s kraljevim hirom.

– Kao i čitav dvor, čitav grad, a uskoro će to biti i sve kraljevine ove monarhije.

– I, šta misliš?

– Da pridaješ preteran značaj nečemu što nazivaš hirom. Takve stvari, to da dvoje supružnika spavaju nagi u istom krevetu, po mom mišljenju ne bi trebalo da izlaze van zidova njihove sobe.

– Ali vidiš da je već izašlo. I dok se s jedne strane protivi protokol, i popovi bi da guraju nos u tu stvar.

– Protokol je prevaziđen, a popovima ne treba dozvoliti da idu predaleko.

– Ali već su otišli.

Vojvotkinja je sela u fotelju, bolje rečeno raskrečila se ispred prozora i, leđima okrenuta namesniku, zadigla je suknje i provetrala svoju pregrejanu intimu. Pa i tako joj je bilo teško da govori i hladila se mašući rukom pred licem. Namesnik joj ponudi osveženje i ona prihvati. Doneo joj je čašu hladne vode s nekoliko kapi rakije, a ona, kada je čula da joj prilazi, brzo spusti suknje. Tek kada je nekoliko puta osvežila grlo, upitala je:

– Jesi li me zvao samo zbog tih komentara, ili nešto želiš od mene?

– Da, hoću da sprečiš da kralj spava s kraljicom, bar dok ne stignu vesti o floti i o ratu u Flandriji.

Starija kraljičina dama mu vrati praznu čašu.

– Napuni još jednom i udvostruči sledovanje rakije. Kakve veze ima kraljev hir sa flotom i ratom u Flandriji?

– Od kraljevih greha zavisi hoće li flota stići u Kadiš i da li će rat u Holandiji biti dobijen ili izgubljen.

Starija kraljičina dama od srca se nasmeja.

– Ne mogu da shvatim kako je zemlja puna budala koje mogu da veruju u takve stvari.

– Teolozi tako misle.

– Može da misli ko hoće!

– Ne mogu se protiviti naredbama Crkve.

– Uvek se može naći neka grupa fratara koja misli suprotno od prve grupe.

Namesnik privuče klupicu i sede ispred rođake, leđima okrenut prozoru.

– Loše je što se stvar već desila i što smo zaglibili.

– Pa ja bih na tvom mestu potražila treću grupu fratara, a pre nego što se s njima posavetujem bacila bih im dobru hranu.

– Po tebi je sve tako lako, ali stvari su složenije nego što veruješ.

– I zbog toga, zato što su komplikovane, lišićeš tu decu golotinje i ljubakanja?

– Jesi li ti to radila sa svojim mužem?

Pre nego što mu je odgovorila, starija kraljičina dama ispi dobar gutljaj vode s lozovačom: nije više bila hladna, ali rakija je

osvežavala umorno telo.

– Kao prvo, kada me je oženio, vojvoda nije više bio momak, a reuma zarađena tokom pomorskog života nije mu dozvoljava da se kreće po volji. Kao drugo, galije kojima je komandovao, i Veliki Turčin, i sve te stvari, bile su mu važnije od mene. Kada smo se venčali, samo što smo ostali sami pritegao me je u jednom ćošku i ostavio me trudnu. Smatrao je da je time ispunio svoju dužnost i vratio se na galije. I jednom, kada sam otišla da se nađem s njim u Valensiji, ponovo me je pritegao, tom prilikom u ćošku svoje kabine generalnog kapetana, i još jednom me je ostavio trudnu. Na izlazu iz Valensije čekali su ga Turci i jedno đule, ne znam kog gusara, probušilo mu je krmu i potopilo galiju. Kako nije umeo da pliva, udavio se. Moram da dodam da, mada nije mogao da živi bez mora, slatka voda i sapun nikada nisu uživali njegove simpatije. Prokletnik, smrdeo je kao veslači robijaši, a ako je smrdeo odeven, kako li je tek smrdeo go? Uz to, po ovome što sam ti upravo ispričala, nijednom mi nije dao vremena da mu predložim da se skine.

– Međutim, njemu duguješ to što si.

– Nikada nisam to poricala. Istina je da to dugujem jadničku, ali samo zato što je poginuo. Da je umeo da pliva...

Nebo se zamračilo i starija kraljičina dama videla je od svog rođaka samo tamnu siluetu. Namesnik iznenada ustade: čula je kako kreše kremen nad trudom i pojavi se oklevajuće žućkasto svetlo.

– Zar ne misliš da kroz prozor ulazi previše svežine?

– Zatvori ako hoćeš.

Namesnik zatvori prozor. Vojvotkinja ustade, privuče fotelju stolu i ponovo sede.

– Dobro, vratimo se našoj stvari.

– A koja je to naša stvar?

– Da svim sredstvima sprečiš da kralj noćas poseti kraljicu. Ja ću to učiniti i sa njegove strane.

Ona ustade.

– Čini mi se u redu. Uvek je dobro osigurati se.

– Šta možeš da uradiš?

– Ima jedan hodnik, s trima vratima, koji ide od jedne do druge sobe. Tradicionalno, zatvaranje svakih od tih vrata ima svoje

značenje. Biće to prvi put da su zatvorena sva troja vrata, bar koliko je meni poznato.

Namesnik ustade.

– Dobro. Ja ću se pozabaviti drugim ulazima. I već ću te obavestiti.

– A kada me kraljica sutra bude pitala?

– Odgovori šta hoćeš. Već ćeš umeti da smisliš nekakvu laž.

– Hoću li umeti? Pa ništa drugo i ne radim svakog dana.

– Mene takođe lažeš?

Vojvotkinja se približi namesniku i poljubi ga u obraz.

– Na dvoru nikada nisi bio izuzetak.

Namesnik ostade sam, sedeći za stolom, sa osećanjem da je to bio prvi neporočan poljubac koji je njegova rođaka dala u svom životu.

* * *

4. Otac Fernan de **Valdivijelso** imao je ćeliju u udaljenoj sobici u pravcu severoistočne kule, na mestu na koje su ga uputili zbog hladnoće, da vide hoće li više umreti; jer je otac Fernan de Valdivijelso i suviše trajao, sa više od osamdeset godina na plećima i davnašnjom vojnom prošlošću istaknutom u svim ratovima imperije pod dalekim vođstvom Njegovog veličanstva don Filipa II Velikog. Niko nije znao zašto je otišao u fratre, ali istina je bila da su ga se, kada je izabran za kraljevskog ispovednika, vlasti reda kojem je pripadao rešile s punim zadovoljstvom, jer čovek, ma koliko bio fratar, koji je u prošlosti spavao s Italijankama, Holandčankama, Francuskinjama i Turkinjama (koliko se znalo) nije mogao služiti kao uzor onima kojima su pri ruci bile samo Špankinje, i to vrlo mirne.

Otac Fernan de Valdivijelso već je nekoliko godina vodio kraljevu savest i činio je to širokom rukom starog vojnika, kao dobar poznavalac ponašanja i savesti koji je svaki put kada bi mu se pojavio neki težak problem, pre nego što bi konsultovao knjige ili žive učitelje, pribegao svojim sećanjima. Ocu Fernanu de Valdivijelsu želeli su dug život oni koji su hteli da kralj nastavi putem greha kojim je išao, ali oni koji su težili da se dočepaju kraljeve svesti i da je vode, iščekivali su njegovu smrt i koristili su sva zakonita sredstva da do nje što pre dođe. Zato su ga i udaljili iz osunčane ćelije s pogledom na dvorište za vojsku, u taj ledeni sobičak do kojeg nikada nije dopiralo sunce. Otac Fernan de Valdivijelso branio se na svoj način, pokrivačima i pećima. Kako je bio veoma star, prelazio je iz

kreveta u fotelju i obrnuto, bez drugih putanja osim onih neophodnih da održi sklad s prirodom, ali svestan da će mu na jednoj od tih šetnji kucnuti čas i da će ostati na putu. Kralj je voleo starog kapetana i mnoga jutra, umesto da mu ispoveda svoje grehe, slušao je iz njegovih usta priče o davnim bitkama kada su se kraljevske trupe borile sigurne da će pobediti. Kakva li su to lepa vremena bila! Uprkos tome, otac Fernan de Valdivijelso došao je do zaključka da su ratovi strahota i da rasparati stomak hugenotu predstavlja neprijatnu operaciju, ma koliko je Crkva blagosiljala. U stvari, otac Fernan de Valdivijelso završio bi na lomači da se nije sklonio u tu ropotarnicu u severozapadnoj kuli.

Kada je tog vrelog nedeljnog popodneva kralj pokucao na njegova vrata, otac Fernan se nalazio u stanju polusna, nimalo uznemiren vrućinom koja mu je grejala kosti. Nije čuo nežan udar kraljevih zglobova, tako da je ovaj otvorio vrata i promolio razbarušenu glavu na čijem je vratu visila vrpca s Ordenom zlatnog runa.¹⁸ Fratar se nije ni pomerio. Kralj priđe fotelji i dodirnu fratrovu ruku: ovaj dopola otvori oči.

– Pomislio sam da si umro – reče kralj, a fratar mu odgovori:

– U svakom trenutku može se desiti da odem na onaj svet. Dovoljan će mi biti jedan jači šum ili kijanje.

Kralj primače klupicu i sede. S ljubavlju je gledao ispovednika.

– Govoriću tiho.

– Šta se događa u palati kada Vaše veličanstvo dolazi u ovo doba?

– Isto što i uvek.

– Onda?

– Hoću da se ispovedim.

Gotovo nepomično lice oca Fernana izražavalo je svekoliko moguće iznenađenje.

– Ispovediti se u nedelju po podne? Da Vaše veličanstvo nije izvelo neku od svojih vragolija?

– U svakom slučaju, oče, ona stvar. Proveo sam noć s prostitutkom.

– Pored tako lepe žene!

– Kao da je i nemam. Tek povremeno me puštaju da je vidim, a da spavam s njom samo kada je treba oploditi, jer tako odgovara Državi. Ali o tome ne odlučujem ja, već ovi koji vladaju.

– Hrišćanski običaj da supružnici spavaju zajedno sprečava mnoga zla. Tela se upoznaju i znaju kada je jedno potrebno drugom.

– Ali neki ljudi loše gledaju na to.

– A kada Vašem veličanstvu padne na pamet...?

– Često mi pada na pamet, ali između nas postoje vrata i procedure. Otac Fernan podiže ruke onoliko koliko je bio u stanju.

– Pobogu!

– To je to, osim toga...

– Postoji još nešto?

– Da, oče. Hteo sam da vidim nagu kraljicu.

– I šta?

– To navodno zabranjuju svi božji i ljudski zakoni.

– U ljudske se ne razumem mnogo, ali u božje... Uočavaš li da su jedan muškarac i jedna žena, prvi put kada su se spojili, bili goli?

– Oče, ali zar to nije bio prvobitni greh?

– To kažu oni koji ne razumeju ni taj ni druge grehe. Jesti sa drveta dobra i zla nikada nije značilo bludničiti. Nema sumnje da su Adam i Eva to redovno radili otkad su se prvi put sreli. Siguran sam da je to bilo prvo što su uradili. Logično, zar ne? Za to ih je Bog i napravio.

– Pa ovog jutra, kada sam pokušao da uđem u kraljičine odaje, pred mene je postavljen krst. A ja, jasno...

– Stvarno preteruju!

– Ali ja sam prepušten vašoj milosti.

– Nisam nadležan ni da otvaram ni da zatvaram vrata, ali ako vam moje reči nešto vrede, posmatrajte Njeno veličanstvo kraljicu kako vam bude po volji, odevenu ili nagu. Ona je kraljica, istina je, ali takođe je supruga jednog mladića...

– Bojim se da mi spokoj moje savesti ničemu ne služi. U prvom redu zato što ne znam šta ona misli. Šta li su joj mogli reći? Na drugom mestu, ta vrata...

Otac Fernan načini neuspešan pokušaj da se malo ispravi.

– Kleknite, Vaše veličanstvo, jer ću vam oprostiti grehe. Samo vam preporučujem da, ako noćas doživite neuspeh, sačekate drugu noć i neka vam ni u kojem slučaju ne padne na pamet da se vratite kurvama.

Kralj se snuždi u licu, koje postade nekakva plava i zbunjena mrlja usred pomrčine. Zatim je kleknuo, a fratar mu dade oprostjenje.

– Pažljivo zatvorite vrata, veličanstvo. Već sam vam rekao da jedan jak šum može da me ubije. Mada, ovakav život...

Kako se kralj spustio nekih pet-šest stepenika, tamo gore blizu greda na stropu pomolila se jedna obrijana i prepredena glava, glava čoveka koji je brzo sišao drugim stepenicama, doduše nimalo bezbednim; stepenicama koje su diskretno škripale i ljuljale se. Uhoda izbrijane glave sišao je bez naročitog opreza, a kada je kralj stigao do lavirinta hodnika i počeo po njima da se snalazi, jedan bezbrižni arkebuzista s puškom na ramenu popeo se istim stepenicama. Zaustavio se pred vratima oca Fernana de Valdivijelsa i ispalio hitac prema gredama na kapitelu, pucanj s barutom bez olova. Bacio je na rame pušku koja se dimila i sišao. Prasak je obišao prazan prostor, prošao kroz najtanje zidove i iznenadio kralja na ukrštanju nekoliko hodnika, sumnjičavog oko pitanja kojim putem da krene. „Stigla je oluja! Da mi ispovednika ne zatekne nespremnog?“ I odlučio se za hodnik nalevo, koji ga je doveo tačno do ulaza u njegove odaje. Vojnici koji su ga čuvali pozdraviše s puškama na grudima.

* * *

5. Poslužitelj je ušao u kabinet namesnika kroz tajna vrata, ili možda samo kroz stražnja; nakašljao se, a kada je namesnik okrenuo glavu, poklonio se.

- Fratar je tu – reče.
- Hoće da me vidi?
- Tako je bar rekao.
- Pa neka uđe.

Otac Viljaeskusa je oklevao da uđe, sav spetljan u naklonima i molitvama.

- Je l' se nešto događa, oče?
- Ogromna nesreća, ekxelencijo. Kada su odneli večeru ocu Valdivijelsu koji sve obavlja u svojoj odaji, našli su ga mrtvog.
- Prirodna smrt?
- Tako izgleda, ekxelencijo. Bio je u svojoj fotelji, umotan u prekrivač, kao i uvek. U prekrivaču, u ovakvo poslepodne! Vrlo je moguće da je umro od vrućine.

Ako je namesnik uočio ironiju u fratrovom odgovoru, nije to pokazao.

- Neka mu prirede sahranu i dostojanstveno ga pokopaju.
  - Radimo na tome, ekšelencijo.
  - Da li vam je potrebno još nešto, oče?
  - Treba naći zamenu pokojniku...
  - To je dug postupak, vi to znate. Pre svega mora da se izjasni kralj.
  - Vrlo je moguće da kralj još ne zna. Tačnije, tek maločas je ušao u svoje odaje.
  - Dok je u njima, imamo ga na sigurnom.
  - Dajete li mi, dakle, dozvolu da se povučem?
- Namesniku je trebalo nekoliko trenutaka da odgovori, izgledao je rastreseno i fratar je poštovao njegovo ćutanje. Najzad reče:
- Oče Viljaeskusa, da li biste seli?
  - Moja poniznost, ekšelencijo...
  - Ostavite se ljubaznosti. Tu vam je fotelja, stavite je ispred moje i sedite.
  - Ako vaša ekšelencija naređuje!
- Kapucin sede naspram namesnika, između njih je bio ogroman sto. Ostao je sedeći, pognute glave, ali krajičkom oka je gledao namesnika. Ovaj kao da se vratio svom ćutanju. Dok je to trajalo, kapucin uze brojanice i poče da mrmlija *Zdravomarije*.
- Ostavite se sada molitvi, oče, biće za njih vremena. Moram se posavetovati s vama. U stvari, u toku ste događaja. Hteo bih da vas pitam da li ste razmišljali o mom slučaju?
  - Ne molim se ni za šta drugo do za njegovo razrešenje.
  - I šta vam pada na pamet?
  - Pa imajući u vidu da providenje ne uzima u obzir naše molbe, biće potrebno da ga primoramo.
  - Providenje?
  - Da.
  - Ali zar to nije svetogrđe?
  - Zar to nisu pokore, žrtve?
  - Ne. Nikad nisam čuo.
  - Lek koji sam ja pronašao; to što sam upravo nazvao primoravanjem providenja, jeste jedna žrtva.
  - Morali biste biti jasniji, oče.

– Biću ako mi vaša ekselencija dozvoli da joj postavim nekoliko pitanja.

– Odobrenje se podrazumeva po prirodi ovog razgovora. Savetujem se s vama kao s teologom i moralistom.

Kapucin se manu brojanka koje su mu ostale među prstima i prekrsti ruke u visini grudi. A onda se predade profesionalnom ćutanju koje je namesnika nateralo da žudno čeka, sve dok otac Viljaeskusa ne reče:

– Kada vaša ekselencija dospe u krevet svoje supruge i spava s njom, da li postiže neko zadovoljstvo?

– Isto kao i svi ljudi, ni manje ni više od ostalog sveta.

– A ona?

– Sudeći po simptomima, oče, mislim da da. Ma siguran sam da da, najčešće čak i više od mene. Kako vaše očinstvo zna ili je čulo, žene u tome preteruju malo više od muškaraca. Bar više viču.

Kapucin se uhvati za glavu.

– Bože moj, Bože moj! Može se tolerisati da muškarci uživaju u telesnom užitku, ali žene ga moraju ignorisati, bar one čestite, bez obzira na to što kažu moralisti, jer u njih se nikada ne može pouzdati. I verovatno ste se poneki put razgolitili, zar ne?

– Verovatno više od jednog puta, oče. Ako mi ona to traži, kako da odbijem? Kada sam se oženio, obavestili su me da je moja dužnost da održavam bračnu harmoniju, takođe sam upozoren da su žene slabije i da ih treba razumeti.

Kapucin ga oštro pogleda, kao da su sve Jehovine srdžbe slile u njegov pogled.

– I u takvim uslovima gospodin se nada da će dostići milost potomstva? Težite li začecu te dece greha na koje misli autor psalama kada kaže: *Et in peccato concepit me mater mea?*¹⁹

Namesnik mu uzvрати pogled, ne besan, već pogled nerazumevanja.

– Takođe sam obavešten, oče, o dozvoljenim zadovoljstvima braka.

– Ja ne krivim vašu ekselenciju, već one koji su zaduženi za spas duše. Da li vam je ispovednik jezuita?

– Preporučio mi ga je gospodin kardinal Primat.

– Sumnjiv svet, te jezuite. Hteli bi da preuzmu vlast na svetu tolerišući slabosti. Za jezuite svaki je greh bezazlen, i to u najgorem

obliku. U izveštaju koji pišem za vašu ekselenciju o sednici Svetog suda o kojoj smo razgovarali, naširoko se osvrćem na istupanje oca jezuite, tog Portugalca po imenu Almeijda, za koga ne znam otkuda dolazi ni kuda ide. On je jedini među prisutnima opravdavao kraljeva ljubakanja, koja se, uzgred budi rečeno, na izvestan način podudaraju s onim što mi je upravo priznala vaša ekselencija.

– U stvari, oče, dvorski protokol ne utiče na moj lični život, ne tiče me se i ne verujem da moji privatni gresi menjaju sudbinu podanika ovih kraljevstava. Kralj i njegovi gresi su druga stvar.

Kapucin se zamislio dok mu je desna ruka tražila raspeće na lancu i grčevito ga stiskala.

– Zaista, kralj i njegovi gresi su druga stvar, a lakomislenosti vaše ekselencije ne utiču na sudbinu monarhije. Ali šta je s vašom ličnom sudbinom? Zar vašu ekselenciju nisu takođe obavestili da postoji jedan moral za narod a drugi za one koji njime rukovode? Narodu je potreban podsticaj da bi rađao, jer bez toga ne bismo imali vojnike. Ali od velikaša se zahteva drugačije ponašanje. Zloupotreba, uključujući i pribegavanje telesnim uživanjima, vodi velikaše u dekadenciju. Mogao bih dati vašoj ekselenciji mnoge primere, uključujući vašu sopstvenu porodicu.

– Ali oče, ja nisam tražio zadovoljstvo van braka. Bar otkad sam oženjen.

– Ne sumnjam da su navike vaše ekselencije uzorne, ali morate primetiti da uzorno može biti i nemoralno, i da ne mora biti pristojno. Uzorno je ono što se vidi spolja. A šta se vidi spolja? Da vaša ekselencija nema ljubavnicu, kao i da ne ide u kurvanje. To je dobro, ali ne i dovoljno. Pored toga treba biti uzoran pred licem Gospodnjim, jer on je taj koji kažnjava ili nagrađuje. Gospod ne daje decu vašoj ekselenciji. Zašto?

– To se i ja pitam: zašto?

Naspram svetlosti svećnjaka kapucin podiže desnom rukom metalnog Hrista.

– Tu je, mi smo ga razapeli na krst. Šta radi vaša ekselencija da plati tu žrtvu?

Namesnik pogleda podignutog Hrista; zatim saže glavu i zaklima levo-desno.

– Ništa posebno. Ja sam čovek kao i svi.

– Mi smrtnici nikada nećemo moći da znamo kako razmišlja Gospod, ali mi koji se razumemo možemo da pretpostavimo na osnovu okolnosti. Zato, ekšelencijo, rekoh da Gospoda treba primorati.

– Ali nisam to razumeo.

– Možda ni ja. Ne razumem dok razmišljam, ali zbog nečega sam to rekao i ne rekoh uzalud: primoraćemo Gospoda, pod uslovom da se vaša ekšelencija i, iznad svega, vaša supruga, odrekne zadovoljstva. Pod tim uslovom usudiću se da uradim nešto od čega očekujem lek.

– Nešto... šta?

– Ako mi vaša ekšelencija dozvoli, reći ću vam sutra. Budite neporočni do tada.

* * *

6. Franjevački manastir izgrađen je oko jednog hrasta koji je od tada oko svog stabla nudio klupu od dasaka na zadovoljstvo, mada ne preterano, stražnjica onih koji bi tamo potražili zaštitu od sunca. U tu senku pre svega su dolazili mladi, ali posle sumraka niko se ne bi usudio da sedne, gotovo ni da pređe preko dvorišta, jer išao je glas da otac Rivadeselja samo posle zalaska sunca održava u tom mraku svoje razgovore sa Zlim: koga, uzgred budi rečeno, otac Rivadeselja nikada nije nazivao „Zli“, već „moj Tajanstveni Sagovornik“, mada je sebi ponekad dozvoljavao šale sa imenima, premda duhovne, koje je kao dete naučio u svojoj dalekoj Asturiji, kao što je da ga zove „Vragolan“. Tog jesenjeg popodneva otac se zadržao zbog sednice Svetog suda i dok je prelazio preko peska bašte išao je strahujući da je Vragolan možda otišao, nestrpljiv zbog tolikog čekanja. U svakom slučaju seo je u najmračniji ugao i imao je vremena da se pomoli i od Gospoda zatraži zaštitu potrebnu njegovoj duši, možda i njegovom telu, kako bi bez veće štete boravio pored đavola. Nije to bila dugačka molitva, mada je bila intenzivna; ali mu je ostavila još vremena da očajava i donese odluku da još neko vreme sačeka, recimo iz ljubaznosti, pa da tek onda ode. Pogled mu je prelazio tamom, prodirao kroz nju u potrazi za nečim u čijem liku ili telu bi se mogao smestiti Vragolan, jer nikada se nije pojavljivao u istom obličju, mada to nikada nije činio koristeći neprijatne ili nedostojne predmete: bilo kao petao koji bi se uspeo na klupu i priljubio krestu uz fratrovu mantiju; bilo kao ptičica koja bi se šćućurila pod zaštitom

njegove kecelje, bilo kao dobrano velik pas koji bi mu lizao sandale. Jednom je to bila najveća grana hrasta; drugi put kovitlac vetra, gotovo telesan. Nikada gušter, ni žaba, ni stonoga. Odnos između njih dvojice, bar sa strane Vragolana, uvek je bio fin. Otac Rivadeselja, naprotiv, pretpostavljajući da đavo nema njuh, nije se suzdržavao i ako bi mu došlo ispuštao je vetrove.

Fratar se već spremao da krene kada mu se učini da, levo od njega, tama postaje zgusnutija i poprima neki približno ljudski oblik, premda izuzetno visokog i veoma mršavog muškarca koji je prekrstivši noge seo pored njega. Otac Rivadeselja se prekrsti i glasno reče: „Ave Marija Bezgrešna“, a Vragolan mu odgovori:

– Ne budi budala. Da je u pitanju vera, počeo bih da se tresem; kako je praznoverje, ne smeta mi.

– Navika je navika.

– Ponekad zaboraviš na nju.

Bila je to istina, ali samo donekle: naviknutost na razgovore oslobodila je oca Rivadeselju straha od pakla i, na mestu događaja, svake dramatičnosti: pričao je s đavolom s istom mirnoćom kao da razgovara sa starim prijateljem, a reči koje su razmenjivali više su pripadale uobičajenom rečniku svetovne vlasti; tako da je fratar zavukao ruke u džepove i češao butine koje su ga svrbele od vrućine.

– Znaš već šta si izazvao poslednjih sati.

– Imam predstavu, ali to nisam ja priredio. Dolazim s dugog puta i još sam umoran i ubeđen, ako to već nisam bio, da su ljudi posvuda glupi.

– Pa tvoje prisustvo na dvoru ispoljilo se na razne načine, tako da može da ga pojmi takoreći svačija pamet. Paroh Svetog Petra video te je sinoć kako lebdiš u visinama, a ne možeš se požaliti jer mu se učinilo da si lepotan koji prolazeći kroz vazduh ostavlja za sobom srebrni trag.

– Paroh Svetog Petra je izlapeli starac kome se priviđaju stvari. Sinoć nisam lebdeo u vazduhu, niti je bilo parova veštaca koji bludniče, ni bilo čega što je taj jadni starac naveo da je video. U stvari, s durbinom koji koristi priviđaju mu se oblici i on ih izbliza vidi kao aždaje. Uveravam te da je prošle noći nebo nad dvorom bilo slobodno od demona.

– A ona razvalina u Ribljoj ulici, iz koje su izlazila paklena sumporna isparenja?

– Pakao se ne nalazi u središtu zemlje, kako vam govore i kako sam tvrdiš kada propovedaš, niti u njemu išta gori. Pakao je hladan.

Oca Rivadeselju probi neka jeza koja ga ostavi nemog. Čim je bio u stanju, upitao je:

– Pa gde je onda?

– Pakao se ne nalazi negde, on jeste. Kao i nebo.

– Ne razumem baš.

Izašao je mesec razdvajajući okolinu na dva dela: polovina dvorišta u mraku, druga polovina osvetljena; odsjaj je dozvoljavao ocu Rivadeselji da uoči obrise senke koja je s njegove leve strane i dalje držala prekrštene noge, ali je mlatarala rukama. Možda je imala šiljatu bradu, možda i nije; mogla je imati dugačku kosu koja joj je, kao i svakom gospodinu, padala na ramena.

– Kada bih tu tezu izložio pred Sudom, poslali bi me na lomaču.

– Zavisi. Ako se rasprava vodi na latinskom, možda i bi; ali na romanskom jeziku razlike između glagola *biti* i *nalaziti se* veoma su očigledne.

– Da; ali teološke rasprave vode se na latinskom.

– Na tom jeziku takođe je moguće razlikovati između *biti* i *nalaziti se*.

– Ali ne tako jasno.

Kao da je uznemiren, fratar se promeškoltio na svom sedištu.

– Je li to tema našeg današnjeg sastanka?

– Ti predlažeš temu.

– Pa ono što danas brine nas teologe jeste ta kraljeva ideja da vidi nagu kraljicu.

– S moje tačke gledišta stvar nema značaja. Kakve veze ima da li će je videti nagu ili u spavaćici?

– Ali stvarno, zar to nije greh?

– Greh je samo ono što se počini kao greh, a u kraljevoj svesti nema takve namere. Radi se o jednostavnoj znatiželji i njegovoj legitimnoj želji.

– Legitimnoj?

– Zašto da ne? Meni, za sada, ni iz džepa ni u džep, a pretpostavljam da i s onim Drugim stvar tako stoji. U tim pitanjima

obično se slažemo.

– Onda to da li će kralj videti nagu kraljicu ne utiče na dolazak flote u Kadiš, ili na poraz naših trupa u Flandriji?

– Dolazak brodova u Kadiš zavisi samo od toga da li će Englezi stići na vreme da ih spreče, a poraz španske vojske u Flandriji prilično zavisi od kvaliteta naoružanja, discipline trupa i položaja suprotstavljenih strana. Imajući u vidu te činioce, pobiće general koji bude bolje znao da ih iskoristi.

– Onda molitva nema uticaja? U svim crkvama ovih kraljevstava moli se za sudbinu monarhije.

– Da. Ne razmišljajući da li je to što vi nazivate sudbinom monarhije pravedno ili nepravedno, Gospod uslišava samo molitve koje prizivaju milosrđe i pravdu, a vi niste ni pravedni ni milosrdni. Niste to u većoj meri nego što ste katolici.

– Zar ti to nisi?

– Jesam, ali na svoj način. Hoću da kažem da sam sa suprotne strane.

Otac Rivadeselja se počesa po glavi, i to je uradio u tišini, ali u glavi mu se, uz teškoće, probijalo rizično pitanje. Više nego pitanje, provera:

– Dakle, to hoće li kralj videti kraljičin pupak jeste beznačajan čin?

– Ni za Boga ni za mene nema kraljeva ni vazala, već samo muškaraca i žena. Nema ni država, ni monarhija. Sve to ste vi izmislili i pokušavate da nas umešate u svoje svađe. Ali za nas nema hugenota, ni katolika, ni hrišćana, ni Turaka, već samo ljudi dobre ili zle volje. Oni zle volje meni pripadaju, i već sam sit.

Otac Rivadeselja se prekrsti jednom pa drugi put, a kada je Zli završio sa svojom govorancijom, bio je na pola krsta.

– Jesi li čitao svetog Augustina? – upitao je Demona, a ovaj mu odgovori:

– Taj mi se izmigoljio čistim čudom. Da, čitao sam ga, i mada je delom u pravu, delom nije.

– Poričeš providenje?

– Razumevam ga na drugačiji način, po mom shvatanju ispravniji, i ne zaboravi da možda jesam izgubio naklonost onog Drugog, ali da moje dobre osobine ostaju. Posle Njega, ja sam najpametnije od svih bića.

Usledilo je dugo ćutanje koje je još više pomračilo atmosferu u vrtu, možda zato što je jedan prikriveni oblak prekrpio mesec. Otac Rivadeselja u sebi se radovao zbog tih okolnosti koje su mu omogućavale da ravnopravno razgovara s najpametnijim bićem na svetu posle Boga, bez potrebe za ograničenjima, askeзом i žrtvama kojima su podvrgavani oni koji su vodili razgovore s Bogom, iz kojih verovatno nisu dobijali ništa značajno, bar ne u pojmovnom smislu, sudeći po onome što su posle pisali, jer sve im je odlazilo na ekstazu i uzbuđenje, kao da Bog nije pametan već samo voli. Srce oca Rivadeselje nije bilo od onih koja se lako uzbude, tako da će se, počev od tog trenutka, njegova inteligencija baviti takvim poimanjem istorije koje iz velike bitke isključuje Boga i đavola. Iznenada, Vragolan reče:

– Sve što misliš može te dovesti do pogrešnih zaključaka. Ostavi ga gde je, nastavićemo drugog dana. Sad moram za Rim.

– Šta ti tamo izmiče?

– Kancelarija mi je zapuštena a poslovi gospodičića ne idu dobro. Hoću da mu pomognem.

– Ali zar ti nije dovoljno da ga voliš pa da se sve sredi?

Vragolan ustade; zbijena tama njegovog tela otkrivala je vitku, a kada bi se kretala i pokretnu figuru. Podsetila je oca Rivadeselju na nešto, ali kao i tog popodneva u sali za savetovanja Svetog suda, jedino što mu se u glavi pojavilo bio je lik pevcа.

– Manja čuda su mi zabranjena. Ako nekome hoću da pomognem, moram to izvesti uobičajenim sredstvima, što nije nimalo lako.

* * *

7. Sve je i dalje bilo u redu, na dvoru i u kraljevini: čak i dvorjani okupljeni u salonu u kojem je svirao kvintet iz Napulja. Namesnik baci pogled na raspored svojih dokumenata na stolu: radio je to svake večeri, pred odlazak, da bi sledećeg dana znao da li je neko čeprkao po njima, a ako jeste, po kojima. Ulazi u kabinet ostajali su zaključani iznutra, a on bi izlazio na vratanca čiji je ključ držao u torbici. U predsoblju su dremala dva poslužitelja; napola ih je razbudio rekavši: „Doviđenja!“ Dok je prolazio hodnicima, spustilo se nekoliko šešira, ali stražari nisu udarili helebardama o pod, jer onaj ko je prolazio još nije bio prvi veledostojnik i perje svog šešira morao je da povlači po podu pred kraljem. Međutim, pozdravljali su ga s

poštovanjem i gledali sa strahom. Na stepeništu koje se spuštalo do kapije naišao je na svoju rođaku, stariju kraljičinu damu, koja je takođe odlazila. Upitao ju je ima li kočiju; ona mu potvrdi, a na pitanje da li ima pratnju odrično je odgovorila.

– Pa dođi u moju kočiju i odvešću te do kuće. U ovo doba ulice oko dvora nisu nimalo bezbedne.

Prihvatila je i namesnik joj pridrža papučicu kočije, dok je jedan od kočijaša prenosio poruku vojvotkinjinoj kočiji da ih prati. Kroz otvoreno prozorče namesnik je izdavao poslednja naređenja:

– U slučaju da stignu kuriri iz Andaluzije ili iz Flandrije, neka idu mojoj kući, u bilo koje doba.

Zatvorio je prozorče i okrenuo se svojoj rođaci:

– Od poruka koje donesu ta dvojica zavisiće sudbina kraljevine, a i naša, jer ako flota ne stigne u Kadiš, ni ti ni ja nećemo dobiti plate. Kraljevski kovčezi su prazni.

– Baš bih volela da znam na šta troši novac, jer plate su niske, hrana loša, a kraljičina odeća od najjeftinijeg što se može naći na tržištu.

– Ne znaš koliko se gubi na otplatu kamata! Više od polovine onoga što stigne uzimaju poverioci.

– A ratovi?

– Bah! Naši vojnici žive od pljačke.

Kočija u pratnji četvorice arkebuzista na konjima napravila je krug oko Glavnog trga i Kule i prošla kroz kapije. Grupice okupljenih ljudi nisu se ni udostojile da je pogledaju; ovde su se neke propalice kockale, nešto dalje slepac je pevao uz gitaru svoje stihovane satire, a ako nisu bile satire, onda priče o čudesima. Grupice izgladnelih nešto su šaputale i ravnodušnošću spram prolaska kočije iskazivale svoj prezir. Namesnik je prokomentarisao:

– Niko nas ne voli.

Vojvotkinja mu odgovori:

– Ne dajemo im povoda da nas vole.

– Tako stoje stvari.

– Pa oni, kao i mi, samo nastoje da ih ništa ne zatekne.

Ostali su u tišini. Kočija je poskakivala po loše popločanim ulicama; povremeno bi odocnele zablesnulo svetlo neke lampe. Namesnik bi se prekrstio; vojvotkinja nije.

– A šta se događa po kraljičinim odajama? – konačno upita namesnik.

– Ostala je iščekujući toplu kupku.

– Kupku, kažeš?

– Da. Jadnica misli da će je muž noćas posetiti.

– Nadam se da si sve pripremila.

– Da što se mene tiče, i to s velikim bolom u srcu. Nije baš da kraljicu volim uzvišenom ljubavlju, ali žao mi je da bude sirota, zgodna cura bez momka, kako se kaže.

– Stvari ne mogu biti drugačije.

– Ne uspevam sebi da objasnim s kojim pravom se mešate u takve intimnosti. Ako kraljevski par želi da spava zajedno, to je njihova stvar. Ako hoće da se obnaže, biće to zato što im se tako sviđa. Ako sve bude išlo kako treba, noćas nameravam da uradim istu stvar.

– Ti si pristojna udovica. Ako se budeš muvala i to se sazna, možeš izgubiti mesto.

– Ja sam takođe mlada udovica, a ove vrele noći ne pozivaju na samoću. A zimi telo traži toplinu druga.

– I kupaš se?

– Da.

– Ne bojiš se da će te prijaviti?

– Sobarica koja mi pomaže takođe se kupa, a i ne spava sama. Što se mojih sluškinja i slugu tiče, oni koji nisu Mavri ili Jevreji pripadaju prosvetenoj sekti, tako da će ćutati zbog obzira koje imam prema njima.

– To se zove okružiti se predostrožnostima.

– Nema drugog izlaza do tako činiti. Kažeš da dvorski hodnici nisu sigurni. Ali ima li na dvoru išta sigurno? Ti, za koga se kaže da ćeš biti najmoćniji čovek u kraljevstvu, da li si siguran? Ni kralj to nije.

Napolju se začu poduži zapovednički uzvik i kočija zastade. Četvorica arkebuzista postaviše se sa strane, pored prozorčića. Namesnik promoli glavu.

– Šta se događa?

– Procesija, ekselencijo.

Stigli su do nekog raskršća: poprečnom ulicom prolazila su dva reda fratara s bakljama, u sredini pokajnici s balvanima, lancima na nogama, korbačima koji su im ostavljali krvave tragove po leđima.

Molili su se poluglasno, a posle nekoliko *Zdravomarija* usledile bi žalopojke, uzvici bola, krici.

– Smiluj nam se, Gospode! Skloni od nas tu zloćudnu zmiju! Ne kažnjavaj svoj nevini narod!

Na začelju dvostruke kolone išao je otac Viljaeskusa u misnom ruhu i kapi, s uzdignutim crnim krstom koji je oslanjao o bok. Neko vreme su tako prolazili. Onda je namesnikova kočija nastavila svojim putem ka vojvotkinjinom domu.

* * *

8. Uzgred, i uprkos strahu od kojeg je drhtao, kralj je stigao da baci pogled na ogledalo; iz bojazni ili možda želje, s letimičnim odobravanjem je pogledao lik koji mu je uzvraćalo ogledalo. Onda je sebe pošteno osmotrio: bio je obučen u belo odelo, bez drugih ukrasa osim nabora tkanine, a silom vode i češlja uspeo je da savlada buntovnu izbledelu kosu koja mu je, tako slepljena, dobro upotpunjavala lik. O vratu mu je visila minijaturna replika odlikovanja Reda zlatnog runa; bio je na ivici da i njega skine, ali kako je nameravao da prođe preko salona gde je u to doba još bilo dvorjana, više je voleo da ga ostavi, mada će ga kasnije skloniti u štitnik. Nasmušio se samom sebi i izašao. Stigavši do najšireg hodnika, začuo je muziku koja je dopirala iz salona i uputio se tamo. Vrata nije otvorio naglo, niti je dozvolio da ga najave, već ih je prvo odškrinuo i ugledao dvorjane kako plešu, a tamo u dnu, na pozornici, grupu muzičara i pevača. To mu se učini dobrim predznakom; ušao je i šunjao se duž zida tako da ga niko nije otkrio, ili bar nije pokazao da ga je video kako ulazi. Sklonio se u nišu pokraj jednog prozora, gotovo pokrivenu zavesama; tamo je neko već bio, zaklonjen ili skriven. Skinuo je šešir i odao počast kralju koji ga je odmah prepoznao.

– Grofe, jutros sam vam naredio da stavite šešir.

– Ali vi, veličanstvo, sada idete bez šešira i ne smatram pristojnim...

– Hvala, grofe. Šta se događa?

– Eto, gospođica od Tavore pleše usred one grupe, i to tako dobro da je svi gledaju i pljeskanjem joj udaraju ritam.

– Lepa je, uz to.

– Da, veličanstvo, veoma lepa i ptičje pameti, kako kažu.

– Toliko toga se priča na dvoru.

- Ponešto osnovano.
- A zar niste u iskušenju da i sami zaigrate? Ili vam život na moru nije dao priliku da naučite?
- Ako mi Vaše veličanstvo odobri, voleo bih da se suočim s tom Portugalkom.
- Samo ako odavde mogu da posmatram, i to bez ceremonija.
- Vašem veličanstvu obećavam krajnju diskreciju.

Grof De la Penja Andrada nakloni se i izađe iz skrovišta. Niko nije primetio njegov dolazak sve dok nije prošao kroz grupu dvorjana i stao ispred gospođice od Tavore. Naklonio joj se i bacio šešir uvis; kao bumerang, on prolete kroz salon i vrati se na glavu odakle je došao. Dvorjani jednoglasno uzdahnuše; „Ah!“, a portugalska dama prestade da igra.

- Dozvoljavate li mi da igram s vama?
- Ako ste u stanju!

Muzičari su prekinuli tokatu, ali je na grofov znak obnoviše. Okupljeni se razmakoše. Gospođica od Tavore je povelala, ali grof ju je pratio bez greške; sve dok nije on preuzeo a gospođica od Tavore ga pratila, lagana, vitka, besramna, jer povremeno je zadizala suknje i ostavljala otkrivenom lepotu svojih nogu pokrivenih tamnim čarapama. Kralj nije ništa propuštao iz svog skloništa, uživao je u lakoći i veštini igrača, s figurama i tačkama dotad neviđenim na dvoru. Sve dok ga neko nije pozvao: Kolet, kraljičina pomoćnica, stajala je pokraj njega. Primakla se pognutom kralju, priljubila mu usta na uho i rekla:

– Nočas, gospodaru, tačno u jedanaest. Nemojte kasniti, Vaše veličanstvo.

I pomoćnica uzmače i izgubi se u tami jednih vrata. Plesači nisu prekidali svoju ludu igru primicanja i udaljavanja, uzimanja i davanja, ponude i odbijanja, zavođenja i predaje; sve dok madmoazel nije više mogla: pustila se da padne, premda pazeći da sačuva dostojanstvo, tako da joj se nije videlo ništa što se ne bi smelo videti. Hor dvorjana je aplaudirao, grof De la Penja Andrada pomože joj da ustane i tom prilikom donja mu došapnu da ga te noći čeka za jednu diskretniju igru:

- Negde oko jedanaest.

Kada je ustala, gospođica od Tadore pokloni se publici i ova je ponovo dočeka pljeskom. Ali u tom trenutku kralj je izašao iz svog skrovišta i prišao dvorjanima. Svi se nakloniše, a kralj ode pravo do donja Fransiske i dok mu se ona klanjala, reče joj:

– Čudesno igrate, gospođice.

Ona mu odgovori:

– Ni moj partner nije bio loš. – I obraćajući se grofu, upita: – Gde ste to naučili?

– Na svim dalekim ostrvima mora gde muškarci i žene plešu, a pogotovo na severu Portugala.

Suza tuge pomuti oči donja Fransiske.

– Morala sam pretpostaviti. Samo tamo tako igraju na prstima i prave makaze.

– I još ponešto, gospođice.

– Jeste li vi odatle?

– Zar ne primećujete po mom naglasku?

– Samo sam čula da zapevate dok govorite.

Kralj upita: „Koliko je sati?“ Odgovoriše mu da je malo više od deset. „Neka se ples nastavi“, naredi on, ali grof De la Penja Andrađa se odvoji od plesača i ostade uz monarha.

– Jesi li se umorio?

Iz poštovanja prema kraljevom prisustvu započela je spora, ceremonijalna i veoma dosadna pavana u kojoj donja Fransiska nije uzela učešća: izgubila se u unutrašnjim prolazima palate. Grof De la Penja Andrada lagano je gurkao kralja dok ga nije odvojio u stranu. Sa šeširom u ruci počeo je da mu opisuje igre golih žena kojima je prisustvovao u južnim morima, i šta je sve od njih naučio.

– A te žene čitavog dana idu gole?

– Da, veličanstvo. Blagost klime im to dozvoljava.

Grof pomisli da je, u tom trenutku, kralj zažalio što nije na nekom od tih ostrva. Da ga poštedi tuge, promenio je temu razgovora.

* * *

9. – A kralj, šta ti je rekao?

– Rečima ništa, ali lice mu je sinulo kao da se iznutra upalilo neko svetlo. Takođe je ispravio telo, koje se činilo pomalo potištenim. Izgledalo je kao da ga je poruka pretvorila u drugog čoveka.

– Nije igrao s drugima?

– Posmatrao ih je iz prikrajka i nije delovao kao neko ko se naročito zabavlja.

– Onda, misliš li da će doći?

– Potpuno sam sigurna.

Na kraljičinom krevetu prostranom za četvoro, čiji bi samo jedan ćošak bio dovoljan plavoj, nežnoj korisnici, bilo je rasprostrto pet-šest spavaćica različitog kroja, tkanja i moralnih namera. Najizazovnije od njih, od teške tkanine i s mnogo vezova, tako kruta da se i bez pridržavanja držala uspravno, pokazivala je na određenoj visini otvor izvezenih ivica, a iznad njega crveni krst i tamni natpis: „Vade retro, Satanas“.²⁰ Kraljica pokaza na nju.

– Da obučem ovu? Svi ispovednici mi je savetuju, a znam da i neke dame koriste slične spavaćice.

– S tom krutošću, gospodarice, biće teško da je skinete. Osim toga, natpis bi i najodvažnijeg naterao na uzmicanje.

– Koju mi ti savetuješ?

– Sobarica pokaza spavaćicu od mekane svile, gotovo providnu, uzanu i kratku, koja bi kraljici dosegala do polovine butina.

– Ovu, nesumnjivo.

Kraljica prekri rukama oči.

– Ali jedva da nešto pokriva!

– Gospodarice, ako sam dobro razumela, radi se o tome da na kraju pokažete sve.

– Da, ali tek na kraju. Zamislila sam da kralju prvo priredim jednu ili dve svađe. Bar jednu, svakako: juče je pobjegao iz palate i spavao s nekakvom drocom.

– Vaša majka, moja gospodarica, francuska kraljica, imala je opipljive dokaze da je kralj, vaš otac i moj gospodar, vara sa svim ženama na koje naleti i uprkos svemu nikada mu to nije zamerila. Vaša majka, kraljica, moja gospodarica, u tome može biti dobar primer.

– Ali ne mogu ni da tek tako skinem spavaćicu samo zato što on to traži. Biće potrebno malo borbe.

– U tom slučaju, gospodarice moja, slažem se, pod uslovom da svako *ne* koje Vaše veličanstvo izgovori vredi za isto toliko *da*.

– Na španskom ili na francuskom?

– Ja bih naizmenično koristila i jedan i drugi.

Kraljica uze spavaćicu koju je odabrala Kolet. Stala bi u šaku koliko je bila mekana; a kada ju je pred sobom raširila, kroz njeno tkanje je videla Kolet.

– Budem li nosila ovo – reče kraljica – bojim se da neće biti potrebno da se razgolitim.

– Ta odeća, veličanstvo, predstavlja simbol, a simbole takođe treba uništavati.

Kraljica poče da skuplja ostale spavaćice i predade ih Koleti.

– Čuvaj to. Kakva je kupka?

– Ne naročito topla, bojim se.

– Noć zahteva neko osveženje za telo. Jesu li vrata dobro zatvorena?

– Neka se Vaše veličanstvo ne brine: znam za mnoge velike dvorske dame koje se takođe kupaju, i uz to namirišu. Tako se više dopadaju muškarcima.

– I oni bi malo mogli da se peru i bolje mirišu.

Sluškinja otvori vratanica i s podignutim svećnjakom krenu ispred kraljice. Usred sobe stajala je napunjena kada čiji je oblik donekle pratio liniju ljudskog tela. Ne odlažući svećnjak, sluškinja je pažljivo posmatrala kraljicu.

– Da ne preteruješ s gledanjem, Kolet?

– Niko ne bi rekao da je Vaše veličanstvo rodilo sina. Kraljica joj ne odgovori i uđe u vodu: pažljivo, prvo ovim pa onim, zatim do pojasa, konačno do vrata. Kolet odloži svećnjak na jedan kovčeg.

– Idem po ubrus.

I tiho izađe.

* * *

10. S istim onakvim durbinom, poklonom od nekog poraženog admirala, u doba kada je sijao mesec sa prozora salona jasno se video brojčanik sata na tornju Svetog Petra. Kralj sačeka da mu preostane samo pet minuta, odloži negde durbin i izađe u predsoblje s usnulim stražarima; prođe ga na vrhovima prstiju i pažljivo zatvori za sobom, a kada se našao u svojoj sobi gurnu zasun na vratima hodnika koji ga je spajao s kraljičinim odajama. Zasun ga je poslušao, ali ne i vrata, sigurno zaključana. Načinio je ipak nekoliko bezuspešnih pokušaja i tek posle trećeg vratio se i izašao u hodnik pun senki kojim je prošao gotovo do kraja. Tamo su vrata popustila:

ista ona vrata po kojima je tog jutra otac Viljaeskusa prošao s krstom. U mraku je ušao u predsoblje i, zatvorivši za sobom, začuo nešto kao žamor molitvi. Otvorio je druga vrata i našao se u sali osvetljenoj sa četiri svećnjaka koji su obeležavali uglove kovčega postavljenog na pod, na crnom ćilimu. U dnu, grupa fratara s kapuljačama poluglasno se molila. Svećnjaci su dovoljno osvetljavali kovčeg tako da je kralj mogao da vidi lice svog ispovednika, odevenog u mantiju, ruku prekrštenih na grudima, s glatkim drvenim krstićem u njima. Posle malo oklevanja kralj kleknu, osmotri mrtvaca, rukama pokri oči i izmoli jedan *Očenaš*, uznemiren lascivnim slikama – napola sećanjima, napola nadanjima. Pomislio je da možda greši, ali zaključi da nije greh zamisliti sopstvenu ženu nagu. Ustao je, prekrstio se i uputio ka vratima u dnu, ali pred njima se isprečila zbijena grupa fratara, nepomičnih, i dalje u molitvi. Napravio je nekoliko krugova oko njih u potrazi za prolazom kroz koji bi se provukao, da bi na kraju rekao: „Pustite me, ja sam kralj.“ Ali nisu se ni pomerili, nisu mu odgovorili, niti su prestali da se mole. Pokušavao je da napravi sebi prolaz, ali činilo se kao da su od kamena, nepokretni i teški. Zapanjenog lica zastao je na praznom prostoru između kovčega i fratara koji se mole, ne znajući šta da radi. Ono malo latinskog što je znao dozvoljavalo mu je da u molitvama, ne i u opelu, prepozna pokajničke psalme, i došlo mu je da im se pridruži i takođe se moli. Ali učini mu se da pokojnikov pogled prolazi kroz kapke i da ga posmatra, kao što je to činio onog popodneva kada mu je rekao da nije greh videti svoju ženu nagu i da, umesto da drže odvojene postelje i odaje, treba da spavaju u istom krevetu, kao običan svet, da bi im se tela upoznala i privikla jedno na drugo: da tako naređuje božji zakon. Poklonio se kleknuvši pred kovčegom i izašao iz sale putem kojim je ušao; u mraku je prešao predsoblje i drugi put se našao u ogromnom hodniku. Bilo je mnogo vrata; pokušavao je da otvori jedna po jedna, ali sva su bila zaključana. I imao je utisak da je za njega svet zatvoren, da su ga okružili samoćom i tišinom, da su mu odaje i kraljičino telo nedostupni. Briznuo je u plač.

– Plačući se nikuda ne stiže, gospodaru – reče kraj njegovog uha tihi glas: prepoznao je grofa De la Penju Andradu.

– Šta radite ovde?

– Idem na sastanak, kao i vi.
– Sva vrata su zatvorena.
– Moja nisu, veličanstvo.
– A zašto ti uživaš takvu privilegiju?
– Nisam jedini, gospodaru. Iza svakih zatvorenih vrata je jedan krevet i jedan par. Neki su zakoniti. Većina nije. Onaj koji mene čeka, naravno, nije.

– To će biti ona praznoglava donja Paka od Tavore?

Grof odgovori laganim naklonom.

– Ona je veoma lepa dama, veličanstvo.

– Kraljici nije simpatična.

– To je prirodno, gospodaru. Jedna rafinirana Francuskinja i jedna raskošna Portugalka ne mogu se slagati. To je kao da Vaše veličanstvo poredi Kamoensa sa Ronsarom.

– Pročitao sam mnoge Kamoensove stihove, ali za ovog drugog nikad nisam čuo.

– Njeno veličanstvo kraljica sigurno će ga, gospodaru, znati napamet.

Kralj ostade zamišljen.

– Znaš li da me kraljica verovatno čeka?

– Pretpostavljam.

– Znaš li da su mi zatvorili sva vrata koja vode u njene odaje?

– Da nije tako ne bih vas našao uplakanog u ovoj samoći.

– I šta misliš?

Nalazio se pored zatvorenog prozora na kraju hodnika. Grof ga otvori i unutra pade široki odsjaj mesečine.

– Ako otvorimo prozore čućemo kucanje srca usnulog grada.

– Otvori ih.

Pred njima su se rastvorili prozori i prizor jednog dela dvora uspavanog i obasjanog mesečinom. Sve je pokrivala tišina.

– Ne čujem kucanje o kojem govoriš, grofe.

– Treba podići tišinu onako kako se podiže prekrivač. Tada će do nas doći udaljena graja hiljadu različitih šumova, od krika onoga koga u mraku ubijaju plaćene hulje, do jecaja zadovoljstva neke devojke koja je upravo otkrila ljubav, jer joj je muž otišao na put i konačno je odlučila da primi kao ljubavnika čoveka koji joj se udvarao. Da li Vaše veličanstvo zna da će joj taj čovek tražiti da se

obnaži? Ali ima i muževa koji svoje žene izbacuju iz postelje zato što hoće da se svuku. Muškarci i žene na ovom dvoru danas ne misle ni na šta drugo, jer rečeno je da kralj, naš gospodar, želi da vidi nugu kraljicu. Govorili su to u svim grupicama, na svim ćoškovima, na svim mestima za okupljanje i razgovor. O tome nisu pričali s propovedaonice, ali su pravili aluzije, a po gradu idu procesije pokajnika koji vape da ih ne stigne gospodnja osveta zbog kraljevih greha.

Jedna mršava bela ruka ga prekide.

– Moj ispovednik je rekao da to nije greh. Uzgred... ispovednik mi je umro istog popodneva. Zar vam se to ne čini sumnjivim?

– Život oca Valdivijelsa visio je o koncu i pucanj baruta bez taneta ga je prekinuo. Mnogi su pomislili da je u pitanju grom, i ja među njima, ali palo mi je na pamet da pronjuškam: veoma dobro prepoznajem miris baruta.

– I šta misliš o svemu tome?

– Veliki inkvizitor je danas po podne imenovao ništa manje nego četiri komisije za procenu slučaja. Jer to što je za Vaše veličanstvo jednostavno i zakonito, njima se, iznad svega, čini državnim pitanjem. Oni na sve strane vide đavola, izuzev nekih koji u njega ne veruju, ali primorani su da se prave da veruju jer bi ih u suprotnom spalili.

Kralj ponovo začuta. Osluškiavao je samog sebe, ali videlo se da ta operacija ima nekakve veze s onim prekrivačem, jer je rekao:

– Sada zaista čujem neki tihi šum...

– Ostavimo se sada tog. Ako Vaše veličanstvo želi da zna šta se noću događa u gradu, zatražite izveštaj od gospodina namesnika koji je dobro obavešten. On zna da ima ljudi koji ubijaju za pare, i zna da, u krčmama duboko pod zemljom kao da su podzemne tamnice, ima starih kurvi koje igraju gole po stolovima. Zna ko pljačka s oružjem u ruci, a ko potkrada državnu blagajnu. Takođe je u toku u kojim manastirima monahinje vole Boga, a u kojima vole udvarače sa ograde. Izmiču mu, prirodno, silovanja, preljube, device prodate bogatim starim sladostrasnicima, i sva prljavština, i sve osvete, i sva iskrivljavanja istine. Ali ništa od toga nije važno. Ono što njega brine jeste da gresi Vašeg veličanstva sprečavaju dolazak flote u Kadiš i pobedu naših armija u Flandriji.

– Ali kakve veze to ima s mojim gresima?
– Upravo to treba da razjasne četiri komisije teologa o kojima sam vam maločas govorio.

– A ti, slažeš li se?

– S namesnikom? Bože sačuvaj! S Inkvizicijom? Vaše veličanstvo zna i mora da čuti!

Činilo se kao da se neki veliki pacov kreće u senci u ćošku. Grof napravi pokret kao da će izvući mač, ali kralj ga zaustavi.

– Ima ih mnogo u palati.

– Od ove sorte ne toliko koliko Vaše veličanstvo veruje.

Prišao je ćošku, šutnuo u mrak i pacov, velik kao medvedić, žurno istrča.

– Sada možemo da pričamo, gospodaru. Ponudio bih Vašem veličanstvu svoje usluge.

– Zašto? Zar mi ne služiš već s flotom na ne znam kojem delu obale?

– Mislim na jednu neposredniju uslugu. Ako mi Vaše veličanstvo dozvoli, našao bih načina da sredim susret Vašeg veličanstva s kraljicom, mojom gospodaricom, van tvrđave i njenih opasnosti. Na nekom mestu gde zatvorena vrata štite a ne sprečavaju.

Kralj još jednom začuta.

– Već mi se čini nemogućim.

– Obećavam vam svojom čašću, pod uslovom da kraljica bude obavestena i ne usprotivi se. Sigurno će Kolet, njena sobarica, rano izjutra doći i od Vašeg veličanstva zatražiti da opravdate svoje noćasnje odsustvo.

– Valjda su već primetile da su zatvorene.

– Čak i tom slučaju, veličanstvo... Kraljica od ranih sati mora biti upozorena. Ko zna za koje vreme ću moći da pripremim sastanak. Imam samo ideju...

– I ideš da ti sazri u zagrljaju donja Pake?

– Ko zna, veličanstvo? Rešenja obično dolaze najmanje očekivanim putevima.

– Ne bih voleo da Portugalka sazna da si me našao uplakanog.

– Neće saznati, obećavam. Ali kao i svi na dvoru, u ovom trenutku zna da kralj nije mogao da dopre do kraljičinih odaja.

To se znalo već unapred dok smo igrali u salonu.

– Svi su saučesnici, dakle?

– Na određen način, da.

Vrata hodnika se otvoriše i bleđi ženski lik s podignutim svećnjakom počeo da osmatra levo-desno.

– Donja Paka je zabrinuta, veličanstvo. Moram da idem.

– Neka ti je sa srećom.

Grof se još jednom nakloni.

– Sutra me čekajte, Vaše veličanstvo. Ni iz kojeg razloga ne izlazite iz tvrđave.

On utonu u senku u pravcu vrata sa kojih se žena u belom spremala da ode. Kralj začu nešto kao: „Čekaj me, tu sam.“ Vrata se zatvoriše. Kralj se pomoli na prozoru, da oslušne noć, a senka pacova veličine medvedića ne dižući buku protrča kroz hodnik, tik uza zid.

* * *

11. Sto za kojim su večerali namesnik i donja Barbara bio je od majstorski obrađenog finog drveta donetog iz Indija. Prostirao se duž te dugačke trpezarije i bila su potrebna četiri svećnjaka da bi ga osrednje osvetlila; u danima kada je bilo gostiju stavljali su ih osam. Viseći preko ivica, pokrivao ga je ogroman stolnjak od končane čipke koji su iz Irske prokrijumčarili katolici u bekstvu. Od dvadeset stolica samo dve, postavljene na čelu, bile su zauzete: ukrašene odgovarajućim naslonima s grbom namesnika skorojevića i s plemićkim grbom njegove supruge. Drugi znaci plemstva prostirali su se po zidovima na zastavama i tapiserijama. Služila su ih četvorica slugu, dvojica iza nje, dvojica iza njega, u livrejama vlasnika kuće, dobro poznate na dvoru, iako tek od pre kratkog vremena. Razdaljina sa svetiljkama između njih onemogućavala je razgovor, ali ne i razmenu pogleda, njenih strasnih, njegovih usiljeno hladnih. Kada su presavili salvete, ona ustade, prođe put koji ju je razdvajao od muža, poljubi ga u obraz i šapnu mu:

– Nemoj se zadržati.

A on joj odgovori:

– Nemoj me čekati. Imam mnogo posla. Biće bolje da se moliš.

Tužna, ona se povuče, spremna da se moli dok ne zaspi, da dobar deo noći provede u molitvi. Namesnik ustade kada je ona nestala i izađe na suprotna vrata. Pred njim su išla dvojica slugu sa svećama.

Otvorio je vrata kabineta i naredio im da prođu. Kada su osvetlili prostoriju, pozdravio se od njih uz upozorenje:

– Očekujem vesti. Ko god da dođe, probudite me i ako sam već legao.

Na ogromnom stolu bile su raširene dve mape. Jedna s obalom Kadisa – manje-više obuhvatala je rastojanje od juga Lisabona do tesnaca – i druga, mapa Flandrije. Na obema su bili iscrtani krugovi i crveni i crni znaci, pokazujući gde se nalaze flote i gde su armije. Nad pomorskom kartom namesnik je uz kompas izračunao koliko je od Kadisa udaljena flota koja je krenula s Kanarskih ostrva, kao i engleska flota primećena pre nekoliko dana u visini Kaskaesa. Razdaljine su bile jednake. Razumljivo, flote su se morale suočiti. Ali pred kartom Flandrije namesnik se osećao trapavije jer se nije razumevao u kopnenu strategiju i taktiku, a kompas koji je držao u rukama ništa mu nije mogao razjasniti. Crvene tačke, crne tačke, više crvenih od crnih tačaka... Već je zaboravio, ili je u svojoj pometnji bar posumnjao u to ko su bili jedni a ko drugi. Trebalo je da dovede nekoga od onih penzionisanih vojnika, ćopavih ili bez ruke, koji su mu već mesecima sedeli u predsoblju kako bi im bila priznata služba, ponekom maršalska, većini tek kapetanska. Ali nikada nije pomislio da bi mu oni za bilo šta mogli poslužiti.

Pokušao je da se vrati slikama rasturene flote, zlata potopljenog u moru, tvrđava zauzetih u napadu, izgladnelih vojnika u bekstvu; pokušao je da ih zadrži u glavi pomoću tih mapa raširenih na svom stolu, ali brzo su ih uklonile slike njegove supruge kako ga čeka u postelji, možda stenjući, možda naga da bi ga snažnije privukla; i mada se prekrstio ne bi li ih oterao, slike su ostajale, kretale se, mogao je da ih čuje. Potražio je lek u nekakvoj pobožnoj knjizi, ali nije video slova, ništa sem slika koje su se slagale jedna na drugu, nametljivo, zavodnički. Kroz glavu mu, kao lek, prođe pomisao da se disciplinuje i ustao je da traži konopac kojim bi mogao da bičuje leđa, makar i obučen, ali u tom trenutku pokucaše na vrata. Slike najednom iščezoše. Na njegovo „Napred“ sluga je ušao.

– Tu je jedan fratar, gospodaru. A kako je gospodar rekao da se primi bilo koja poseta...

– Fratar u ovo doba?

– Da, ekselencijo. Otac Viljaeskusa, kapucin.

– Odmah ga dovedi.

Najednom je osetio smirenost, izvesnost da će s ocem Viljaeskusom pred sobom njegova glava ostati slobodna od nečistih želja. Čuo je fratrove lagane korake u sandalama po pločicama predsooblja i na vratima se pojavi njegov lik: ponizan, šaka uvučenih u rukave, gologlav.

– Ekselencijo!

Naredio mu je da sedne i fratar uz prenemaganje poslušao. Na pitanje želi li nešto da popije, fratar odbi.

– Čemu dugujem vašu posetu u ovo doba?

Fratrova glava je bila pognuta, kao utonula na grudima. Odmah ju je podigao, kao narogušeni pevac.

– Čitav naš plan, ekselencijo, pada u vodu.

– Da nije možda kralj našao neka otvorena vrata?

– Ne, ekselencijo. Kralj luta hodnicima palate, u iščekivanju nekog demonskog čuda. Ali čudo će mu doći s druge strane. Taj pakleni grof De la Penja Andrada obećao mu je da će mu srediti sastanak s kraljicom van palate. Sutra, upravo sutra.

– Zašto ste ga nazvali paklenim?

– Zato što je, bez sumnje, oruđe đavola.

– Vernik se od đavola brani molitvama.

– Da, ekselencijo, ali poslovice jasno kaže: „Pomozi sebi, pa će ti i Bog pomoći.“

– Ne sumnjam, oče, da je poslovice u pravu, pogotovo kada se vi pozivate na nju. Ali kako pomoći sebi i kada?

– Grof De la Penja Andrada zabavlja se u ovim trenucima s jednom dvorskom damom. Uz nalog za hapšenje bilo bi lako uhvatiti ga. To je ono što sam došao da vas molim.

– Zna li da je, pre nekoliko sati, kralj naredio grofu da stavi šešir u njegovom prisustvu?

– To zna ceo svet, ekselencijo. To mu je nagrada za svodništvo. Pored toga, kralj ne mora ni da sazna. Znam za mesta u tvrđavi gde grof može ostati diskretno zatvoren. Ja bih se lično obavezao da ga odvedem.

– A posle?

– Kada Sveta inkvizicija donese svoje odluke, pozabaviće se njime. Takođe diskretno. Ima ljudi po podzemnim tamnicama Trga svetog

Dominika koje porodica smatra već mrtvima i za njih drži mise.

– Nisam o tome obavešten.

Namesnik priđe stolu, napisa nešto na papiru, sačeka da se list osuši i bez savijanja predade ga fratru.

– Čini li vam se da je tako dobro?

Fratar je naglas čitao:

– Najbolje služeći monarhiji, i po naređenju Njegovog veličanstva kralja našeg gospodara, naređujem da njegova ekselencija grof De la Penja Andrada bude uhapšen i u najvećoj tajnosti zatvoren do novog naređenja.“

– Fratar podiže pogled. – „Po naređenju Njegovog veličanstva kralja...“?

– To je formulacija.

Fratar presavi papir i spremi ga.

– Sada, ekselencijo, ostaje nekoliko stvari... Istina, jedna od njih može sačekati do sutra; druga, ne. Druga bi me primorala da dođem u ovo nevreme, makar i po cenu da smetam vašoj ekselenciji.

– Koja može da sačeka?

– Ovaj izveštaj, gospodaru. Iscrpan izveštaj o tome što se ovog popodneva događalo na Vrhovnom veću Svete inkvizicije.

Izvadio je svitak papira i pružio ga namesniku.

Ovaj ga ostavi na stolu i ne pogledavši ga.

– Neka čeka, dakle, do sutra. A druga stvar?

– Sutra u deset izjutra vaša ekselencija u društvu supruge mora biti u crkvi manastira San Plasido. Biću tamo da vas ispovedim. Ono što će se posle desiti, bolje rečeno ono što treba uraditi, već će vam biti pokazano.

– Zašto San Plasido?

– Zato što je vaša ekselencija pokrovitelj manastira i zato što će majka starešina manastira, iz nekog razloga koji mi nije znan, biti spremna da nam pomogne.

Namesnik pomisli na sramotu koju će proživeti njegova žena kada pred tim neumoljivim fratrom bude morala da prizna svoje bračne slabosti.

– Da li je sve to neophodno, oče?

– Rekao sam jutros vašoj ekselenciji da Boga treba prisiliti. I siguran sam da me je sam Bog nadahnuo lekom.

– Ako vi tako tvrdite, oče...

Fratar ustade.

– Tačno u deset, u crkvi u Ulici svetog Roka. I ne kroz tajne prolaze, za koje znam da postoje, već na svetlu dana, u svojoj kočiji. Nemojte se skrivati, ali nemojte nikome ni objašnjavati, čak ni supruzi.

Fratar uradi kao da se povlači, ali namesnik ga zaustavi.

– Čekajte, oče. Gradske ulice su opasne. Do palate će vas odvesti moja kočija s pratnjom.

– Fratar se nakloni i zahvali.

Trg tvrđave je bio mračan. Kočija i četvorica arkebuzista uđoše kao senke u to kraljevstvo tame. Kada stigoše do glavne kapije, kapak se otvori.

Kapucin promoli glavu kroz prozorče:

– Poruka njegove ekselencije namesnika za vođu straže.

Neko je došao da mu pridrži stepenik i on siđe s kočije, a kočijaš upita treba li da ga čeka.

– Ne. Spavaću u palati.

Prozorče je zasijalo i, vezujući pantalone, pojavio se oficir. Ne rekavši ni dobro veće, otac Viljaeskusa mu predade dokument. Da bi ga pročitao, oficir zatraži svetlo; primakoše mu baklju. Kočija i arkebuzisti u međuvremenu su otišli.

– Gde treba tražiti ovog gospodina?

– U tvrđavi je i ja ću vas odvesti do njega. Pratite me sa šestoricom vojnika.

– Zar toliko, velečasni oče?

– Ne znate koja vrsta demona je u pitanju. Kada bi ih bilo osam, bili bismo sigurniji. Osam vojnika s arkebuzama.

– To nemam, oče. Samo helebarde.

– Pa mogu i helebarde, ali neka ih nose snažne ruke.

– Svi sa kapije su takvi.

I izdao je naređenje, tražeći vod od osam helebardista. U dve kolone po četiri, s oficirom i fratrom u sredini, započеше uspon velikim stepeništem.

* * *

12. Silnim oružjem zalupali su na debela vrata, a jedan glas koji je glumio oštrinu povika:

– U ime kralja, otvorite!

Grof De la Penja Andrada brzo ustade.

– Ovi dolaze po mene.

– Kako znaš? – upita ga donja Paka, koja se takođe uspravila, golih grudi. A on odgovori:

– Zato što kraljeva pravda nema ništa s tobom.

– Ali ti si mu prijatelj.

– Da, ali ispod kralja nemam zaštitnika. Mada je pravda u kraljevoj nadležnosti, oni koji je primenjuju postupaju kao da ignorišu njegove želje.

– Dozvolićeš da te uhapse?

– Nadam se da postoji izlaz. Za sada ustani, jer i ja ću to uraditi.

Iskočiše iz kreveta, svako sa svoje strane, i dok se ona pitala šta da radi grof počeo brzo da se oblači.

– Obuci ovu belu kućnu haljinu i uzmi najveći svećnjak koji postoji u tvojim odajama. Kada budem otvorio vrata, primićeš ih s podignutim svećnjakom.

Napolju su se ponavljali udarci i saopštenje.

– Kaži im da čekaju.

– Oblačim se, gospodo. Budite strpljivi.

Grof je već bio potpuno obučen.

– Kada oslobodim reze, naredi im da uđu.

Tako je i uradila. Zasuni, dobro podmazani, nisu zaškripali.

– Napred.

Vrata se otvoriše i zakloniše grofa. U mraku hodnika pojaviše se fratar i oficir; napolju su ostali vojnici sa svojim helebardama. Oficir reče:

– Donosim nalog za hapšenje grofa De la Penju Andradu.

– A zašto ste došli ovamo da ga tražite? Ne poznajem takvog gospodina, niti imam običaj da ikoga primam u ovo doba.

Frtar se usudio da iskorači.

– Onda ga tražite – a kako je fratar pružio ruku da je skloni, donja Paka dodade: – Ali da mi niste dotakli ni dlačicu na odeći. Onome ko me pipne spržiću oči. – Njen pogled se zaustavi na fratru:

– Dozvolite mi da prođem.

– Vrata su vam slobodna.

Ušli su i vojnici, a donja Paka, pretvorena u nemu statu u ljutnje, okrenula je leđa vratima, kao da im osvetljava put. Dva vojnika,

međutim, ostadoše na straži, dok su ostali, uz oficira i fratra, sve pretraživali u potrazi za grofom ili njegovim tragovima. Nisu pronašli ništa.

– Moraćete da nas pratite, gospođo, da date izjavu – usudio se da kaže fratar.

– Imate nalog i za mene?

– Ne, ali jedno proističe iz drugog.

– Ja sam kraljičina počasna dama i član Kuće Tavora. Niko me ne može uhapsiti, mada može da me protera iz zemlje ako tako naredi Njegovo veličanstvo. Ali postupak proterivanja je dug, tako da idite s Bogom i pustite me da spavam u miru. Sutra ću uložiti valjan protest i već ćemo videti šta će se desiti.

Govorila je s takvom energijom i autoritetom da je oficir pogledao fratra i obojica se povukoše do vrata, praćeni vojnicima, i zatvoriše ih za sobom. Donja Paka spusti svećnjak na čošak od stola i poče da traži grofa prigušeno ga dozivajući:

– Gde si? Otišli su, možeš izaći.

Tako je stigla do upravo zatvorenih vrata i površine zida pred kojim je grof ostao kada su fratar i njegova pratnja otvorili vrata. Učini joj se da na zidu vidi siluetu visokog čoveka nalik grofu, s mačem i šeširom s dugačkom perjanicom. Siluetu ne naročito jasnu, naravno, koja je ostala prilikom nečijeg prolaska kroz zid. Primakla je svetlo – i on je nestao, ali kada se udaljila ponovo ga je videla: naočitu siluetu, jasnije određenih obrisa kada se gledala direktno, koja je nestajala gledana sa strane. A kada bi je videla, izgledalo joj je kao da se grof smeje iz dubine vremena. Ona povika: „Pa to je demon!“ Krik je bio pun užasa: „Legla sam s demonom!“ I donja Paka od Tavora raščupana potrča po svojim odajama vičući: „Demon, demon!“, dok nije završila ispružena na krevetu, moleći se i stenjući, i ne primećujući da su joj bedra, kada se bacila na zgužvane čaršave, ostala razgolićena.

* * *

13. – Toliko kašnjenje već nije pristojno – reče kraljica; a Kolet ponovi:

– Ne, nije pristojno.

– Hoćeš li potražiti kralja, Kolet? Kaži mu da ga njegova supruga uvređeno čeka, ali da ga i dalje čeka.

– Čini mi se previše obzirnim, ali ću poslušati.

Kolet izađe iz spavaće sobe i ode do vrata kojima je kralj trebalo da dođe: našla ih je zaključana. Prišla je ostalima koja su vodila iz tih nepovredivih odaja – sva su bila jednako zatvorena. Snažno ih je protresla, jedna za drugim, ali su se oduprla i ostala bezbedna: iza svakih od njih učini joj se da čuje izmoljeni psalam. „Bože moj“, rekla je na svom maternjem francuskom. I potrčala u spavaću sobu.

– Zarobljene smo, gospodarice! Vrata se ne otvaraju ni na spolja ni na unutra. Niti ja mogu da izađem, niti kralj da uđe!

– Ali zašto, Gospode, zašto?

– Na ovom dvoru, veličanstvo, vlada demon, mada oni veruju da vlada Bog. Ali je neko veoma moćan zainteresovan da omete kralja da vam noćas dođe u posetu.

– Ali zašto, Gospode, zašto?

Kraljica je plakala sedeći na širokoj postelji, obučena u finu spavaćicu odabranu za taj susret.

– Ono što je loše, veličanstvo – reče Kolet – jeste što sam ja takođe imala sastanak u jedanaest i ne mogu da se odazovem.

* * *

14. Grof De la Penja Andrada skoči sa kočije i lupnu rukom o vratašca svoje kapije. Odmah mu je otvorio sluga s fenjerom u ruci.

– Da li je neko pitao za mene? Jesu li dolazili vojnici?

– Ne, ekselencijo. Samo jedna žena koja čeka u kapiji.

Lukrecija je usnula u fotelji koju su joj ponudili dok čeka. Grof je dodirnu i ona se uplašena probudi.

– Šta radiš ovde?

– Gospodaru, uhode Inkvizicije zatvorile su i zapečatile kuću moje gospodarice. Provela sam popodne tražeći gde da spavam i nisam našla sigurno mesto. Zato sam se priklonila vašem gostoprimstvu.

Grof je zagrl i podiže iz fotelje.

– Spavaćeš u dobrom krevetu, sama ili u društvu, kako budeš htela. I reče sluzi:

– Hoćeš li nam osvetliti?

Sluga krenu uz stepenište, široko stepenište od svetlog kamena s komplikovanim ukrasima. Ušao je u grofove odaje i ostavio svetlo na odgovarajućem mestu. Grof spusti Lukreciju na tlo i pokaza joj na postelju.

- Tu je. Možeš čekati otvorenih ili zatvorenih očiju.
- Otvorenih, gospodaru, širom otvorenih, ako vam ne smeta.
- Kako hoćeš. Idem da potražim jednog jezuitu s kojim moram da porazgovaram. Vratću se čim budem mogao.

Lukrecija poče da se svlači; odeću je odlagala na stolicu, dok s nje nije spao i poslednji komad. Tada se brzo prekrstila i legla. Negde daleko, mada unutar kuće, zalupio se neki prozor. Posle je počeo da huči vetar; spuštao se sa planine kao čopor naglo puštenih konja: silazio je zavijajući na ćoškovima i hladio vreli noćni vazduh. Polu usnula, Lukrecija se umotala kako je mogla.

ČETVRTO POGLAVLJE

1. Pospano mada zadovoljno, Marfisa je slušala pojanja treće božje službe. Klekla bi, ustala, mehanički sela, slušajući udarce čekića o drvo, kojima je časna majka starešina manastira upućivala na položaj koji zahteva molitva; gledala je šta rade druge monahinje i sledila ih. Kada se molitva završila, stala je u jednu od kolona i posle nekog vremena obilaženja unutrašnjih dvorišta našla se sama. Onda je potražila svoju ćeliju. Kada ju je otvorila, ugledala je gospodina obučenog u crno koji je odmah ustao. Marfisa zastade na pragu.

– Šta radite ovde?

– Prođite i ne bojte se. Ja sam otac Almeijda iz Družbe Isusove, moramo da razgovaramo.

– Kako ste ušli? Ko vam je dozvolio?

– Iz potrebe i sledeći tajne prolaze. Niste čuli za njih? Na dvoru svi znaju za njih, a mislim i u gradu.

– Čuveni prolazi! Onda, istina je?

– Vidite me ovde.

Marfisa zaključa vrata i dopola uđe u ćeliju.

– Za sada sedite, ako ste jezuita kako kažete. Zatim govorite tiho. Ovi zidovi jesu debeli, ali svi znaju šta se iza njih govori.

– O onome što sam došao da vam kažem bolje je da niko ne sazna.

– Čak ni ja?

– Vama će biti bolje da sve zaboravite čim se desi.

– Šta sve?

– Sada ćete čuti.

Marfisa sede na ivicu sklopljenog kreveta.

– Pa recite, brzo.

Kapuljača je Marfisi prekrivala dobar deo lica, ali ne toliko da joj nije ostao otvor kroz koji je sa zadovoljstvom mogla da osmotri oca Almeijdu, tako lepog i tako dobrog držanja. Nije su usuđivala da pomisli da je u manastir možda došao s profesionalnim predlogom za nju, ali to je želela, premda ošišani, kada se dobro pogleda, nije imao lice mangupa nego anđela. „Ali ne može znati ko sam“, rekla je sebi kada je odlučila da stiša želje i misli na druge stvari. Jezuita je ostao korektan i na distanci. Nije je gledao. A kada joj se obraćao, činio je to kao da sagovornicu traži u vazduhu.

- Vi poznajete kralja, zar ne?
  - Kako znate?
  - To sad nije važno. Dolazim da vam kažem da u tvrđavi postoji zavera koja ima za cilj da kralj ne spava s kraljicom, a da neke osobe, među njima i ja, pokušavaju to da isprave.
  - A ko vam je naložio da dođete ovamo?
  - Vaš prijatelj grof De la Penja Andrada.
  - Taj nevaljalac! – uzviknu Marfisa i pusti da joj velovi otkriju lice. – Podvodio je kralja da spava sa mnom, a sada hoće da ga vrati u bračnu postelju. Pa mogao je ranije da razmisli i, iznad svega, da me ne uvaljuje u muke. Posle sve izađe na videlo i ja plaćam štetu.
  - Toj stvari više nema leka. Sveta inkvizicija vas traži i uskoro će otkriti vaše skrovište. A kako ćemo i grof i ja biti proganjeni, mislili smo da vas povedemo sa sobom, bar do negde odakle ćete vi otići na jednu a mi na drugu stranu. Ali ostavićemo vas s dobrim preporukama.
  - Pazi što je dobro! Gospoda planiraju da me ostave nasred pustinje, da okajavam svoje grehe. Ma ne računajte sa mnom!
  - O tome ćemo kasnije razgovarati. Ono što je sada važno jeste da kraljevski par može da se vidi nasamo.
  - Moju kuću, kao što znate, zatvorile su i zapečatile uhode Inkvizicije.
  - Zamislili smo da se susret obavi ovde.
  - Ovde? U manastiru?
  - Ovde, gospođice, znači u ovoj ćeliji.
- Marfisa baci pogled unaokolo.
- Pa stvarno je dobro mesto za susret kraljevskog para!
  - Za njih će biti lepo kao raj.
- Marfisa je delovala kao da razmišlja, ili se jednostavno priseća.
- Vidite, oče, ni usred najlepše bašte kralj neće znati šta da radi s kraljicom.
  - Ni ona nije naročito iskusna.
  - Ali sve žene, čak i mlade device, očekuju nešto što kralj ne može da pruži.
  - Za to ni vi, ni ja, ni grof De la Penja Andrada ne snosimo krivicu.
- Marfisa pognu glavu i tiho odgovori.
- Još nekoliko noći i ja bih ga popravila.

– Ali taj lek, gospođice, ne preporučuje moral, niti ga odobravaju dvorski protokoli. Ne znate vi kako teški mogu da budu ovi iz protokola! Dobar deo krivice za to što se događa snose oni.

– A drugi deo ja.

– Kako znate?

– Nije da znam, mirišem. Zbog izvesnih stvari koje su se desile...

– Zbog tih stvari kralj je zapeo da kraljicu vidi nagu.

– I to mora biti ovde?

– Posle mnogo rasprave, to je bio zaključak do kojeg smo grof i ja došli.

– Kakav par!

Neočekivanim pokretom Marfisa skide kapuljaču: protresla je glavom i na ramena joj padoše zlatne vlasi.

– Najzad, budući da znate ko sam...

Jezuitu izgleda da je to zabavilo jednako kao i zaostalu muvu koja je zujala u nekom ćošku ispod tavanice.

– ...Pa dobro, već ćete mi reći šta hoćete od mene.

– Odlučili smo da vi preuzmete kraljicu u tvrđavi i dovedete je u manastir. Za to je neophodno da časna majka da svoju saglasnost, ali ne sumnjamo u dobru volju i njenu posvećenost monarsima. Ne zaboravite da je ona od kraljevske krvi. S druge strane, i prema određenim pokazateljima, ona će u podne biti veoma zauzeta drugim zaduženjem koje nije tako preporučljivo, ali koje nije mogla da odbije. Ono je, možda, čak skandaloznije. Kako se sve zna, a vi ste to dobro rekli, oni koji se na dvoru bave ogovaranjem moraću u toj dvostrukoj igri da odaberu čime da se skandalizuju, a čime da se zabave.

– A kako da odem po kraljicu?

– Čekaću vas u tamnoj kočiji iza manastira, tamo na trgu. Ako vreme susreta kraljevskog para bude podne, biće dovoljno da se na trgu pojavite u pola dvanaest.

– Kako ću izaći iz manastira? On je zatvorenog tipa, kao što bi trebalo da znate.

– Pa vrlo jednostavno: otvorite vrata i izađite.

– Jasno. Nije mi palo na pamet. Vrlo jednostavno. Otvorim vrata i izađem...

– I ako na izlazu naiđete na gomilu sveta, nemojte se brinuti, niko se neće iznenaditi što vidi monahinju van manastira.

– Jasno. Normalno je videti monahinju na ulicama kako traži kočiju.

– Vama se ne čini, ali već ćete videti da je tako.

Otac Almeijda ustade, lagano se nakloni Marfisi i uputi se ka vratima. Ispratila ga je posmatrajući kako se udaljava manastirskim dvorištem, tako miran, tako siguran. Kada je otac Almeijda manjeviše stigao do tajnih prolaza, Marfisa priđe prostoriji časne majke; ali jedna monahinja joj reče da se časna majka starešina manastira nalazi u tajnom razgovoru s nekim ocem kapucinom s mnoštvom odličja: Marfisa ostade po strani da čeka.

* * *

2. Otac Viljaeskusa je pred začuđenom pažnjom časne majke razvio sve argumente državnog interesa i posebne koristi zbog kojih bi bilo dobro prisiliti providenje da namesnikova supruga rodi sina, ili bar kćerku, a pored toga izložio je da ga je nesumnjivo Gospod, u svojoj božanskoj mudrosti, nadahnuo na taj postupak da bi namesnikova supruga konačno ostala trudna; iz čega će proisteći velika dobra za državu i za porodicu Gusman, po liniji njenog drugog sina, ne onoj iz Andaluzije, nego ovdašnjoj, koja bi se bez te božje milosti iscrpla u samoj sebi, a milosti koje je namesnik očekivao da primi od kralja – prešle bi kolateralnim granama s kojima se prvi zainteresovani nije nalazio u dobrim odnosima. Ali jedini argument koji je ubedio časnu majku bio je taj što namesnik štiti njen manastir pa je smatrao prirodnim da njegova crkva bude odabrana za taj tako rizičan eksperiment koji je otac Viljaeskusa smatrao prisiljavanjem providenja, a koji je ona, svojim jednostavnim jezikom, nazivala bogohulnom bestidnošću. Na kraju su se dogovorili oko načina i vremena, i otac Viljaeskusa je izašao iz manastira i usmerio kočiju, koja ga je tako rano dovezla u namesnikovu palatu gde je supružanski par žudno iščekivao njegovu konačnu odluku.

Marfisa ga je videla kako izlazi, tako zadovoljan, i tek kada se fratar udaljio usudila se da zakuca na vrata časne majke. Majka De la Serda joj reče da uđe.

– Šta te dovodi tako rano?

Marfisa se za tren oseti u raskoraku i trebalo joj je nešto vremena da časnoj majci izloži zaduženje koje je dobila od oca Almeijde.

– Stvarno ne znam šta to ima moj manastir da ga ceo svet bira kao idealno mesto za rešavanje svojih zamešateljstava.

– Upozoravam vaše velečasno majčinstvo da u tvrđavi postoji prava zavera kako se kraljevski par ne bi video nasamo.

– I šta ću ja izvući na čistac iz sve te gužve?

– Predlažem vašem majčinstvu da od kralja zatraži nov sat za manastir. Primetila sam da postojeći ide kako mu drago.

– Pa nije ti loša ideja, Marfisa. Ali po onome kako mi predstavljaš stvari, neću imati priliku da vidim kralja: upravo u to doba zaokupiće me drugo osetljivo pitanje.

– Ako mi vaše majčinstvo odobri, lično ću podneti zahtev kralju.

Časna majka, rođena De la Serda, neosporne kraljevske krvi, nekoliko trenutaka je razmišljala.

– To je najmanje što moj rođak, kralj, može da učini za ovaj manastir. Ne zaboravi da mu kažeš ko sam, jer možda je zaboravio.

– Ili nikada nije ni znao, velečasna majko.

– I šta ćeš raditi posle svega ovoga?

– Prvo ću otići iz manastira, tako da vaša velečasnost, ako je budu ispitivali, može da prekrši dato obećanje. A posle... ko zna? Žene mog zanimanja nemaju baš jasnu sudbinu.

– Ti zaslužuješ najbolje, Marfisa. Ako se jednom umoriš od svog života i bude ti potrebno mirno sklonište, slobodno me se seti. Moći ćeš da živiš i umreš u ovom manastiru a da niko ne posumnja u tvoju prošlost.

– Moju prošlost? Ono što bih volela da znam jeste moja budućnost.

– Dobro. Zadržimo se na tome da ćeš oko podneva, dok monahinje iz manastira budu pevale u horu, u svoju ćeliju ubaciti kraljicu, a zatim i kralja, a to što se među njima bude događalo njihova je stvar. To sam htela da ti kažem.

* * *

3. Nesumnjivo, otac Viljaeskusa je išao opsednut duhom brzine: svakako nekim blagotvornim duhom. Njegove kočije jurile su ulicama grada kao da točkovi i konjska kopita ne idu po neravnim pločama, putem punim rupa i smrdljivih bara, nego lete. Stigao je do palate i ne silazeći ostavio poruku za gospodina namesnika da je sve ugovoreno i da je sastanak u manastiru San Plasido zakazan za

deset. Onda se vratio u manastir i počeo da izdaje naređenja. Ni biskupi, ni oci posetioци nisu ih nikada davali s toliko autoriteta.

Kočija oca Almeijde nije zaostajala, ali umesto da se zaustavi kod glavne kapije tvrđave, nastavila je do sporednih vratanaca, kroz koja su ga pustili da uđe pošto su čuli lozinku. Našao se usred beskrajnih hodnika, jednakih i prema napred i unazad. Uspeo je da se orijentiše i stigao je do svećanih vrata koja mu je otvorila Kolet.

– Šta traži vaše očinstvo? – upita ga, pola na francuskom, pola na španskom. Jezuita joj odgovori na dobrom francuskom:

– Reći ćeš svojoj gospodarici da oko pola dvanaest, obučena u neku skromnu haljinu, bude spremna za polazak kočijom na sastanak s kraljem, našim gospodarom, na jednom skrovitom mestu, daleko od dvorskih zavera. Lično ću doći da je pokupim u pratnji jedne monahinje. Ubedi je da to učini i da ne bude podozriva. Ispod skromne odeće može nositi svoje najbolje intimno rublje, koje je donela iz Pariza i koje joj ovde ne dopuštaju da nosi. Neka ne gubi nadu.

– A vi, oče, kakve veze vi imate sa svim tim?

– Ja sam ovde da bi kralj i kraljica mogli da se vide i vole kao muž i žena, ne kao kralj i kraljica. Sve ostalo pripada providenju.

– Nemam poverenja u one koji prizivaju providenje.

– Pa... u ovom slučaju možeš biti mirna. Konačno će kraljevski par naći mesto za sastanak nasamo.

– A kralj, šta on zna o svemu tome?

– Zna sve, i saglasan je.

– A zna li vaše očinstvo da nemam poverenja u tog momka? Previše je mekan. Da ima drugačiji karakter, ne bi ni bile potrebne takve mahinacije. Gde to ima da protokoli, pa čak i kler, moraju da intervenišu da bi se muž video nasamo sa svojom ženom?

– U ovom delu sveta ta i druga čuda su uobičajena. Ne gubi smisao za stvarnost.

– Slažem se, oče, ali ne bih imala ništa protiv da se sve ovo događa u Parizu.

– Ah! Pariz!

* * *

4. Namesnik je izašao iz svog kabineta kroz mala vrata za poverljive osobe, nakon što je izdao naređenje da mu niko ne smeta.

Napustio je tvrđavu kroz jedan od neuobičajenih izlaza, mada sa suprotne strane od one koju je koristio otac Almeijda. U običnoj kočiji koja mu je stajala na raspolaganju prevezao se do svoje kuće, na čijim vratima su ga očekivale kočije s grbom i uobičajena pratnja: arkebuzisti na konjima, sluge pešadinci, poslužitelji raskošno odeveni u njegove livreje. Okupio se običan svet da posmatra prizor: svi su videli kako namesnik silazi i ulazi u svoju palatu, da bi kasnije izašao pod ruku sa suprugom, odevenom u crninu, bez nakita i perja koje bi uzdizalo njenu lepotu. Pomalo tužnom, ali i pomalo ispunjenom nadom. Namesnikova gospođa bila je srednje visine, a odeća koju je nosila, ma koliko bila stroga, nije prikrivala njenu lepotu. Ljudima iz naroda dopadala se ta punačka žena koja se njihala u hodu. Zamišljali su je u krevetu, mada to sebi nisu priznavali. „Kakva ženska!“

Jutro je bilo prohladno. Ušavši u kočiju, namesnik kinu.

– Hladno ti je? – upitao je svoju ženu; ona mu odgovori:

– Ne brini. Dobro sam se utoplila.

Kočija je krenula, s pratnjom i slugama koje su išle peške. Vozili su se u tišini, ne gledajući jedno drugo. Prošlo je dosta vremena u tumbanju po ulicama, kada ga ona uze za ruku i reče:

– Hoćemo li biti u stanju?

A on joj odgovori:

– Biće teško. Već će nam Bog pomoći.

Ona uzdahnu i vrati se svom ćutanju. Tako su stigli do manastira. Pešaci iz pratnje uklonili su znatiželjnike. Sišli su i ušli u crkvu, držeći se za ruke. Crkva je bila prazna, tako bela, mada su sveci i postolja bili crni. Tek u dnu čekao ih je jedan mračan lik, mada ne crn: krupan fratar, ćelav i orlovskog profila, pravog cezarovskog profila. Dok je koračao sredinom vodeći suprugu pod ruku, namesnik pomisli da je taj fratar stvoren da naređuje, a da to što je tražio i jeste komandovanje. Namesniku se to nije dopadalo. Produžio je, međutim, i najzad klekao između klupa. Odmah za njim isto je uradila i supruga. Fratar se nije ni pomerio. Oni pognuše glave i počеше da se mole: on je započinjao molitvu, ona je odgovarala. Fratar ih je na časak slušao, a onda je nestao. Crkva je i dalje bila prazna. *Adjutorium nostrum in nomine Domine. Quifecit caelum et terram.*²¹

* * *

5. Marfisi se učini da je njena ćelija hladna i mračna. Potražila je časnu majku, zatražila od nje dozvolu da stvari dovede u red, i provela dosta vremena nabavljajući svećnjake, posudu sa žeravicom i par rezervnih pokrivača. Sišla je u vrt, čeprkala po žbunju i rastinju i uspela da nabere kitu skromnog cveća: stavila ga je u bokal s vodom i postavila na kraj stola. Takođe je pomela pod, ostavljajući ga bez trunke prašine. Nedostajalo je još da upali sveće, ali to je ostavila za kasnije. Bacila je pogled na ćeliju i našla da joj za jednu bračnu sobu mnogo toga nedostaje. Ali pri ruci nije našla više ništa čime bi je opremila i oduzela joj malo od strogosti i ogoljenosti: ukrasne crkvene pokrove čuvao je kapelan, a Marfisa ne samo što nije htela s njim da uspostavlja vezu, već nije htela da ga upoznaje ni s promenama koje je unela u dekoraciju svoje ćelije, a još manje s ciljem zbog kojeg to radi. Otkucalo je jedanaest sati. Skinula je mantiju, obukla se kao momak i preko nabacila mantiju. Nije našla gde da sakrije šešir pa ga je ponela sa sobom, s namerom da ga ostavi na nekom sedištu u crkvi. Čekala je da manastirski sat koji je uvek kasnio otkuca pola sata. Ušavši u crkvu, u prezbiterijumu je ugledala lik čoveka koji kleči: naravno, to nije bio kralj. Ostavila je šešir i promolila glavu kroz vrata. Na ulici je bilo sveta i konja, i jedna luksuzna kočija. Ljudi su razgovarali ili čekali oslonjeni o zid, a dvojica protuva bacali su kockice na zemlji. Marfisa je koračala držeći se manastirskog zida. Niko nije obratio pažnju na nju, ili joj niko nije pridavao značaja. Kada je zamakla za ugao, ugledala je kočiju jezuite. Ušla je u nju i kočija je lagano krenula.

* * *

6. Namesnik, strogog izgleda, priđe ocu Viljaeskusi čije lice je delovalo kao da je sakupio svu ozbiljnost koju je mogao, sve dok, nepomičan i grub, nije dostigao svojstvo kamena.

– Kleknite.

Namesnik kleče na klupicu obloženu crvenom čojom.

– Nema hijerarhije ni obzira pred svetim sudom pokajanja. Postoji samo ponizni pokajnik i predstavnik moći Crkve, koji sve vezuje i odrešava. Jer, *što vežete na zemlji, biće vezano i na nebu...*

– Da, oče.

– Priznaj sve grehe koje si počinio u životu.

- Sve, oče?
- Bar one kojih se sećaš.
- Da, oče.

Namesnik je pokušavao da se seti svog detinjstva, ali na pamet su mu padale njegove studentske godine u Alkali, godine rektorata. Bez reda je izlagao svoja sećanja: razvrat, kurvanja, neslane šale, nepravde... Otac Viljaeskusa je stajao nepomičnog lica, pogleda fiksiranog na lik koji je skrušeno čekao među klupama prezbiterijuma. Potom je namesnik napravio brz pregled života na dvoru, preskačući intrige koje su ga dovele do namesničkog položaja, jer verovao je da ne predstavljaju greh; ali fratar ga je pitao i za njih: morao je da ih prizna. Najznatiželjnije intervencije i najviše ispovednikovih pitanja usledilo je kada je počeo da izlaže svoj bračni život, pa čak i vreme pre njega, od trenutka kada je upoznao onu koja će mu postati supruga, i kada ju je poželeo. Nastupio je trenutak kada je rekao:

- Ne sećam se više ničega.

Ali ispovednik je nastavio s propitivanjem. Šta li je sve znao, ili je bio kadar da smisli taj neumorni inkvizitor!

- Samo, da li je to greh, oče?

– Sve što čovek uradi a nije u božjoj milosti, čak i njegovo sopstveno disanje, jeste greh.

Treći put kada je pokajnik rekao „Ne“, ispovednik uze reč i kaza mu da su njegovi gresi toliki da ceo jedan pokajnički život ne bi bio dovoljan da mu budu oprošteni; da ne samo što treba da se boji paklenih muka, nego i pakla u ovom životu, moralnih, pa čak i fizičkih patnji koje donosi nečista, neokajana savest, ali koje mu on, u ime Crkve, sve oprašta, pod uslovom da uradi... ovo i ono. A to je bilo da se za života odrekne čulnih zadovoljstava, da do kraja vodi neporočan i uzoran bračni život. U ime čega, *Ego te absolvo ab peccatis tuis. In nomine Patris...*²²

Namesnik ostade na kolenima i u tišini onoliko koliko je nalagao oprez; zatim ustade, pozdravi i vrati se u prezbiterijum gde je njegova žena čekala na kolenima. Kada je čula da dolazi, ustala je i otišla u ispovedaonicu, lica prekrivenog velom. Namesnik je pokušavao da razmišlja o gresima koji su mu bili oprošteni pod tako teškim uslovima, ali počeo je da zamišlja svoju ženu kako izlaže

sećanja iz svog života, kao devojka i kao udata žena, i kako iznosi sve, a kada bude smatrala da je oslobođena od krivice, prigušeni glas fratra ulazi joj u svest, preokreće je, iznosi joj na videlo zaboravljene sitnice, ili sve ono za šta se nikada ne bi smatrala krivom, a sada ispada tako; i opis pakla na ovom i na onom svetu, gubitak mira, odnos nepoverenja s mužem dok jedno od njih dvoje ne umre... Dolazilo mu je da je izvuče iz ispovedaonice, ali shvatio je da je i to greh, i pokajao se, i zahvalio je Bogu zbog svega šta se događalo, a kada je osetio da mu se žena vraća, kada ju je krajičkom oka pogledao, zapazio je da plače, iako u tišini i suzdržano. Ono što je video bila je suza koja pada u korpu njenog grudnjaka.

* * *

7. Ovog puta kočija oca Almeijde zaustavila se pred glavnom kapijom tvrđave. Jedan od vojnika na straži prišao je da mu pridrži papučicu i ostao je nepomično dok je jezuita silazio. Marfisa je sišla za njim, uz očevu pomoć, i zajedno uđoše na kapiju ispunjenu nakićenim plemićima i vojnicima iz straže. Prošli su između pozdrava i znatiželjnih pogleda i počeli da se penju stepeništem. Marfisa nije zadigla mantiju kako ne bi otkrila cipele s kopčom i čarape jarkocrvene boje. Gotovo se spotakla, ali uspevala je to da izbegne hvatajući se povremeno za ruku svog pratioca. Zatim su stupili u dugačke hodnike.

Kolet je bila s druge strane vrata. Otvorila ih je i u tišini im pokazala da uđu. Jezuita se zahvalio na francuskom, Marfisa na kastiljanskom. Čekali su u predsoblju. Kada je kraljica izašla, jezuita se naklonio, a Marfisa klekla na jedno koleno. Kraljica reče: „Ustanite!“ Dok se kraljica pokrivala velom, Marfisa je imala vremena da je osmotri: našla je da je lepa u licu i nežne figure, iako je sebe procenila kao lepšu i elegantniju. Nije je potcenjivala, niti je osećala zavist, a još manje ljubomoru. Krenuli su: jezuita je išao ispred, Marfisa iza kraljice, i tako su prošli hodnike, sišli niz stepenište, prošli vrata. Možda se neko i zapitao ko su oni, ali niko ih nije omeo na putu. Kada su već bili u kočiji, ostali su u tišini. Nisu otišli u manastir već na susedni trg. Vojnike i sluge koji su čekali da izađu namesnik i njegova supruga nije brinulo ko su: kakve veze ima to što svešteno lice i monahinja ulaze u manastir u pratnji jedne dame? Jezuita ih je

dopratio do vrata; poljubio je kraljičinu ruku a Marfisi saopštio određeno mesto i vreme. Kraljica je ostala sama s Marfisom, već unutar manastira. Nikoga nije bilo na vidiku. Marfisa se bez reči postavila napred; kraljica ju je pratila kroz dvorište manastira, zatim gore, duž hodnika. Kada su stigli pred Marfisinu ćeliju, ova joj reče: „Tu je.“ Izvukla je iz džepa ključ i otvorila. Ćelija je bila mračna i sveža. I dalje u tišini, Marfisa upali sveće na svećnjaku, sve dok ćelija nije ostala napola osvetljena.

Kraljica skloni veo i pogleda je s iščekivanjem.

– Gospođo, odmah odlazim. Zaključajte se i ne otvarajte sve dok neko triput ne zakuca na vrata. I ako mi Vaše veličanstvo dozvoli, dala bih vam nekoliko saveta.

– Da li je to neophodno?

– Ne, veličanstvo, ali možda bi bilo korisno.

– Saveti o čemu?

– O načinu kako da se ponašate kada kralj dođe.

Kraljica začuta i pogleda je. Marfisa je ostala polu pokrivena velom.

– Da li biste skinuli veo, sestro?

Marfisa se otkri i izdrža kraljičin ispitivački pogled.

– Znate li da ste veoma lepi?

– To nije važno, veličanstvo. Važno je da to što se ovde dogodi bude za dobrobit kralja i kraljice.

Kraljica joj priđe i pogleda je izbliza.

– A ti znaš šta će se dogoditi?

– Zato što znam usuđujem se da vas posavetujem. Kraljica joj spusti dlanove na ramena. Marfisa pognu glavu. Lako joj dodirujući bradu, kraljica podiže njeno lice prema sebi.

– Gledaj me. Ko si ti?

– Samo monahinja, veličanstvo.

– I bila si udata?

– Imam iskustva.

– Kaži mi šta imaš da mi kažeš.

– Kralj je mlad, veličanstvo. Mladi se žure i sve uprskaju. Smirite ga, usudite se da ga nežno odbijete. Neka svako vaše *ne* neposredno sadrži i *da*. I zaboravite na vreme koje bude proticalo. Uzgred budi rečeno, tamo ima pokrivača ako vam bude hladno. A u

toj fioci je nekoliko belih čistih maramica. Biće vam dovoljne tri, ali današnji svetac možda napravi čudo.

Kraljica kao da je nije dobro razumela.

– Ti znaš da kralj hoće da me vidi nagu?

– To znaju svi na dvoru i u gradu. Znali su juče. Danas to zna čitavo kraljevstvo.

– Kakva sramota!

– Ne, veličanstvo. Sem ponekog fratra, svi nalaze da je to prirodno.

– A ti?

– Ja sam vam pomogla da se ovde sakrijete. Ova ćelija je moja, ali više je neću zauzimati. Najverovatnije će ovde izgraditi kapelu nekom prigodnom svecu ili svetici.

Kraljica ne odgovori. Gledala je unaokolo i njen pogled se zadržava na krevetu. Marfisa reče:

– Nije dostojan kraljevskog para, ali nema ničeg boljeg.

Kraljica joj pruži ruku i dok ju je Marfisa ljubila, zahvali joj se.

– Neka sve ispadne dobro, veličanstvo. I kada kralj bude zadovoljniji, obavestite ga da je ovom manastiru potreban nov sat. Ako već čeka, zadržaću ga malo.

– Da, ali pokrij lice.

– Mi monahinje, veličanstvo, ne možemo razgovarati s muškarcem ako ne pokrijemo lice, makar bio i kralj.

– Iznad svega ako je kralj.

Marfisa izađe. Nije znala da se kraljevskim osobama ne smeju okretati leđa, tako da ih je okrenula kraljici, ali ova nije na to obratila pažnju, ili naprosto nije htela. Manastir je bio pust. Marfisa začu škljocanje brave. Prišla je do vratku i čekala. Kralj je stigao posle nekoliko minuta; čuli su se izgubljeni koraci i konačno se pojavio, tamo daleko, mršav kao utvara i crn, i dalje oklevajući: možda bi se i izgubio po manastirskim hodnicima. Ugledavši Marfisu, ispravio je figuru i sigurno zakoračio. Marfisa kleknu pognute glave. Pred očima ugleda kraljevu mršavu ruku i poljubi je.

– Ustanite.

Ostali su jedno naspram drugog: kralj dugonja, pomalo uplašen; ona uspravna ali pognute glave.

– Vaše veličanstvo mora malo da sačeka.

– Da li je kraljica unutra?

- Da, ali tek je ušla.
- A zašto moram da čekam?
- Uvek je dobro, gospodaru, dati vremena drugima. Stvari treba obavljati u miru.
- Na šta misliš?
- Na sve, veličanstvo. Ja znam šta su žene. Više vole da čekaju i da budu željene. Vaše veličanstvo mora biti veoma nežno i pažljivo, ne sme žuriti. Jedna žena, ma koliko bila kraljica, ne predaje se iz prve, i usudila bih se Vašem veličanstvu reći da, nakon što uđete u ćeliju, tamo neće biti ni kralj ni kraljica, već jedna žena i jedan muškarac. To što ste supružnici ponajmanje je važno. Ljubav ne zna za zakone niti za blagoslove.
- Zašto mi to govoriš?
- Jer su mi naredili da vam kažem.
- A jesu li ti rekli još nešto?
- Da, veličanstvo. Da delate postepeno, ponašate se odmereno i ne obeshrabrite se ako se kraljica prenemaže. Sve je to deo rituala.
- Neće biti tako jer je upozorena.
- Vaše veličanstvo nije izvuklo zaključke iz činjenice da vas kraljica čeka na ovom mestu?
- U pravu si. Kako da uđem?
- Sačekajte malo, upravo sam vam rekla. I takođe sam vam savetovala odmerenost. Ta žurba znači da me niste poslušali.
- Jednom kralju je teško da sluša.
- A šta radi Vaše veličanstvo osim što stalno sluša? Namesnika, prijatelje, zakone kraljevstva. Mora biti da ste se navikli.
- Još jednom si u pravu.
- Odmakao se malo od Marfise, prišao vratima ćelije i prislonio na njih uho.
- Ništa se ne čuje.
- Obično se mi žene, gospodaru, skidamo u tišini.
- Misliš da se obnažila?
- Zašto su, ako ne zbog toga, Vaša veličanstva došla na ovako neudobno mesto? I zar Vaše veličanstvo nije to tražilo?
- Previše ljudi zna za to.
- Svi znaju, čak i ja.
- Marfisa se nije pomerila, glava joj je bila pognuta.

– Voleo bih da znam kada govoriš za sebe, a kada kažeš ono što si ti naredili.

– Sve je pomešano, gospodaru.

– Mogu li ti videti lice?

– Pravila zabranjuju.

– Ali ja sam kralj.

– Da, veličanstvo, ali pravilo je božja stvar.

Kralj skloni ruku koja je krenula prema velu.

– To kažu... – Kralj ponovo oslušnu kroz vrata. – Mora biti da je završila, zar ne?

– U tom slučaju, gospodaru, evo mog poslednjeg saveta: budite nežni i spori, i ne zaboravite da je ona koja vas prati u postelji ljudsko biće od krvi i mesa, ali iznad svega od krvi.

– A ko ti je sve to rekao?

– Ptičica, veličanstvo.

Marfisa nežno gurnu kralja ka vratima.

– Kucnite tri puta. Otvoriće vam... Neka je sa srećom.

Odmakla se i potrčala hodnikom dok nije nestala. Kralj je gledao kako odlazi i zakleo bi se da je, u pokretu njenih haljina, otkrio cipele s kopčom i jarkocrvene čarape; i tek pošto je nestala pokucao je na vrata ćelije.

– Uđi.

* * *

8. Na nekom satu u blizini otkucalo je dvanaest. Otac Almeijda prošao je kroz vrata palate Svete inkvizicije. „Njegova ekselencija vas očekuje“, reče mu vratar kada mu je otvorio. Sa šeširom u ruci prošao je hodnikom. Poslužitelj koji ga je vodio zastade: „Stigli smo“, i otvori bez kucanja. Otac Almeijda se nađe u predsoblju, a dvojica slugu koji su čekali ustadoše.

– Ovuda, oče, budite ljubazni, milosti.

Prošao je kroz vrata. Veliki inkvizitor je čekao pred svojom porcijom hladnog klaretea, pošto je ispio već pola etrurskog pehara.

– Tačni ste, oče.

– Vaša ekselencija mi je rekla u dvanaest.

– I jeste dvanaest. Dođite sa mnom.

Poveo ga je u susednu sobu gde je sto bio postavljen kao za ručak dvaju kraljeva; takvi su bili odsjaji kristala i srebra: po glavnom

središnjem Trgu Talavere trčala su plava čudovišta na žutoj pozadini, zmajevi račvastog jezika s repovima kao drveće, ponekad međusobno povezanim, ponekad ponavljajući se u beskraj. Veliki inkvizitor pokaza jezuiti stolicu.

– Vaš sam sluga, ekselencijo – reče ovaj i sede.

Veliki inkvizitor sede odmah za njim.

– Kakvo li nas je ovo vreme dopalo!

– Da, ekselencijo. Već nam stiže zima.

– A kada vaše očinstvo misli da krene?

– Bolje danas nego sutra.

– Zateći će vas kiše čim pređete Pirineje.

– Računam i sa snegom.

– A opasnost?

– Ekselencijo, ona prati moju misiju.

– Međutim, negde biste bili bezbedni. Kako vam se čini Rim?

– Ne privlači me. Više volim londonske magle i opasnosti.

– Ovde nema magle, ali londonske opasnosti ne nedostaju.

– Već znam.

Veliki inkvizitor dade znak slugi koji je čekao i odmah mu donesoše činiju koja se pušila, puna mirisne čorbe.

Obojica su se umereno poslužila.

– Da to nije premalo hrane za jedno tako mlado telo?

– Moje telo je disciplinovano, premda ne dovoljno.

– Da vam se slučajno nisu zadržale neke želje koje muče mlade sveštenike, i kojima smo mi starešine toliko zaokupljeni?

– Zadržali su mi se, ekselencijo, začeci nasilja, želja da sve razrušim kada vidim neku nepravdu.

– To je loše, možete mi verovati. Nesumnjiv znak da je dostignuta potrebna zrelost jeste shvatanje da će uvek biti nepravdi i nasilja.

– Ali ne uvek istih.

– Tu ste u pravu.

Veliki inkvizitor poče da jede, jezuita ga je sledio i obavili su to u tišini i brzo. Proteklo je nekoliko minuta dok je sluga pokupio tanjire i postavio nove, čiste, jednake elegancije i finoće. Jezuita kratko pogleda svoj, a onda ga ponovo osmotri.

– Nisu portugalski, oče. Dobro znam da u Portugalu proizvode lepo posuđe, ali ovo iz kojeg jedemo nasledio sam od svog prethodnika

čija je prefinjenost išla u drugom pravcu.

Sluga se vratio sa ovalom s mesom. Prišao je velikom inkvizitoru, ali ovaj mu pokaza da prvo posluži jezuitu.

Otac Almeijda se diskretno poslužio, ni premalo ni previše.

– To je obećani svinjski kare, oče.

– I kako dobro miriše!

Sačekao je da se prelat posluži i počne da jede. Mirno ga je sledio, uživajući u zalogajima.

– Zaista je dobar?

– Da, ekselencijo. Stvarno je dobar. Žalim Jevreje kojima je zabranjeno da ga jedu.

– Ali ako su se preobratali...

– I preobraćenima je odvratano, ekselencijo.

Njemu očigledno nije bio. Vino je bilo isti onaj hladni klarete kojem je veliki inkvizitor bio tako naklonjen: pio ga je iz etrurskog pehara, ali ni pehar oca Almeijde nije zaostajao, mada je bio moderan. A jezuiti se vino nije gadilo.

Za desert su postavili tanjir sa svežim pomorandžama i nekim sezonskim voćem. Otac Almeijda je više voleo dinju. I kad su završili, veliki inkvizitor pokaza na sedište pored okruglog stočića s čašama za liker i nekoliko boca: rakijom iz Činčona, andaluzijskom lozovačom i bocom slatkog oporta. Njega je pio veliki inkvizitor. Jezuita se poslužio lozovačom i uz piće su pričali o beznačajnim stvarima; jezuita je čekao da se već jednom završe sve te ispraznosti i da usledi ozbiljan razgovor. A on je postao neizbežan kada je prelat, pošto je popio oporto, iz nedara izvukao presavijen papir.

– Pogledajte ovo, oče.

Otvorivši ga, otac Almeijda pročitao poduže pisanije u kojem je nekoliko fratara, predvođenih ocem Viljaeskusom, zahtevalo hapšenje oca Almeijde i njegovu predaju stručnjacima koji bi ga podvrgli detaljnom ispitivanju o doktrini. Pošto je pročitao spis, savio ga je i vratio prelatsu.

– Kako vam se čini, oče?

– Posle onog juče, ne iznenađuje me.

– Ne znam da li ste pročitali da takođe zahtevaju hitno održavanje velikog autodafea, na kojem bi bez odlaganja bili spaljeni svi koji su

zadržali jevrejsku veru, Mavri, jeretici i vešci do kojih se može doći.

– Da, to je drugi deo teksta.

– I šta mislite?

– Protivim se takvom prosvetljavanju.

– I ja; ali stanovnici ove zemlje, ili bar ovog grada, vole miris izgorelog. Ne znam da li ga vole čak više od borbe s bikovima.

– Ne poznajem ovaj narod... Podanik sam portugalskog kralja, koji je mnogo godina živeo u Brazilu. Tamo nismo nikoga spaljivali, niti je ikome padalo na pamet da bi se bližnjega moglo spaliti.

– To su nove zemlje, oče; tamo se rađa drugi svet koji će možda vredeti više od ovog. Ali stvar je u tome što ova desetina i po uglednih teologa traži od mene vaše hapšenje i jednu slavu s vatrom. Moram vas uhapsiti. Povodom spaljivanja mora se računati na svetovnu ruku, jer, kako vam je svakako poznato, mi ne spaljujemo.

– Da, poznato mi je. Teolozi su smislili besprekornu smicalicu. Ne spaljuju oni, spaljuju državni dželati.

– To vam se čini loše?

– Ja gledam, za razliku od vaše ekselencije, ko su odgovorna lica. Kakve veze ima ko potpali lomaču?

Smatrate li da je to nepravedno?

– Smatram to zločinačkim.

– Vi svakako znate da su pravda i zločin uslovljeni ljudskim merilima.

Jezuita ne odgovori. Veliki inkvizitor usu čašu oportu i ispi gutljaj uživajući u njegovom ukusu. Učinilo mu se da čuje kako jezuita tiho recituje: „Ištite božje kraljevstvo i njegovu pravdu, a ostalo će vam se nadodati.“ Odložio je čašu na sto i netremice se zagledao u svog gosta.

– Morate znati, oče, jer to se odnosi na vas, da se ovde zahteva upravo taj dodatak.

– Već shvatam, pomalo.

Usledila je pauza. Jezuita se pribojavao da će ga posle nje prelat otpustiti, koristeći možda sijestu kao izgovor, što bi u tom trenutku bila odlična demonstracija dodatka. Zato je pohitao da kaže:

– Pre nego što se povučem, i u slučaju da vaša ekselencija ne bude više imala prilike da me sasluša, hteo bih nešto da vam

priznam.

– Mislim da je dobro, oče, ali vodite računa da, sve do tri po podne, neću napisati nalog za hapšenje. Budući da stvari idu tako sporo, ne verujem da će moje uhode stići do manastira Družbe pre četiri. Toledska ulica je daleko.

– I ako bude tako, a zahvaljujem vam na upozorenju, potrebno mi je da znate da su u ovom trenutku kralj i kraljica, naši gospodari, zajedno i bez straže na jednom mestu na dvoru. Nadam se da će najzad uspeti da se vide nagi.

– I koje je mesto tako željenog venčanja?

– Jedna ćelija manastira San Plasido.

Veliki inkvizitor klimnu.

– Moja rođaka je uvek umešana u gužvu. Jednog od ovih dana neću imati druge do da joj pošaljem posetu.

– Kralj i kraljica uspeli su da se nađu posle spletke koju smo lično priredili grof De la Penja Andrada i ja, uz pomoć žene zvane Marfisa, za koju je vaša ekselencija takođe čula.

– Nesumnjivo! Mislim da postoji potpisan nalog za hapšenje te nevaljalice. Ali ne verujem da će stvar ići dalje od toga.

– Na vreme je obaveštena o tom hapšenju, hvala Bogu i milosrđu hrišćanskih duša.

– A kako izgleda, oče, umešati se u tu stvar? Hoću da kažem u kraljevske poslove, ne više one čisto akademske od jučerašnjeg popodneva.

– Na kraju sam zaključio, ekselencijo, da me je Bog samo zbog toga doveo ovamo.

– I vi mislite da Boga zanima da li kralj i kraljica bludniče nagi ili u spavaćicama?

Jezuita ga iznenađeno pogleda; zatim ga odvažno upita:

– Ekselencijo, da li verujete u Boga?

I veliki inkvizitor se nežno nasmeši, ali osmeh mu se pretvori u tužnu grimasu.

– Mnogo je knjiga napisano o Bogu, ali sve staju u jednu reč: ili *da*, ili *ne*.

* * *

9. Otac Viljaeskusa, presvučen, krenuo je središnjim prolazom crkve. Ispred njega su išla tri sveštenika s podignutim krstom i

svećnjacima. Otac Viljaeskusa zaobiđe pokajnički par koji je klečao pred prezbiterijumom, pope se na stepenik i zastade, leđima okrenut hrišćanskom narodu kojeg nije bilo. Namesnik tada dodirnu rame svoje supruge; oni ustadoše i, predvođeni samo svećnjacima, krenuše ka stepeništu koje je vodilo do pevnice. Sveštenici ostadoše napolju, a oni započehše uspon uskim spiralnim kamenim stepenicima, krug po krug. Na jednom od njih namesnikova supругa reče:

- Vrta mi se u glavi. Mislim da ću pasti.
- Izdrži još nekoliko stepenika. Stižemo.

Gospoda učini napor i gurnu nagore svoje potreseno telo; namesnik se smestio iza nje za slučaj da padne, kako bi je prihvatio u naručje.

U pevnici, monahinje iz manastira smestile su se u velikom polukrugu s pogledom na unutrašnjost crkve. Sa svog mesta predvodila ih je časna majka. Namesnik joj se nakloni, a pozdravila ju je i gospođa. Monahinje iz najbližeg ugla malo se odmakoše i donja Barbara prođe kroz nekakva vrata. Pevnica se ponovo zatvorila i monahinje su pevale misu: jednoglasno i dobro uvežbano odgovarale su u službi na latinskom koju je otac Viljaeskusa raspuklim i reskim glasom pojao pred oltarom. Namesnik se primakao ogradi pevnice i čekao. Nikoga nije bilo u crkvi osim sveštenika koji je obavljao službu i đakona koji mu je pomagao. Kada su završili *Sanctus*, hor se ponovo razmakao i sada je namesnik ušao u tajnu prostoriju koja se za njim ponovo zatvorila, a monahinje, u odgovor na zvonce koje je najavljivalo kanon, počehše da mole psalm 50: „Smiluj mi se, Gospode, po svom velikom milosrđu...” Molile su tiho, neodređenih glasova. Namesnik ugleda svoju supругu ispruženu na dugačkom jastuku kako ga uznemireno gleda.

- Hrabro – prošaputao je namesnik i legao pored nje.

Dama reče:

- A zar nije grešno sve ovo?
- U svakom slučaju neće biti pripisano nama.

Dama stidljivo počehše da povlači haljine. Došla je u čarapama do pola butina i bez gaćica. Namesnik skloni pogled.

*...protiv Tebe, samo protiv Tebe zgreših,
počinih zlo u očima Tvojim...*

Tamo daleko još jednom je zazvonilo zvonce. Monahinje su i dalje recitovale psalm. Nisu videle namesnika i njegovu suprugu, nisu videle šta se dešava na oltaru, ali niko nije video ni šta se događa među njima. Njihove volje suprotstavljale su se silovitom iskušenju i ta ih je borba održavala napete i razdvojene, mada su im se tela u jednom trenutku već bila spojila. Namesnikova supruga reče: „Poljubi me!“ Namesnik je poljubi i zid njihovih volja odmah se sruši. Namesnik oseti kako mu se zadovoljstvo širi venama, do najudaljenijih kutaka njegovog tela, i sakri lice uz vrat svoje supruge. Nije se pomerila, ali je uzdahnula dugo i srećno, ispunivši prazan prostor uzdahom koji monahinje nisu čule, koji je sveštenik na službi primio s osmehom olakšanja. „Jao!“

Monahinje su pevale *Benedictus*... i vrata su se otvorila da namesnik izađe. Kada su završile, ponovo su se otvorila da izađe supruga. Išla je pokrivena velom ali je štucala. Klekla je pored svog muža i ovaj je nežno lupnu po ruci: „Nije važno.“ Misa se nastavljala. Monahinje su ponovo zapevale, a kada je sveštenik podelio završni blagoslov, jedna za drugom su se povukle. I sveštenik se povukao. Namesnik i njegova supruga ostadoše sami u pevnici i crkvi.

– Gotovo je. Idemo.

– Da li smo zgrešili? – upita ona.

– To samo Gospod zna.

Počeše da silaze niz spiralne stepenice.

– Uhvati se jednom rukom za priručje, drugu stavi na moje rame.

Tako stigoše do kraja. Dama se primače zidu.

– Čekaj da se smirim.

I dalje je plakala, ali osećala se srećnom.

* * *

10. Pojavili su se na ulazu u crkvu. Arkebuzisti iz pratnje i sluge pešaci stadoše u kolonu. Među njima su čekala dvojica pridošlica, prekriveni prašinom od puta, ofucanog perja na kapama. Prvi pride i pruži namesniku svitak, pun pečata ali izgužvan.

Pošta iz Flandrije, gospodaru.

A onda pride drugi, s manje zgužvanim svitkom:

– Pošta iz Kadisa.

Namesnik nije znao koji prvo da otvori, nije mogao da zamisli koja bi od dveju vesti mogla biti strašnija. Zahvalio se kuririma i otvorio

poruku iz Kadisa: javljali su mu da je flota stigla čitava u zaliv, mada su se četiri fregate iz pratnje u veoma teškoj situaciji i dalje borile s Englezima. „Srećom!“ U drugoj poruci saopštavali su mu da su španske trupe izvojevale veliku pobedu nad pobunjenim protestantima. „Hvala Bogu!“ Izlazio je otac Viljaeskusa; namesnik mu pruži poruke i otac Viljaeskusa ih pročita.

– Logično, ekšelencijo. Tokom čitavog jučerašnjeg popodneva narod je išao u procesijama ulicama grada moleći za milost gospodnju.

– Pogledajte datume, oče. Pobjeda je izvojevana pre više od nedelju dana, a flota je stigla u Kadiš prekjuče, upravo na dan kada se kralj kurvao.

Kapucin ponosno podiže glavu:

– U božjoj glavi, ekšelencijo, vreme ne postoji. Dao nam je pobjedu u Flandriji i pogodovao dolasku flote jer je unapred znao za molitve i žrtve našeg naroda. Ja se zahvaljujem Gospodu i pozdravljam zamisao onoga ko je organizovao procesije. Sada će, ekšelencijo, biti potrebno proslaviti pobjedu jednim dobrim autodafeom. Osamdeset ili devedeset spaljenih jeretika bio bi dobar znak zahvalnosti Gospodu.

– Ali vi znate, oče, da za tu proslavu treba pribaviti mišljenje Saveta Kastilje.

– Bah! Dvadesetorica plemića koji imaju poneku jevrejsku babu ili prababu. Nikada nisu bili osobe od poverenja. Pitajte za mišljenje desetine crkvenih lica, čistog porekla, i videćete da se slažu sa mnom.

Namesnik se upravo spremao da mu odgovori, kada se na vratima manastira pojavi kraljevski par, nasmejanih lica i držeći se pod ruku. Svima je bilo jasno šta se desilo. Pre nego što su im prišli da im odaju počast, namesnik reče fratri:

– Da li vi shvatate stvari?

A fratar odgovori:

– Da, ekšelencijo. Procesije, disciplina, žrtve, sve to je u božjem srcu moglo postići više od grešnog duha ovog para.

Ali dok je on to govorio, namesnik priđe kraljevskom paru, skide šešir i kleče na zemlju.

– Ustanite, grofe, pokrijte se.

– Pokrijte se? – kao u snu ponovi namesnik.
– Da. Želim da budeš prvi koji će uživati korist od moje sreće. Ali me to ne sprečava da te upitam šta radiš ovde.

Namesnik izvuče poruke iz nedara.

– Gospodaru, hteo sam da Vaše veličanstvo pre bilo koga drugog pročita ove dokumente.

Kralj ih pročita mirno i pažljivo.

– Dobro! – uzviknu zatim. – Konačno ću kraljici moći da poklonim novu haljinu. – Okrenuo se prema njoj. – Vidi, pobedili smo u Flandriji, a flota iz Indija srećno je stigla u Kadiš.

– Hvala Bogu – odgovori mu kraljica; i ne obazirući se na to što oko njih ima toliko sveta, poljubi kralja u obraz.

Namesnikovoj supruzi zadrhta telo. Koliko bi samo volela da tako poljubi svog muža, javno, na vratima crkve! Ali nije se usudila, iako je iskoračila dva koraka i naklonila se kraljevskom paru. Kada joj je kralj naredio da ustane, usudila se da kaže:

– Hvala, gospodaru, za milost koju ste učinili mom mužu.

– I za one koje ću mu tek učiniti ako stvari budu išle kao do sada.

Otac Viljaeskusa se u drugom redu premeštao s mesta na mesto: tražio je priliku da interveniše i našao ju je kada je kralj naredio namesniku da se tako srećne vesti proslave velikim slavljem za narod: bikovi i vatromet, jer to je ono što mu se najviše sviđa.

– Zar vam se i jedan dobar autodafe, veličanstvo, ne čini najboljim načinom zahvaljivanja Bogu?

– Izgorelo meso loše miriše, oče, a ne znam šta se to dešava da vetar uvek nosi smrad prema tvrđavi. Nisam za autodafee.

Kapucin se vrati u drugi red iz kojeg je istupio, ali mašta mu je već smišljala način kako da se lično uključi u pripreme i, ako je moguće, da ih pokvari.

Namesnik se okrete kralju.

– Gospodaru, ne vidim nigde kraljevsku kočiju. Nudim vam svoju za povratak u palatu.

– A ti? Ići ćeš kući pešice?

– Zašto da ne, veličanstvo? Nije daleko, a dobro je da s vremena na vreme narod vidi među sobom one koji upravljaju.

* * *

11. Grupice iz atrijuma Svetog Filipa nisu stigle ni da se razidu, a na gradski trg je u trku dojurio jedan neimenovani gospodin. „Vesti, vesti!“, vikao je dok je stizao; i plašt je leteo za njim, kao krila anđela. Sav svet se okupio oko njega i neko mu posavetova da se smiri i da, ako je moguće, nešto popije, jer stigao je isplaženog jezika, kao žedan pas. Odnekud je iskrasao krčag i čovek je pio dok nije utolio žeđ.

– Dobro, da vidimo šta se dešava?

– Ne znam gde da počnem. Ali video sam kraljevski par kako izlazi iz manastira San Plasido, srećnih i zadovoljnih lica, a upravo su stigle novosti iz Flandrije gde smo dobili bitku, i iz Kadisa u koji je doplovila flota s tovarom zlata i srebra.

– A kraljevski par je izgledao kao da je zgrešio?

– Već sam vam rekao da su išli srećni.

– To znači – dodao je drugi – da im je časna majka San Plasida poslužila kao podvodačica.

– Ono što se mene tiče – upade treći s katalonskim naglaskom – jeste da smo, pošto je kraljevski par sagrašio, dobili bitku i da nam je stiglo zlato. Ovo sa zlatom je važno. Znam da su namesniku đenovski bankari saopštili da nam više neće pozajmiti ni jedan jedini zlatnik. A to bi bilo nezgodno u ovoj situaciji. Kako bi zemlja živela bez novih zlatnika od Đenovljana?

– Ali sada im treba vratiti zajam i opet ćemo ostati bez para.

– Kada naplate s kamatom to što im se duguje, ponovo će nam pozajmiti.

– I tako čitavog života, zar ne, živeći od pozajmica i u strahu da, ako kraljevski par greši, flota neće stići.

– Upravo smo videli, pod uslovom da su vesti tačne, da jedno nema veze s drugim.

– Sutra ćemo već čuti šta kažu popovi.

– Popovi mogu da pričaju šta im padne na pamet. Stvar je u tome da je zlato stiglo.

– I da je kraljevski par izgledao srećno, ako ovaj gospodin nije pogrešio.

– Zar bih lagao? Niko mi to nije ispričao, sam sam video, i to izbliza. Bilo je kao da su tek venčani.

– A namesnik, šta li je on u to doba radio u manastiru San Plasido?

– O tome nisam ništa uspeo da saznam. Ali najverovatnije je otišao da kralju prenese dobre vesti.

– Znači da je znao gde je kralj.

– Što i jeste njegova obaveza. Kralj može da ide kud god hoće i da radi šta mu padne na pamet, ali ministar mora da zna. Za to ima doušnike.

Ubacio se jedan gospodin krstaš.

– Dobro, gospodo, stvar je u tome da je kraljevski par srećan, da smo pobedili u Flandriji i da je flota iz Indija uplovila u bezbednu luku. Vreme je povoljno. Sada će biti slavlja da se narod zabavi, a kruna će platiti svoje dugove.

Bio je tu i jedan gospodin ružnog lica, s naočarima i velikim nosom, koji je ćutao i pažljivo slušao šta se govori. Sada je uzeo reč:

– Gospodo, iznenađuje me lakomislenost s kojom se odnosite prema tom pitanju. Dobili smo bitku, ali koliko još treba da ih izgubimo? Ovogodišnja flota stigla je u Kadiš, ali hoće li stići i naredne godine? I istina je da su kralj i kraljica srećni, ali koliko će to potrajati? Neće proteći mnogo vremena bez razloga za žalost, a u sebi ćemo ponovo postaviti pitanje koje se niko ne usuđuje da izgovori: zašto nam, ako branimo istinsku veru, Gospod ne pomaže? Ja pokušavam da dokučim svet i u tome ne uspevam; onda se hvatam za jedinu slamku: ima nekih greha, ne znamo kojih, zbog kojih nas Gospod kažnjava. Jesu li to kraljevi gresi, ili gresi čitavog naroda? Ili je naprosto Gospod promenio svoj izabrani narod? Ja sam se rodio za vladavine velikog Filipa. To je bio kralj, to je bio narod, to su bila vremena.

Govorio je zvonkim glasom, uz izvesnu primesu svečanog, ali ton mu je pre bio posmrtnan. Zasluga mu je bila što je ugasio oduševljenje. Ljudi se razidoše, ne gledajući se i ne gledajući ga, jer bilo je vreme ručku. Neko ga nazva baksuzom.

NEPOVEZANI I ZABORAVLJENI KRAJEVI

1. Marfisa nije morala dugo da čeka. Prvo je stigao jezuita, bez prtljaga i žurbe; zatim je došao grof De la Penja Andrada, držeći pod ruku Lukreciju koja je stupala uzvišeno i zadovoljno kao kraljica. Tek što su se okupili, stigla je kočija s kočijašem odevenim u crno i dva kovčega pozadi. Marfisa ih je odmah prepoznala.

– Pa kako ste ih izneli iz moje kuće kada je zapečaćena?

– Zapečaćena su samo ulazna vrata, ne i dvorišna. Na njih sam ušao i izašao – reče joj grof. – Tu su sve tvoje stvari, odeća i nakit, i ušteđevina koju si držala skrivenu.

– Više od dvesta dukata!

– Tačno dvesta dvadeset i sedam.

Marfisa je izgledala kao da se oslobodila neke ozbiljne brige.

– Prava sreća.

Grof je požurio da se ukrca u kočiju. Marfisa sede pored njega, a Lukrecija uz jezuitu.

– Ne bih se ljutila da znam kuda idemo.

– U Rim – reče joj grof – tamo je najbezbednije.

Izašli su kroz Kapiju Alkale, uz pregled dokumenata, grofov razgovor sa stražarom i potkupljivanje. Kada su prošli kapiju, kočija je išla tako brzo da je Lukrecija zaspala od straha, a Marfisa nedugo posle nje.

– Zaspale su – reče jezuita.

– Uspavao sam ih – odgovori grof.

– Idemo, dakle?

– Sada je trenutak.

Na grofov znak kočija se zaustavila. Otvorili su vrata i sišli. Jezuita tek tada vide konje vezane iza kočije. Grof uhvati njegov pogled.

– Pitomi su. Možete uzeti kojeg hoćete.

Jezuita zajaha najbližeg, vranca; grof priđe riđanu i potapša ga.

– Idemo, dakle?

– Što se mene tiče...

– Dokle ćemo zajedno?

– Ja idem za London, preko Pariza.

– Ja preko Barselone za Rim.

– Onda... negde do Saragose!

Mamuznuli su konje i krenuli. Kočija je pošla za njima, mada na odstojanju.

Kada su se Marfisa i Lukrecija probudile, bile su same.

– Kuda li su otišli? Kako ih nisam čula da silaze?

– U pakao, sigurno. Već mi se činilo preteranim da nas prate.

– Pa ostao je samo kočijaš.

Zaista, kočijaš u crnom dugačkim bičem je šibao crne konje, udarajući kao automat: jedan udarac zdesna nalevo, drugi unakrst sleva nadesno: kočija je išla glatko, kao da je put od stakla.

– Znaš da ima nešto što ne shvatam?

– Pa imaš sreće ako nešto shvataš, jer ja ništa ne shvatam.

– ...Šta će biti s nama?

– Vidi, kćeri, Bog će kazati. Majka mi je govorila da se s raširenim nogama stiže do na kraj sveta. A Rim mora da je negde bliže.

Lukrecija razmisli na trenutak; zatim prigušenim glasom, mada ubeđeno, reče:

– U Rimu ima mnogo kurvi.

– Pa šta, biće jedna više.

A što se tiče konkurencije, pomisao na sopstvenu lepotu i veštine izmamila joj je osmeh: zar ono što je vredelo na dvoru neće vredeti i u Rimu?

– Baš sam gladna – reče Lukrecija.

– Pogledaj šta je u toj korpi koju su ostavili pored tebe. Miriše mi na hranu.

Lukrecija pretrese korpu u kojoj je bilo svega, uključujući vino.

– Hoćemo li imati dovoljno za put?

– Šta znamo koliko će potrajati? Videćemo na kraju. Počeše da jedu. Lukrecija je na kraju zadremala. Marfisa pre toga pomisli da u Rimu ima lepih momaka, od onih koji su pravo uživanje u krevetu. Makar bili sveštenici ili biskupi. Lukrecija se probudi.

– Piša mi se.

– Pa digni jastuk na koji si smestila dupe. Sigurno postoji rupa.

Bila je. A konji su i dalje jurili, bez posrtanja i poskakivanja.

* * *

2. Ono s vetrom desilo se iznenada i minulo je, mada je za sobom ostavilo hladnoću. Umesto vetra stigla je magla, prvo tu i tamo poneki oblačak, a onda zbijena masa, mračna i siva, koja se obrušila

na grad i zauzela ga kao okupatorska vojska: ulice, trgove, prolaze. Provukla se kroz pukotine i zamračila unutrašnje prostore. Najstariji stanovnici nisu pamtili sličnu maglu, koja kao da se uvlačila kroz nos i praznila savest.

Potrajala je nekoliko sati, a kako je došla tako je i otišla, odnoseći za sobom mnoge uspomene. Kada se vetar vratio, našao je grad kao da se u njemu ništa nije desilo, svi bezbrižni i veseli jer je najavljen vatromet u čast proslave pobjede koja se nikoga nije ticala. Mada, kako su andaluzijskim putevima počinjale da pristižu mazge natovarene zlatom i srebrom i predmetima velike vrednosti, to je već izazvalo veću pažnju jer svi su se nadali nekakvom svom učešću. Otac Rivadeselja bi o tom slučaju sigurno porazgovarao s đavolom, ali tog popodneva on se nije pojavio.

* * *

3. Čovek zadužen za uhode Svete inkvizicije zatražio je prijem kod velikog inkvizitora, hitan prijem. Ovaj ga je primio, i dalje pospan, kao neko ko dolazi sa prekinute sijeste koju namerava da nastavi.

– Je l' nešto ozbiljno?

– Onaj jezuita, ekselencijo. U Toledskoj ulici niti ga poznaju niti išta znaju o njemu. Kažu da je možda varalica.

– Ko? Jezuita?

– Otac Almeijda.

Veliki inkvizitor bučno zevnu.

– Mora biti da je jedan od onih fratara koji idu po sopstvenom nahodanju. Pre će biti da je to. Rasporedi svoje ljude po svim kapijama, ali ne verujem da će iko nabasati na njega. Verovatno se nekud uputio, ali kuda?

Kapetan uhoda potvrdi i povuče se. Veliki inkvizitor se vrati u svoju fotelju, smesti se na jastuke i pre nego što je sklopio oči osmehnu se, jer u sećanju mu se otvorio jasan prostor, kao kada se razidu oblaci. „Nadam se da ide preko Korunje. To je najlogičnije“, ali pre nego što je zaspao, pomisli: „Ko to mora da ide preko Korunje... i zašto?“

* * *

4. Vlastitom rukom i perom namesnik je upravo napisao depešu koja je glasila: „Nj. e. ambasadoru Španije pri Svetoj stolici. Dragi prijatelju, uobičajenim putevima stići će u Rim, kao i kraljeva pošta

preko specijalnog izaslanika, jedan fratar kapucin, fra Gaspar de Viljaeskusa, čovek širokog obrazovanja prema kome ćete morati da se odnosite s najvećim poštovanjem i smestite ga onako kako njegovoj ličnosti i dolikuje. Sa sobom nosi svitak koji nikada ne sme stići do Kurije; već ćete znati kako to da postignete. Što se oca tiče, ovde nemamo potrebe da ga zadugo vidimo, a kada se konačno vrati bilo bi dobro da mu je oštrica otupljena iskustvom dobrog jela i postelje. Mora se, na primer, vratiti ubeđen da je, umesto spaljivanja Jevrejki, s njima bolje leći. Sve to, gospodine ambasadore, poveravam vašoj inteligenciji. Vaš sam prijatelj.“ Pismo je išlo s potpisom i titulom.

Ponovo ga je pročitao, savio i pokrio pečatima, a onda je pozvonio. Ušao je službenik njegovog sekretarijata.

– Neka otpreme najbržeg kurira i upute ga za Rim preko Valencije, gde će mu na raspolaganje biti stavljena galija koja će ga hitno odvesti. Imaće tretman kraljevog glasnika, uz akontaciju troškova. Neka dođe da preuzme poruku.

Pošto se pojavio kurir i primio naređenja i uputstva, namesnik je naredio da mu potraže oca Viljaeskusu. Kapucin je odmah došao.

– Oče, kako stvari stoje, mislim da je najbolje da obavite planirani put za Rim, o čemu smo govorili. Staviću vam na raspolaganje dobre kočije i stražu na konju, jer putevi kroz katalonske šume nikada nisu sigurni. Putovanje možete obaviti za sedam do osam dana.

– A kada krećem?

– Postupak je dugotrajan. Ako ga ubrzamo, sve će biti spremno za tri do četiri dana. Predlog mora biti praćen kraljevim pismom, a znate da je ovih dana Njegovo veličanstvo veoma zauzeto, kao i da ne izlazi iz kraljičinih odaja. Idite u svoj manastir i sredite postupak sa svojim redom, ali ne zadržavajte se više nego što je neophodno. Putovanje ćete obaviti kao vanredan kraljevski kurir, a putni troškovi će biti obilni jer, hvala Bogu i vašim molitvama, kraljevski kovčezi nisu prazni.

Kapucin je delovao zadovoljno i uz klanjanje se povukao obećavajući da će biti brz.

– Nemojte, međutim, zaboraviti moje savete, ekselencijo. To što se nije moglo obaviti kada smo nameravali, moguće je izvesti posle

odgovarajućeg uvežbavanja. Neporočnost u braku, ekselencijo, moja je poslednja reč.

– Moja supruga i ja vam zahvaljujemo, oče. U tome leži naša nada.

Kada je kapucin izašao, namesnik naredi da mu pripreme putovanje: Pirineji i jug Francuske, najudobnije moguće putovanje.

Kapetan garde s papirom u ruci zatraži dozvolu da uđe.

– Ne mogu ga pronaći, ekselencijo. U Ulici San Bernardino nema nikakve palate, niti iko poznaje tog grofa.

– Kog grofa? – upita namesnik.

– De la Penju Andradu.

– Dobro. Odložite tu papir i povucite se...

Kada je kapetan izašao, namesnik pročita nalog za hapšenje nekog grofa koga se nije ni sećao. Pozvao je šefa svog sekretarijata i pružio mu dokument.

– Sećate li se tog čoveka?

– Ne zvuči mi poznato.

– Da vidimo, potražite u registru.

Pisar je izašao i ubrzo se vratio.

– Nema nikoga s tim zvanjem.

Namesnik sleže ramenima.

– Povucite se.

A onda se zapita: „Kako sam mogao potpisati taj dokument?“

Istina, nekakav oblak mu je zamračio poslednje događaje, mada ne sve.

* * *

5. Prostorije su bile su prepune krojača, pomoćnica, sobarica, dvorskih dama, a rukovodeći svim tim, gospodarica tih teritorija, prva sobarica, vojvotkinja vojvodstva mutnog i sterilnog – pretrpana poslom i pomalo zavidna, jer nikada joj niko nije ponudio haljinu kakvu su spremali kraljici, roze i srebrne boje, s francuskim čipkama na vratu i rukavima i ušicama na figuri. A u sredini kraljica, nepomična kao lutka, spremna da joj uzmu mere i probaju ovo i ono. Sudeći po materijalima, iskustvu krojača i krojačica i poslu koji im je zadavala, nije bilo kraljice u Evropi koja bi mogla obući lepše haljine, i već se razmišljalo koji bi je slikar u njima naslikao. Pitali su kralja, ali on se nije odlučio. Međutim, iz jednog prozorskog otvora posmatrao ih je kako dolaze i odlaze, slušao je glasove i primao

nežne poglede koje mu je, kao umorna lutka, iz svog spokoja upućivala kraljica. Delovao je prilično rastreseno i ponekad bi mu pogled pobegao preko dalekih hrastova ka horizontu: bio je to izgubljen pogled koji je nešto tražio. Ono što je kralj u svojim sanjarijama sada video bio je lik monahinje u trku, čije su haljine u svom previranju dozvolile da joj se vide cipele s kopčom i jarkocrvene čarape. Iz razloga koje sebi još nije pokušao da objasni, ta slika ga je već satima opsedala i voleo bi da zna ko je ta monahinja i kakvo joj je lice. Ostala mu je, to da, uspomena na njen glas, ne i na njene reči: glas kojeg se sećao a da nije znao ni odakle, ni otkad. Za vreme jedne pauze priđe mu kraljica:

– Moramo posetiti manastir San Plasido, da se zahvalimo časnoj majci na usluzi koju nam je učinila i da porazgovaramo o nekakvom satu koji joj je potreban.

Kralju se to činilo odličnim, ali razlog za posetu nije mogao sebi da objasni.

* * *

6. Onog sveštenika kukastog nosa i zlonamernog lica dopratila je do kuće nekolicina vernika, ljudi koji su bezuslovno hvalili njegovu poeziju i branili ga na okupljanjima i skupovima kada bi ga svetina optužila da piše mračno i za malobrojne: „Patke iz kastiljanskog bučkuriša“ – nazivao ih je majstor.

Otpratili su ga do vrata; ušao je sam, upitao šta ima za jelo i ponudiše mu čokoladu u okrnjenoj šolji. Zamišljeno ju je ispio i ušao u svoj kabinet. Na stolu je bila gomila papira u neredu, nekakvi uveli cvetovi, nekoliko pera i bodež. Sveštenik nosonja zlovoljnog lica koga su zvali don Luis oseti umor, zatvori oči i tako zadubljen provede neko vreme. Onda je preturao po papirima i ispade mu list s nekoliko ispisanih stihova, četvorostih koji je počinjao sa „Sa Marfisom...“ Pročitao ih je. Nije se sećao ni kako ni kada ih je napisao, na koga su se odnosili ni zašto ih je pisao. Ali pade mu na pamet nastavak kojim bi završio desetostih: potražio je pero, na tren zastao s njim u vazduhu, a onda počeo da piše. Više mu nije bilo važno ko ga je na to izazvao, ni kada. Bilo je započeto nešto što je trebalo dovršiti, što je zahtevalo zaključak i, stih po stih, polako ga je priveo kraju. Kada je završio, pročitao je stihove: na dvoru je bilo

mного gospode kojoj bi mogao da ih posveti. Na samom početku dodao je neku vrstu naslova:

GOSPODINU KOJI,
NAŠAVŠI SE S JEDNOM DAMOM,
NIJE MOGAO ISPUNITI NJENE ŽELJE

*Sa Marfisom na poprište
razoružan ti izađe,
i štit njezin, već rasečen,
mač tvoj probit ne mogaše.
lako se podigao –
u boj ljuti nije ušo,
nit' je sram tvoj uzmogao
isplakati čet'ri suze,
bar mokraća da nekako
štit taj uspe zauzeti!*

O AUTORU

Gonsalo Torente Baljester je, nema sumnje, jedan od španskih pisaca koji su obeležili književnost na španskom jeziku XX veka. Njegov opus obuhvata sve žanrove osim poezije. Najveći deo svoje stvaralačke energije ipak je posvetio romanima. Međutim, ništa manje nije značajna ni njegova delatnost istoričara književnosti. Rođen 1911, umro je 1999. godine u Salamanki. Dobitnik je brojnih književnih nagrada: Nacionalne 1981. godine, Princa od Asturijasa 1982. i Servantesove, svakako najprestižnije nagrade za književnost na španskom jeziku, 1985. godine. Posebno se isticao sposobnošću sintetizovanja realističkog stila i mašte. Primajući Servantesovu nagradu, u svom govoru je, između ostalog, rekao:

„Pisac neizbežno živi u stvarnosti, ali, i pored toga, samo računa s njom kao sirovinom svoje umetnosti, s onim što od nje može da dobije ili primi; odnos čoveka sa stvarnim nazivamo iskustvom. Iskustvo umetnika ima svoje posebnosti. Kao i piščevo. Ali pisac se ne može svesti na preuzimanje materijala iz iskustva stvarnog, na njegovo preoblikovanje, davanje drugačijeg redosleda, drugačije strukture, nego, pored toga, on mora da preispituje njegovo značenje, Postoji, dakle, neko ko pred tako spoznatom i doživljenom stvarnošću zauzima radikalni stav... Ja pripadam generaciji pisaca koja se pre svega starala da pronađe taj smisao.“

NAPOMENE

[←1]

Misli se na svetog Jakova. U Galisiji se navodno nalazi grob svetog Jakova koji obilaze hodočasnici (svetilište Santiago de Compostella).
(Prim. prev.)

[\[←2\]](#)

Autodafe – javno spaljivanje po osudi koju je doneo sud Inkvizicije
(Prim. prev.)

[←3]

Indije – Amerika. Dugo po otkriću Španci su Ameriku nazivali Indijama. (Prim. prev.)

[←4]

Idalgo – u Španiji plemić najnižeg ranga. (Prim. prev.)

[←5]

Lat. besplatno i iz ljubavi

[←6]

Izraz *Španije* korišćen je u prošlosti, pogotovo u vreme kada je označavao različita kraljevstva koja su zajedno činila Španije. Tek kasnije prevagnula je imenica u jednini. (Prim. prev.)

[\[←7\]](#)

Lat. Četiri (puta) iste noći (Prim. prev.)

[←8]

Stočić, na španskom *mesa camilla* – stočić čiji pokrivač prekriva ploču i prednju stranu. Zimi se ispod stola postavljala posuda sa žeravicom za grejanje nogu. (Prim. prev.)

[←9]

Lat. o pomaganju (Prim. prev.)

[\[←10\]](#)

Lat. Družba isusova – isusovci, jezuiti (Prim. prev.)

[\[←11\]](#)

Pojam *ječmena voda* odnosi se na pivo; *tetivika* je biljka koja se u narodu koristi u lekovite svrhe, a s njom se spravlja i osvežavajući napitak; *orcata* je belo piće iz oblasti Valensije, priprema se od jedne vrste lešnika. (Prim. prev.)

[\[←12\]](#)

Klarete je špansko crno vino blede boje. U nekim delovima Kastilje i Leona tako se naziva ružica. (Prim. prev.)

[\[←13\]](#)

Lat. po službi, po dužnosti (bez svoje dijeceze, eparhije) (Prim. prev.)

[\[←14\]](#)

Skraćenica označava dominikanca, pripadnika katoličkog Reda sv. Dominika. (Prim. prev.)

[\[←15\]](#)

Misli se na renesansnog španskog pesnika fra Luisa de Leona
(Prim. prev.)

[\[←16\]](#)

Radi se o pojmovima *corsario* i *pirata*, za koje naš jezik ne beleži razliku. *Corsario* je moreplovac koji s kraljevskom dozvolom (*patente de corso*) napada brodove drugih zemalja i bori se protiv pirata iz drugih zemalja. Preveli smo ga kao gusar. *Pirat* je običan morski razbojnik. (Prim. prev.)

[\[←17\]](#)

Maravedij – stari španski novac

[\[←18\]](#)

Zlatno runo je u Španiji tog doba naziv I viteškog reda (Prim. prev.)

[\[←19\]](#)

I u grehu me začé majka moja (Prim. prev.)

[\[←20\]](#)

Lat. Odstupi satano (Prim. prev.)

[\[←21\]](#)

Lat.: Pomoć je naša u imenu gospodnjem. Koji je stvorio nebo i zemlju. (Prim. prev.)

[\[←22\]](#)

Lat. odrešavam te od tvojih greha. U ime oca... (Prim. prev.)

Table of Contents

[PRVO POGLAVLJE](#)

[DRUGO POGLAVLJE](#)

[TREĆE POGLAVLJE](#)

[ČETVRTO POGLAVLJE](#)

[NEPOVEZANI I ZABORAVLJENI KRAJEVI](#)

[O AUTORU](#)

[NAPOMENE](#)